

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ-
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙ-
ΝΩΝΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙ-
ΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΘΕΟ-
ΛΟΓΙΑΣ

Διδρυματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Ελλάδα: Εκκλησιαστική Ιστορία και Πολιτισμός»

Διπλωματική Εργασία

*Το βιοψυχικό θεμέλιο της Κυριακής Παρακαταθήκης του
««δεσμείν»» και ««λύειν»»*

Επιβλέπων Καθηγητής: Σ. Τσιτσίκος

Επιμέλεια: Γεώργιος (π.Νεκτάριος) Τσιμέκης Α.Μ. 238

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2023

Περίληψη

Η συγχωρητικότητα αποτελεί εκείνη την δεξιότητα που επιδρά έντονα στον βιοψυχισμό του ατόμου. Η ικανότητα να συγχωρούμε και η επιρροή που ασκεί στην πνευματική μας ευεξία έχουν απασχολήσει τους ανθρώπους εδώ και αιώνες. Η συγχωρητικότητα αναφέρεται στην πράξη του να απαλλαγούμε από την οργή, τον θυμό και την αγανάκτηση που μπορεί να αισθανθούμε απέναντι σε κάποιον που μας έχει προσβάλει ή προκαλέσει βλάβη. Είναι ένα πολύπλοκο συναίσθημα που συνδέεται με την ανθρώπινη εμπειρία, τις αξίες, τις πεποιθήσεις και την κοινωνική δυναμική.

Οι επιρροές της συγχωρητικότητας στην ψυχολογία μας είναι πολλαπλές και σημαντικές. Όταν ασκούμε συγχώρηση, απελευθερώνουμε τον εαυτό μας από το βάρος της πικρίας και του μίσους και δημιουργούμε ένα χώρο για να ανθίσουν η ελπίδα, η ανάκαμψη και η ευτυχία. Η συγχώρηση μας επιτρέπει να απελευθερωθούμε από τη δυνατότητα να μας επηρεάζει αρνητικά η παρελθοντική πληγή, δίνοντάς μας τη δυνατότητα να εστιαστούμε στο παρόν και στο μέλλον. Πέραν των ατομικών οφελών, η συγχωρητικότητα έχει επίσης επιρροή στις κοινωνικές σχέσεις και στην ευημερία της κοινότητας. Όταν εκφράζουμε συγχώρηση προς τους άλλους, δημιουργούμε ένα κλίμα ελέγχου και ειρήνης, ενθαρρύνοντας τη συμφιλίωση και τη συνεργασία. Αυτή η δυναμική μπορεί να οδηγήσει σε μείωση των συγκρούσεων, αύξηση της εμπιστοσύνης και ενίσχυση των ανθρώπινων σχέσεων.

Λέξεις Κλειδιά: Βιοψυχικό Θεμέλιο, Συγχωρητικότητα, Δέσμευση, Ψυχολογία της θρησκείας, Ναρκισσισμός

Abstract

Forgiveness is that skill that profoundly influences an individual's psyche. The ability to forgive and its impact on our mental well-being have preoccupied people for centuries. Forgiveness refers to the act of freeing ourselves from the anger, resentment, and indignation we may feel towards someone who has offended or harmed us. It is a complex emotion that is connected to human experience, values, beliefs, and social

dynamics. The influences of forgiveness on our psychology are multiple and significant. When we practice forgiveness, we liberate ourselves from the burden of bitterness and hatred, creating space for hope, healing, and happiness to thrive. Forgiveness allows us to break free from the negative influence of past wounds, enabling us to focus on the present and the future. Beyond individual benefits, forgiveness also has an impact on social relationships and community well-being. By expressing forgiveness towards others, we create an atmosphere of control and peace, encouraging reconciliation and cooperation. This dynamic can lead to a reduction in conflicts, an increase in trust, and the strengthening of human connections.

Key words: Bio-psychological foundation, Forgiveness, Commitment, Psychology of religion, Narcissism

Περιεχόμενα

Περίληψη	2
Λέξεις Κλειδιά:	2
Abstract.....	3
Key words:.....	4
ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	9
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	10
1. Η εξουσία του «δεσμείν» και «λύειν» στην Καινή Διαθήκη.....	15
2. Η εξουσία του ««δεσμείν»» και ««λύειν»» με διάφορες ερμηνείες	22
α' Εξορκισμός.....	22
β' Διαιτησία.....	23
γ' Χαλακική ερμηνεία.....	26
δ' Το έπος του Gilgamesh	28
ε' Συμπέρασμα	29
3. Τυπικές ιδιότητες συστημάτων δογμάτων	31
4. Η έννοια του περιορισμού	33
5. Αξιολόγηση της στρατηγικής του «δεσμείν» και «λύειν» για τις πειθαρχικές διαδικασίες της εκκλησίας.....	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'	38
Η ΒΙΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΕΜΦΡΑΓΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑΝΟΙΞΗΣ	38
1. Αναπνευστικό σύστημα	38
α' Εισπνοή (Δέσμευση).....	39
β' Εκπνοή (Απελευθέρωση).....	39
γ' Εισπνοή έναντι Εκπνοής – Η εναλλαγή δέσμευσης - απελευθέρωσης.....	39
2. Καρδιακό σύστημα	40
α' Συστημική κυκλοφορία.....	41
β' Καρδιακή αγωγιμότητα.....	42

3. Πεπτικό σύστημα.....	44
α' Λειτουργίες Πεπτικού Συστήματος.....	44
β' Ιστολογία του πεπτικού σωλήνα.....	44
γ' Φάρυγγας.....	45
δ' Οισοφάγος.....	46
ε' Στομάχι.....	48
στ' Συσπάσεις του στομάχου.....	50
4. Γαστρεντερικό σύστημα.....	51
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'.....	55
Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ «ΑΠΑΓΟΡΕΥΜΕΝΟΥ» ΚΑΙ ΤΟΥ «ΕΠΙΤΡΕΠΤΟΥ».....	55
Εισαγωγή.....	55
1. Το νοητικό πρόβλημα της δέσμευσης.....	56
α' Η «δέσμευση» ως βιολογική και ψυχολογική κατάσταση.....	61
2. Συναισθηματικά.....	64
Εισαγωγή.....	64
α' Τα συναισθήματα κατά την Αγία Γραφή.....	66
β' Η σχέση του «δεσμειν» και «λύειν» με τα συναισθήματα.....	69
γ' Εξομολόγηση και αντιμετώπιση προβλημάτων ψυχικής υγείας.....	71
δ' Η δυναμική τής συγχώρεσης.....	72
3. 'Το «δεσμειν» και «λύειν» στη σκέψη του Erikson.....	73
2. Το βιοψυχικό δυναμικό τής συγχώρεσης κατά Patton και Suchocki.....	76
Συμπέρασμα.....	81
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'.....	88
«Δεσμείν» και «λύειν» στην καθημερινότητα.....	88
Εισαγωγή.....	88
α' «λύειν».....	89
β' «Δεσμείν».....	90

3. «Δεσμείν» και «λύειν» και προσωπική ευθύνη.....	91
4. Συμπέρασμα.....	92
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	94

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η μετάνοια ως στοιχείο απελευθέρωσης από ένα τραύμα αλλά ταυτόχρονα και την αλλαγή της ολιστικής ταυτότητας του ανθρώπου, αποτελεί τον τρόπο με τον οποίο ο άνθρωπος μπορεί και επαναπροσδιορίζει τη σχέση του με τον Θεό. Η αμαρτία δημιουργεί απόσταση μεταξύ Δημιουργού και δημιουργήματος. Η κατάσταση αυτή δεν έχει μόνο πνευματικές συνέπειες αλλά ταυτόχρονα και μια σειρά βιολογικών συνεπειών που επηρεάζουν τον άνθρωπο.

Στο πλαίσιο της διακονίας της πνευματικής πατρότητας είναι απαραίτητο ο ιερέας-πνευματικός να γνωρίζει τις επιδράσεις της αμαρτίας στο σύνολο του ανθρώπου. Η εντολή του Χριστού για τη δυνατότητα το «δεσμείν» και «λυειν» των αμαρτιών αποτελεί την ευκαιρία για επαναπροσδιορισμό της σχέσης Θεού και ανθρώπου. Αν ο ιερέας δεν γνωρίζει ποιο είναι το βιοψυχικό θεμέλιο πάνω στο οποίο εδράζεται η παραπάνω εντολή τότε δεν μπορεί να βοηθήσει τον άνθρωπο να αποδεσμευτεί από την αμαρτία και να οδηγηθεί προς τη λύτρωση.

Όλα τα παραπάνω αποτελούν σημεία από τα οποία ξεκίνησε το ενδιαφέρον μου για την παρούσα εργασία. Το θέμα της ήταν για μένα μια ιδιαίτερη πρόκληση να ανακαλύψω πτυχές της μετάνοιας μέσα από αναφορές που ποτέ δεν φαντάστηκα.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερος τον τακτικό καθηγητή της Ψυχολογίας της Θρησκείας του ΕΚΠΑ. κ. Σπυρίδωνα Τσιτσιγκο που ήταν ο σύμβουλος καθηγητής μου. Η ανάθεση του θέματος, η βοήθειά του καθ' όλη την διάρκεια της μελέτης μου καθώς και οι παρατηρήσεις του ήταν αυτές που με βοήθησαν να ολοκληρώσω την μελέτη μου.

Θα ήταν παράλειψη να μην ευχαριστήσω τον Καθηγητή ερμηνείας της Καινής Διαθήκης της Θεολογικής Σχολής ΕΚΠΑ κ. Σωτήριο Δεσπότη καθώς και τον Καθηγητή Πατρολογίας της Θεολογικής Σχολής ΑΠΘ κ. Συμεών Πασχαλίδη για την αποδοχή να συστήσουν τα μέλη της τριμελούς επιτροπής. Οι επισημάνσεις τους αποτελέσαν για εμένα οδηγό ώστε να βελτιωθεί η μελέτη μου.

Αθήνα, 27 Μαΐου 2023

Αγίου Ιωάννου του Ρώσου

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Βίβλος θεωρείται από πολλούς το βιβλίο των απαντήσεων για οποιαδήποτε θεολογική, ηθική, ψυχολογική ή κάποια άλλη ερώτηση. Υπάρχουν όμως εδάφια στη Βίβλο που προκαλούν πολλά ερωτηματικά από όσες απαντήσεις. Σήμερα, μετά από χρόνια ερμηνείας ένας σύγχρονος βιβλικός μελετητής μπορεί εύκολα να βρεθεί στο επίκεντρο μιας συζήτησης για πολλά θέματα.

Το κατά Ματθαίον 16,18 - 19 ανήκει σε αυτή την κατηγορία. Αν και βασική ερμηνεία του εδαφίου έχει ολοκληρωθεί, υπάρχουν ακόμη άλυτα προβλήματα και ως εκ τούτου το περιθώριο για περαιτέρω διερεύνηση¹.

Ωστόσο, είτε έχει τελειώσει η θεολογική συζήτηση είτε όχι, η ανάλυση της τρέχουσας κατάστασης και η αποσαφήνιση των αποτελεσμάτων είναι απαραίτητη υπό το φως της συνεχιζόμενης οικουμενικής κίνησης και των αναδυόμενων θεολογιών της Καινής Διαθήκης του εικοστού πρώτου αιώνα.

Ο σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να ορίσει το πιο πιθανό νόημα του Μτθ.16,18 - 19, δηλαδή να διευκρινίσει, αν είναι δυνατόν, την αληθινή έννοια των παραπάνω όρων και κυρίως και εξαχθεί ένα συμπέρασμα σχετικά με το ρόλο του Πέτρου (συμπεριλαμβανομένης της ευθύνης και της εξουσίας του) στη Ματθαϊκή εκκλησιολογία αλλά και το βιοψυχικό θεμέλιο της Κυριακής Παρακαταθήκης του «δεσμείν» και «λύειν». Σήμερα πολλοί Χριστιανοί ξεπερνούν άφοβα τα όριά τους και πηγαίνουν «εκεί που φοβούνται να πατήσουν οι άγγελοι». Αυτοί οι Χριστιανοί με την υπερβολική δύναμη και εξουσία τους κάνουν αυτό που ούτε ο αρχάγγελος Μιχαήλ δεν τόλμησε να κάνει. Εκείνοι που θα χρησιμοποιούσαν επιπλέον βιβλικές τεχνικές πνευματικού πολέμου για να θέσουν τους εαυτούς τους στην κυριαρχία των ηγεμονιών και των εξουσιών στα ουράνια, αναλαμβάνουν τη σωστή θέση εξουσίας του Θεού.

Η έμφαση της έρευνας είναι στην έννοια της περικοπής που αναλύεται στο πλαίσιο του ευαγγελίου του Ματθαίου και -όσο είναι απαραίτητο - της Καινής Διαθήκης, αλλά και στο ιστορικό υποδοχής του ή τις πιθανές εφαρμογές του στην καθημερινή ζωή².

¹ M. Jack Suggs (1985), Matthew 16,13 – 20, *Interpretation* 39(3), p. 291.

² Luz, Ulrich, *Studies in Matthew* (Michigan: William B. Eerdmans, 2005), p. 165 -166.

Αλλ', αυτό το νόημα είναι κάπως ασαφές και απαιτεί μια προσεκτική προσέγγιση του κειμένου. Πριν από τη θεολογική ανάλυση του κειμένου και των μερών του, χρειάζεται μια εξηγητική έκθεση του Ματθ. 16,18 - 19 καθώς και μια επισκόπηση του περιβάλλοντος λογοτεχνικού πλαισίου.

Ως εκ τούτου, θα παρουσιάσω το αρχαίο ελληνικό κείμενο και τη μετάφρασή τους και στη συνέχεια θα σχολιάσω τη δομή του κεφαλαίου 16 ως το άμεσο πλαίσιο των προαναφερθέντων στίχων και θα βγάλω ορισμένα συμπεράσματα για τον ρόλο τους στην ευρύτερη εικόνα των ματθαιακών προθέσεων.

Πίνακας 0-1: Εδάφια κατά Ματθαίον 16,18 και 16,19. Ερμηνευτική απόδοση Ιωάννη Θ. Κολιτσάρα. Πηγή: <http://www.bibles.gr/>

Εδάφιο	Αρχαία ελληνική κοινή	Νέα ελληνική μετάφραση
Ματθ. 16,18	κάγω δέ σοι λέγω ὅτι σύ εἶ Πέτρος, καί ἐπί ταύτη τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τήν ἐκκλησίαν, καί πύλαι ᾧδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς.	Και εγώ δε σου λέγω τούτο· ὅτι συ εἶσαι Πέτρος και ἐπάνω εις αὐτήν την πέτραν της ομολογίας σου θα οικοδομήσω ασάλευτον την Εκκλησίαν μου, και πύλαι Ἄδου (δηλαδή ὅλαι αι κακαί δυνάμεις του πονηροῦ διαβόλου και των διεστραμμένων ἀνθρώπων), δεν θα υπερισχύσουν και δεν θα κατορθώσουν τίποτε ἐναντίον της.
Ματθ. 16,19	καί δώσω σοι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καί ὃ ἐάν δήσης ἐπί τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καί ὃ ἐάν λύσης ἐπί τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς.	Και θα σου δώσω τα κλειδιά της βασιλείας των ουρανῶν, θα σου δώσω δηλαδή την εξουσίαν, ὥστε ὅποιο ἀμάρτημα δεν θα συγχωρήσης συ εις την γην, θα εἶναι ἀσυγχώρητον και στους ουρανοῦς· και ἀμάρτημα το ὁποῖον συ θα συγχωρήσης ἐπάνω εις την γην, θα εἶναι συγχωρημένον στους ουρανοῦς.

Οι στίχοι 18-19 διαβάζονται και μεταφράζονται ως εξής:

Το εδάφιο Ματθ. 16,18 - 19 ανήκει στη μεγαλύτερη ενότητα του κεφαλαίου 16. Γενικά, η δομή αυτής της ενότητας μπορεί να σκιαγραφηθεί ως εξής ακολουθώντας το μοντέλο του D. A. Hagner³,

³ D. A. Hagner (1995), *Matthew 14*, 28, David A. Hubbard και Glenn W. Barker (επιμ.), *The World Biblical Commentary* Εκδ. 33b, Dallas, Texas: Word Books, p. 453ff, 456ff, 462ff, 481ff.

<i>Στίχοι</i>	<i>Περιεχόμενο</i>
15,39 - 16,4	Οι Φαρισαίοι και οι Σαδδουκαίοι απαιτούν «ένα σημάδι από τον ουρανό» για να λάβουν στοιχεία ότι ο Ιησούς είναι είτε αληθινός είτε ψεύτικος Μεσσίας, αλλά ο Ιησούς αρνείται
16, 5 – 12	Ο Ιησούς προειδοποιεί τους μαθητές του ενάντια στη διδασκαλία των Φαρισαίων, επιπλήττοντας τους Αποστόλους για την παρεξήγηση τους και δίνοντας έμφαση στα λόγια και τις πράξεις του που έχει ήδη κάνει
16, 13 – 20	Ο Ιησούς ρωτά απευθείας τους μαθητές του για την κατανόηση των ανθρώπων και των μαθητών για την ταυτότητα και την αποστολή του. Μετά την ομολογία του Πέτρου ότι «Εσύ είσαι ο Χριστός», ο Ιησούς ευλογεί τον Πέτρο και του δίνει μια ορισμένη αποστολή και εξουσία.
16, 21 – 23	Εδώ εμφανίζεται η πρώτη αναγγελία του σταυρού του Μεσσία, ωστόσο οι μαθητές του Ιησού —και ιδιαίτερα ο Πέτρος— παρεξηγούν και πάλι τα λόγια του.
16, 24 – 28	Ωστόσο, ο Ιησούς συνεχίζει και μιλά για τον σταυρό των μαθητών και τους πόνους και τις δόξες του που συνδέονται στενά με εκείνες του σταυρού του Μεσσία.

Έτσι, γίνεται σαφές ότι το απόσπασμα Ματθ. 16:18 - 19 είναι μέρος της ενότητας που παίζει κεντρικό ρόλο στο Ευαγγέλιο του Ματθαίου. Αυτό είναι το τέλος του πρώτου μεγάλου μέρους του Ευαγγελίου του Ματθαίου που αφηγείται τα λόγια και τις πράξεις του Ιησού που είχαν ως αποτέλεσμα την τελική αναγνώριση της Μεσσιανικής του ιδιότητας του από τον Πέτρο και, αν και σιωπηρά, και από τους άλλους μαθητές. Αλλά είναι επίσης η αρχή του δεύτερου μέρους του Ευαγγελίου που μιλάει κυρίως για τα πάθη του Μεσσία.

Έτσι, αυτό το κρίσιμο κεφάλαιο πραγματεύεται την ταυτότητα του Ιησού, όπως την κατανοεί ο ίδιος, οι οπαδοί του, οι Ισραηλίτες ηγέτες και, τέλος, ο απλός λαός. Έχοντας διευκρινίσει τις λανθασμένες απαντήσεις μία προς μία, ο Ματθαίος υποδεικνύει τη σωστή απάντηση και στη συνέχεια την επεξηγεί και επεξεργάζεται κάποια άλλα θέματα. Αυτή είναι η συνολική πλοκή και η δομή του κεφαλαίου 16.

Όπως ειπώθηκε, το κυρίαρχο θέμα αυτού του μέρους του Ευαγγελίου του Ματθαίου είναι η ταύτιση του Ιησού ως του Χρισμένου του Θεού, του Μεσσία⁴. Μέσα σε αυτό το χριστολογικό ή μεσσιανικό μοτίβο, υπάρχουν επίσης δύο πολύ εκκλησιολογικά εδάφια - οι στίχοι 18 και 19. Έτσι, τα λόγια για την ίδρυση της εκκλησίας και την αποστολή του Πέτρου συνδέονται στενά με την έννοια της ταυτότητας του Ιησού.

Ο όρος *Εκκλησία* είναι προβληματικός, κατά κάποιους μελετητές που εξακολουθούν να συζητούν την αυθεντικότητά του. Για παράδειγμα, οι Schnakenburg, Giles και Hagner το θεωρούν ως απόδοση των όρων της Παλαιάς Διαθήκης που δηλώνουν μια «κοινότητα» (Εβραϊκά qahal,edah, κ.λπ.)⁵. Επίσης οι Bultmann, Holtzmann και Beare απορρίπτουν τόσο την κυρίαρχη προέλευση του όρου όσο και ακόμη και την πιθανή ιδέα της κοινότητας του Ιησού πίσω από αυτόν⁶. Από την άλλη μεριά όμως η ιδέα της κοινότητας είναι φυσική και αναπόφευκτη εφόσον υπάρχει ο πραγματικός Μεσσίας.

Ο Μεσσίας πρέπει να έχει θεματική κοινότητα ή μεσσιανικό λαό. Ένας Μεσσίας είναι μια έννοια παράλογη⁷. Επομένως η Εκκλησία, σχετίζεται απαραίτητα με το κύριο θέμα του κεφαλαίου, γιατί υπονοεί την «κοινότητα του Χριστού»⁸. Το κείμενο «...ὅτι σὺ εἶ Πέτρος...» εξαρτάται επίσης εννοιολογικά από αυτή τη χριστολογική συζήτηση, επειδή η δήλωση του Ιησού για τον Πέτρο είναι η συνέπεια της ομολογίας του Ιησού ως Μεσσία αλλά από την εκκλησιολογική άποψη, το Ματθ. 18 - 19 είναι πράγματι η ουσία και ο κύριος τόπος ενδιαφέροντος.

Η κυριολεκτική σημασία αυτών των δύο ρημάτων – *δέω* και *λύω* -δεν μπορεί να βοηθήσει εδώ, αφού είναι προφανές ότι στο Ματθ. 16,19 ο Ιησούς δεν μιλά για τις πράξεις του δεσίματος και της απελευθέρωσης. Αλλά για το τι πραγματικά μιλά είναι ακόμα υπό συζήτηση. Σε γενικές γραμμές, και οι δύο εικόνες (των «κλειδιών» και της διαδικασίας ««δεσμείν» και «λύειν»») υποδηλώνουν μια γνήσια πληρότητα εξουσίας

⁴ Suggs, *όπ.π.*, pp. 292 – 293.

⁵ Rudolf Schnakenburg (2002), *The Gospel of Matthew*, Robert R. Barr (μετάφρ), Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans, p. 159; Kevin Giles (1995), *What on Earth Is the Church? An Exploration in New Testament Theology*, Downers Grove, Illinois: InterVarsity Press, pp. 36 - 38; Hagner, *όπ.π.*, p. 471; Bernard P. Robinson (1984), *Peter and His Successors: Tradition and Redaction in Matthew 16.17 -19*, *Journal for the Study of the New Testament*, 21 (Ιούνιος), p. 93.

⁶ Όπως αναφέρεται στο Gerhard Maier (1993), *The Church in the Gospel of Matthew: Hermeneutical Analysis of the Current Debate*. Στο D.A. Carson (επιμ.), *Biblical Interpretation and the Church: Text and Context*, Grand Rapids, Michigan: Baker Book House, p. 55.

⁷ Maier, *όπ.π.*, p. 55

⁸ C. J. Matera (2007), *New Testament Theology: Exploring Diversity and Unity*, Λονδίνο: John Knox, p. 45; Giles, *όπ.π.*, p. 53 - 54, 60; Hagner, *όπ.π.*, p. 471; Maier, *όπ.π.*, p. 55.

που απονέμεται στον Πέτρο, αλλά μια πιο συγκεκριμένη εξήγηση είναι κάπως αβέβαιη⁹.

Ο Hiers δηλώνει ότι στις πρώιμες εβραϊκές πηγές και αλλού στην ΚΔ, συμπεριλαμβανομένων των ρήσεων που αποδίδονται στον Ιησού, οι όροι ««δεσμείν»» και ««λύειν»» συνήθως αναφέρονται στο δέσιμο του Σατανά (Beliar, κ.λπ.) και τον εξορκισμό των δαιμόνων¹⁰. Ωστόσο, η κοινή χρήση ενός όρου δεν καθορίζει απαραίτητα τη σημασία του σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση. Αντίθετα, το πλαίσιο επηρεάζει βαθιά το νόημα οποιουδήποτε όρου.

Εκτός από αυτό, η ιδέα του εξορκισμού είναι ξένη στο πλαίσιο του Ματ. 16 και τα λόγια του Ιησού «ό,τι δέσετε... και ό,τι λύσετε.. Ο Hiers πρέπει να το παραδεχτεί αυτό και επομένως αποδίδει τη φράση «όποια» και την αλλαγή του πλαισίου στην εξουσιοδότηση του Ματθαίου. Ωστόσο, είναι το κείμενο του Ματθαίου που έχουμε, όχι μια κατά λέξη καταγραφή των λόγων του Ιησού καθώς ειπώθηκαν, επομένως η επιχειρηματολογία του Hiers είναι αρκετά αδύναμη (έτσι σκέφτονται οι Marcus και Powell). Ο Büshel και ο Ladd διάβασαν τον Ματθ. 16,19 υπό το φως του 18,18 και ερμηνεύστε τα «αποκλεισμός και αποδοχή πίσω στην κοινότητα».

Υπήρξε πολλή συζήτηση σχετικά με το νόημα των ρήσεων του «δεσμείν» και «λύειν» στα εδάφια του Ματθαίου 16, 19 και 18, 18. Αν και ο Ματθαίος είναι ο μόνος συγγραφέας στην Καινή Διαθήκη που χρησιμοποίησε αυτή την έκφραση, η φρασεολογία συναντάται στην εβραϊκή και άλλες αρχαίες λογοτεχνίες.

Η εξέταση των πολλών τρόπων με τους οποίους χρησιμοποιείται αυτή η φράση σε εξωβιβλικά κείμενα και η σύγκριση και η αντιπαράθεσή τους με τη χρήση του Ματθαίου, θα χρησίμευε για να διακρίνουμε τη σημασία της στο πρώτο ευαγγέλιο.

Η παρούσα εργασία θα το κάνει αυτό αναλύοντας πρώτα πώς τα Ματθαίος 16,19 και 18,18 ταιριάζουν στα αντίστοιχα συμφραζόμενά τους και πώς σχετίζονται μεταξύ τους. Στη συνέχεια θα εξετάσει διάφορες χρήσεις της φράσης σε εξωβιβλικό υλικό, συγκρίνοντας και αντιπαραβάλλοντάς τα εν λόγω εδάφια του Ματθαίου 16,19 και 18,18, με στόχο να αποκτήσει μια εικόνα για τη χρήση του Ματθαίου, επισημαίνοντας την ιστορία και την εξέλιξη της φράσης. Σε αυτό το πρώτο τμήμα, η εξουσία του «δεσμείν» και «λύειν» έχει δοθεί στον Πέτρο.

⁹ Schnakenburg, *όπ.π.*, p. 159 - 160.

¹⁰ Richard H. Hiers (1985), 'Binding' and 'Loosing': The Matthean Authorizations, *Journal of Biblical Literature*, 104 (2), p. 240.

1. Η εξουσία του «δεσμείν» και «λύειν» στην Καινή Διαθήκη.

«Κἀγὼ δέ σοι λέγω ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. ¹⁹ καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ὃ ἐὰν δήσης ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὃ ἐὰν λύσης ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς», Ματθαίου 16, 19.

«Αληθῶς σας λέγω, Ὅσα εἰς τὴν γῆν δεσμεύσῃτε ἐπὶ τῆς γῆς, θέλουσιν εἶσθαι δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὅσα εἰς τὴν γῆν λύσῃτε ἐπὶ τῆς γῆς, θέλουσιν εἶσθαι λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ», Ματθαίου 18.

«Και τοῦτο εἰπὼν, ἐνεφύσησε καὶ λέγει πρὸς αὐτούς· Λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον. Ἄν τινῶν συγχωρήσῃτε τὰς ἁμαρτίας, εἶναι συγκεχωρημένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἂν τινῶν κρατήτε, εἶναι κεκρατημένα.» Ματθαίος, κεφ.16.

«Ἐάν τις ἀμαρτήσῃ εἰς σε ὁ ἀδελφός σου, ὑπάγε καὶ ἐλεγξον αὐτόν μεταξύ σου καὶ αὐτοῦ μόνου· ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου· ἐάν ὅμως δὲν ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σου ἔτι ἓνα ἢ δύο, διὰ τὴν βεβαιωθῆναι τὸν λόγον ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν. Καὶ ἐάν παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπέ τούτο πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν· ἀλλ' ἐάν καὶ τῆς Ἐκκλησίας παρακούσῃ, αὐτὸς εἶναι εἰς σε ὡς ὁ ἐθνικός καὶ ὁ τελώνης. Αληθῶς σας λέγω, Ὅσα εἰς τὴν γῆν δεσμεύσῃτε ἐπὶ τῆς γῆς, θέλουσιν εἶσθαι δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὅσα εἰς τὴν γῆν λύσῃτε ἐπὶ τῆς γῆς, θέλουσιν εἶσθαι λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ» (Ματθ. ιη' 15-18).

Ἡ ἔννοια τοῦ «δεσμείν» καὶ «λύειν» στὴν εβραϊκὴ γλῶσσα σημαίνει τὴν ἔννοια τοῦ ἀπαγορεύω καὶ ἐπιτρέπω. Ἦταν σαφές καὶ κοινῶς κατανοητὸ ἀπὸ τοὺς Εβραίους ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, ὅτι ἡ δέσμευση σήμαινε μιὰ δήλωση γιὰ οτιδήποτε ἦταν παράνομο νὰ γίνῃ καὶ ἡ ἀπελευθέρωση σήμαινε, ἀντίθετα, μιὰ δήλωση ὅτι οτιδήποτε μπορεῖ νὰ γίνῃ νόμιμο.

Οἱ ψεύτικοι δάσκαλοι ποὺ περιγράφονται ἀπὸ τὸν Πέτρο καὶ τὸν Ἰούδα ἀνέλαβαν νὰ το κάνουν αὐτὸ καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ τοὺς ἐπιπλήττει γι' αὐτό: «...Αὐτοὶ οἱ ψεύτικοι δάσκαλοι εἶναι τολμηροὶ καὶ ἀλαζονικοὶ καὶ δὲν δεῖχνουν κανέναν σεβασμὸ γιὰ τὰ υπέρροχα ὄντα. ἀντίθετα τοὺς προσβάλλουν. Ἀκόμη καὶ οἱ ἄγγελοι, ποὺ εἶναι τόσο ἰσχυρότεροι

και ισχυρότεροι από αυτούς τους ψευδοδιδασκάλους, δεν τους κατηγορούν με προσβολές ενώπιον του Κυρίου»¹¹.

Αυτή η προειδοποίηση επαναλαμβάνεται στο Ιούδα 1,8-9, «*Ούτε ο αρχάγγελος Μιχαήλ δεν το έκανε αυτό. Στη διαμάχη του με τον Διάβολο, όταν μάλωναν για το ποιος θα είχε το σώμα του Μωυσή, ο Μιχαήλ δεν τόλμησε να καταδικάσει τον Διάβολο με υβριστικά λόγια, αλλά είπε: Ο Κύριος να σε επιπλήξει!*». Βρίσκουμε επίσης στο Ζαχαρίας 3,2, ένας άγγελος δεν επέπληξε τον Σατανά, αλλά το άφηγε στο άτομο που είχε την εξουσία. «*Ο άγγελος του Κυρίου είπε στον Σατανά: Είθε ο Κύριος να σε καταδικάσει, Σατανά!*».

Η απάντηση ορισμένων δασκάλων πνευματικού πολέμου σε αυτές τις γραφές ήταν: «*Ναι, αλλά είμαστε υψηλότεροι από τους αγγέλους, οι άγγελοι δεν μπορούν να το κάνουν αυτό, αλλά εμείς μπορούμε*». Ωστόσο, το εδάφιο 2,6-7 λέει, «*Αντίθετα, όπως λέγεται κάπου στις Γραφές: «Τι είναι οι άνθρωποι, Θεέ, που πρέπει να τους σκέφτεσαι απλά ανθρώπινα όντα, για να τους φροντίζεις; τους έκανες για λίγο χαμηλότερους από τους αγγέλους· τους στεφάνωσες με δόξα και τιμή»*. Λέγοντας ότι είμαστε υψηλότεροι από τους αγγέλους αγνοεί τις σαφείς διδασκαλίες των περικοπών στον Ιούδα και στο Β' Πέτρου. Ο Ιούδας δηλώνει ξεκάθαρα ότι εκείνοι που υβρίζουν τα αγγελικά μεγαλεία κάνουν λάθος που το κάνουν, και αν ο αρχάγγελος Μιχαήλ δεν τόλμησε να το κάνει αυτό, ακόμη περισσότερο θα έπρεπε να είναι εκπληκτικό τι θα κάνουν οι σύγχρονοι δάσκαλοι για να ξεφύγουν από την υπακοή στη Γραφή. Επαναστατούν εναντίον του Θεού με το ζήλο τους να πολεμήσουν τον Σατανά.

Η εξουσία του «δεσμείν» και «λύειν» δόθηκε αργότερα από τον Ιησού Χριστό στην Εκκλησία και στον απ. Πέτρο. Όταν ο Κύριος μίλησε στον Πέτρο, του είπε, «*ότι εάν δέσης επί της γης, θέλει είσθαι δεδεμένον εν τοις ουρανοίς, και ότι εάν λύσης επί της γης, θέλει είσθαι λελυμένον εν τοις ουρανοίς*». Αυτό σήμαινε ότι η εξουσία αυτή δόθηκε στην Εκκλησία.

Οι φράσεις δέσμευσης και λύσης δεν απαντώνται πουθενά στην Καινή Διαθήκη παρά μόνο στον Ματθαίο, ο οποίος υποτίθεται ότι έγραψε το Ευαγγέλιό του πρώτα στα εβραϊκά και μετά μεταφράστηκε στα ελληνικά. Για να κατανοήσουμε την έννοια του «δεσμείν» και «λύειν», πρέπει να εξετάσουμε τον ρόλο των κλειδιών της βασιλείας των ουρανών και την έκταση της εξουσίας του Πέτρου. Ο Πέτρος μόλις είχε προβεί στην

¹¹ Β' Πέτρου 2,10-11.

ομολογία ότι ο Ιησούς ήταν ο Χριστός, ο Υιός του ζωντανού Θεού. Γι' αυτό, ο Ιησούς αποκαλεί τον Πέτρο ευλογημένο και τον κάνει τον βράχο πάνω στον οποίο θα χτίσει την Εκκλησία Του, που οι πύλες του Άδη δεν θα μπορέσουν να υπερνικήσουν. Τότε ο Ιησούς θα ανταμείψει τον Πέτρο με τα κλειδιά της βασιλείας των ουρανών. Σε αυτό το πλαίσιο, φαίνεται ότι η εξουσία των κλειδιών εξηγείται περαιτέρω από τα ακόλουθα¹².

Γενικά, για να δοθούν κλειδιά πρέπει να δίνεται έλεγχος στην πρόσβαση και τη διαχείριση: είναι η απονομή μιας τεράστιας εξουσίας. Το εδάφιο Αποκάλυψη 1,18 περιγράφει τον Γιο του ανθρώπου στην αναστημένη Του κατάσταση, να λέει «*Ημουν νεκρός, και ιδού, είμαι ζωντανός για πάντα, και έχω τα κλειδιά του θανάτου και του Άδη*». Επιπλέον, ο άγγελος του Κυρίου δίνει οδηγίες στον Ιωάννη να γράψει τα λόγια αυτού «*που κρατά το κλειδί του Δαβίδ*» (Αποκ. 3, 7)¹³.

Έτσι, η παραβολή παραπέμπει λιγότερο στο ότι ο Πέτρος είναι ο φύλακας του ουρανού και περισσότερο στον ρόλο του ως διαχειριστή των σκοπών του Θεού. Ο Luz κατονομάζει τρία βασικά στοιχεία της «κριτικής συναίνεσης» σχετικά με ορισμένα προβληματικά σημεία του κειμένου και την παραδοσιακή του ερμηνεία: αναφέρεται ότι ο Ματθ. 16,17 - 20 δεν κάνει λόγο για την πρωτοκαθεδρία του Πέτρου που έλαβε απευθείας από τον Χριστό, για ένα καθαρά νομικό είδος πρωτοκαθεδρίας και την αποστολική διαδοχή¹⁴.

Πολλοί σχολιαστές¹⁵ έχουν επισημάνει τη σύνδεση του εδαφίου του Ματθαίου 16,19 με το εδάφιο του Ησαΐα 22,22, «*Θα βάλω στον ώμο του το κλειδί του οίκου του Δαβίδ. ό,τι ανοίγει κανείς δεν μπορεί να το κλείσει, και αυτό που κλείνει κανείς δεν μπορεί να το ανοίξει*». Θεματικά, ο Ματθαίος παραπέμπει στον Ησαΐα. Με έναν τόσο ισχυρό συσχετισμό με τα κλειδιά του βασιλείου του Δαβίδ, θα περίμενε κανείς ότι ο Ματθαίος θα ακολουθούσε τον Ησαΐα και θα περιέγραφε τα κλειδιά που χρησιμοποιούνται για το «άνοιγμα» και το «κλείσιμο». Το πρώτο άτομο που συνέδεσε το εδάφιο Ησαΐα 22,22 και του Ματθαίου 16,19 είναι ο άγιος Εφραίμ ο Σύρος (350 μ.Χ.). Ο Εφραίμ δεν δήλωνε ρητά τη σύνδεση των δύο εδαφίων αλλά μάλλον χρησιμοποιεί το

¹² W. D Davies & Dale C Allison (1988), *A critical and exegetical commentary on the Gospel according to Saint Matthew 8-18*, Edinburgh: T & T. Clark, p. 635.

¹³ David L Turner (2008), *Matthew*, Grand Rapids, Mich.: Baker Academic, p. 405

¹⁴ Ulrich Luz (2005), *Studies in Matthew*, Rosemary Selle (μετάφρ.), Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans, pp. 165 -166.

¹⁵ Ulrich Luz και συν. (1988), *Matthew: a commentary*, Minneapolis: Augsburg p. 364; France (2007), *όπ.π.*, p. 625; Davies & Allison (1988), *όπ.π.*, p. 635.

λεξιλόγιο του Ησαΐα 22,22 όταν αναφέρεται στον Πέτρο. Ο επόμενος που συνέδεσε τα δύο εδάφια είναι ο Άγιος Ιωάννης Κασσιανός (360-435 μ.Χ.). Όπως ο Άγιος Εφραίμ, έτσι και αυτός δεν συνδέει ρητά τα εδάφια, αλλά χρησιμοποιεί το λεξιλόγιο του Ησαΐα 22,22 για να υπαινιχθεί εμμέσως στην περιγραφή του για τον Άγιο Πέτρο, λέγοντας: «[Ας συμβουλευτούμε] τον μεγαλύτερο από τους μαθητές μεταξύ των μαθητών, Διότι είναι σωστό να μας διδάξεις, όπως σε δίδαξε ο Κύριος, και να μας ανοίξεις την πύλη, της οποίας έλαβες το κλειδί. καθώς είναι ξεκάθαρο ότι κανείς δεν μπορεί να μπει στην πύλη του βασιλείου εκτός από έναν στον οποίο αποκαλύπτεται το κλειδί που δόθηκε στις Εκκλησίες»¹⁶.

Ο Οικουμένιος, γύρω στο 500 μ.Χ., συνέδεσε ρητά τα δυο εδάφια. Το έκανε στο σχόλιό του στο βιβλίο της Αποκάλυψης. Στην Αποκ. 3,7, ο Ιησούς λέγεται ότι κατέχει το «κλειδί» του οίκου του Δαβίδ από το Ησαΐα 22,22. Ο Ιησούς παραθέτει ρητά το Ησαΐα 22,22, επομένως αυτό δεν αποτελεί νύξη. Ο Οικουμένιος τότε λέει ότι στον Πέτρο δόθηκε αυτό το κλειδί, πράγμα που σημαίνει ότι στον Πέτρο δόθηκε και το αξίωμα. Λέει, «Αυτός [ο Ιησούς] αποκαλεί την εξουσία κλειδί. Διότι σε αυτόν που έχει εμπιστευθεί το κλειδί του σπιτιού του έχει ανατεθεί η εξουσία να ανοίγει και να κλείνει. Και αυτό το είπε πιο ξεκάθαρα στα ευαγγέλια στις υποσχέσεις στον Πέτρο»¹⁷.

Από την άλλη μεριά, στο εδάφιο Λουκά 11,52, ο Λουκάς περιγράφει τους Φαρισαίους, οι οποίοι με την υποκρισία τους «αφαίρεσαν το κλειδί της γνώσης». Κάνοντας αυτό όχι μόνο απέφυγαν να μπουν, αλλά και εμπόδισαν άλλους να εισέλθουν. Σε αυτά τα παραδείγματα, τα κλειδιά αντιπροσωπεύουν την ανωτερότητα αυτού που τα κατέχει. Ο Luz (1988) παρατηρεί την πληθώρα των «κλειδιών». Σημειώνει ότι τα πολλά κλειδιά υποδηλώνουν μια αναλογία ενός διαχειριστή, ο οποίος είναι υπεύθυνος για πολλά δωμάτια και όχι ένας υπηρέτης, που ελέγχει μια μόνο είσοδο¹⁸. Ο France προσθέτει ότι η αναλογία των κλειδιών είναι αυτή της αποθήκης, ώστε να μπορεί ο κάτοχος να παρέχει τις κατάλληλες παροχές για το νοικοκυριό και ότι δεν είναι κλειδιά που ανήκουν στην εξωτερική πύλη που ελέγχει την είσοδο¹⁹.

¹⁶ Άγιος Ιωάννης Κασσιανός, *Κατά Νεστοριανών περί ενσάρκωσης*, βιβλίο 3, κεφάλαιο 12.

¹⁷ Οικουμένιου, *Ερμηνεία της Αποκαλύψεως του θεσπεσίου και ευαγγελιστού και θεολόγου Ιωάννου ή συγγραφέϊσα παρά Οίκουμενίου*, Greek Commentaries on Revelation (Ancient Christian Texts) (2011).

¹⁸ Ulrich Luz et al. (1988), *όπ.π.*, p. 364; Luz, U. (1994), *Matthew in history: interpretation, influence, and effects*, Minneapolis: Augsburg.

¹⁹ R. T France (2007), *The Gospel of Matthew*, Grand Rapids, Mich.: William B. Eerdmans Pub., p. 625.

Με γνώμονα αυτή την διαφορετική ερμηνεία, ο Nolland (2005) διαχωρίζει το εδάφιο Ματθαίου 16:19 από του Ησαΐα 22,22²⁰. Στην πραγματικότητα, δεν βλέπει καμία σχέση ούτε με τα κλειδιά που περιγράφονται στην αποκάλυψη του Ιωάννη (1,18· 9,1· 20,1)²¹. Αντίθετα, ο Nolland προτείνει ότι ο Ματθαίος διαμορφώνει το μοναδικό ρόλο του Πέτρου με πρότυπο τον ρόλο του αρχαγγελου Μιχαήλ, ο οποίος αποκαλείται «κάτοχος των κλειδιών του βασιλείου των ουρανών».

Έτσι, ο Πέτρος τοποθετείται σε έναν ανυψωμένο ρόλο που παραδοσιακά προορίζεται μόνο για αρχαγγέλους και του έχουν δοθεί τα κλειδιά για να διαχειρίζεται και να φροντίζει τη βασιλεία των ουρανών. Ωστόσο, πόσο μακριά εκτείνεται αυτή η εξουσία; Για να επιβεβαιώσει ότι ο Ματθαίος δεν παρουσιάζει τον Πέτρο ως φύλακα, αποφασίζοντας μονομερώς ποιος μπορεί και ποιος δεν μπορεί να εισέλθει στη βασιλεία των ουρανών, ο Ευαγγελιστής αποδίδει το αντικείμενο των ρημάτων, τόσο εδώ όσο και στο 18,18, ως ουδέτερο (*ὁ ἐάν*) και όχι αρσενικό.

Επομένως, εννοεί ότι ο Πέτρος θα δέσει ή θα λύσει «πράγματα», όχι ανθρώπους²². Αυτό το γεγονός καθιστά επίσης ακόμη πιο αδύναμη τη σύνδεση του «λύειν» και «δεσμύνειν» με το εδάφιο Ιωάννη 20,23²³, διότι, ενώ το εδάφιο Ιωάννη 20,23 αφορά την προσωπική συγχώρεση, τα δεσμευτικά και ελεύθερα κείμενα του Ματθαίου είναι πιο χαλαρικά²⁴. Επομένως, η εξουσία του Πέτρου να δεσμεύει και να χαλαρώνει μοιάζει περισσότερο με τη ραβινική χρήση των πραγμάτων (κανόνες, απαγορεύσεις, κ.λπ.) που δεσμεύονται από ανθρώπους και όχι ανθρώπους που δεσμεύονται από αυτούς τους κανονισμούς²⁵.

Επίσης, ο χρόνος των δύο ρημάτων *δεδεμένον* και *λελυμένον*, έχει ειπωθεί ότι βοηθά στην ερμηνεία του σκοπού του δεσμεύματος και της απώλειας του 16,19. Είναι και οι δύο τέλειες παθητικές μετοχές και έχουν προσδιοριστεί ως μελλοντική τέλεια

²⁰ John Nolland (2005), *The Gospel of Matthew: A Commentary on the Greek Text*, Grand Rapids, Mich.: Paternoster Press, p. 677

²¹ France (2007), *όπ.π.*, p. 696; Ο Nolland απορρίπτει επίσης τη συσχέτιση με τις παραδόσεις των κλειδιών του ναού ή του ιερού στη Βίβλο όπου οι ιερείς καλούνται να πετάξουν τα κλειδιά του ιερού στον ουρανό του Γκόντιν. ή όπου ο Ιερεμίας πετάει τα κλειδιά του ναού μακριά.

²² France (2007), *όπ.π.*, p. 696.

²³ *Όπ.π.*, p. 626; Nolland, *όπ.π.*, p. 681; Davies & Allison, *όπ.π.*, p. 635.

²⁴ Συνδεόμενο με το συλλογικό σώμα των εβραϊκών θρησκευτικών νόμων που προέρχεται από τη γραπτή και την προφορική Τορά.

²⁵ R. T France (1989), *Matthew: Evangelist and Teacher*. Grand Rapids: Academie Books, p. 248.

περιφραστική κατασκευή²⁶. Επομένως, θα πρέπει να μεταφραστούν «θα έχουν υπάρξει», που σημαίνει ότι το δέσιμο ή η απώλεια του Πέτρου έχει ήδη τεθεί σε ισχύ στον παράδεισο πριν αυτός το αποφασίσει²⁷.

Ο Nolland έχει υποστηρίξει ότι οι σχολιαστές υπερερμηνεύουν αυτές τις τέλειες μετοχές: αυτός προτείνει ότι ο χρόνος δεν απαιτεί ότι η κατάσταση των πραγμάτων προϋπήρχε των ενεργειών του Πέτρου. Επομένως, συμπεραίνει ότι εδώ τα ρήματα συνεισφέρουν νοηματικά ως συντονιστική δράση (όπως πχ. βλ. Γεν. 30,33, 43,9, 44,32)²⁸. Αυτή είναι μια χρήσιμη παρατήρηση αναφορικά με την υπερερμηνεία ενός χρόνου ρήματος. Θα πρέπει να προστεθεί μια άλλη παρατήρηση, η χρήση των ρημάτων στο κεφάλαιο 18 διευρύνεται για να συμπεριλάβει μια μελλοντική έννοια όταν στο 19 ο Ματθαίος γράφει, «αν δύο από σας συμφωνούν στη γη για οποιοδήποτε θέμα, ότι πρέπει να ζητήσετε, θα σας δοθεί από Πατέρα μου στους ουρανούς».

Αν και πιθανό, θα φαινόταν περίεργο, εάν οι μετοχές στο 18 λειτουργούν μόνο περιφραστικά ως μια ενέργεια που είχε ήδη λάβει χώρα πριν από το δέσιμο ή το χάσιμο του Πέτρου και από την άλλη μεριά, να μεταβαίνει στη συνέχεια στον μέλλοντα χρόνο στο 19 για ένα αίτημα²⁹. Είναι σαφές στο 18,19 ότι οι Χριστιανοί κάνουν το αίτημα και τότε ο Θεός ανταποκρίνεται στον ουρανό. Αυτό μπορεί να επιτρέψει στο 18,18 να μην έχει τέτοια περιοριστική εφαρμογή.

Οπότε ο Nolland συμπεραίνει ότι το «δεσμείν» και «λύειν» του Πέτρου έχει να κάνει με τη ρύθμιση της συμπεριφοράς (χαλακική ερμηνεία)³⁰. Ωστόσο, εκείνοι που ερμηνεύουν το «δεσμείν» και «λύειν» ως μεγαλύτερη εξουσία, και ένα πεδίο που περιλαμβάνει τη συγχώρεση αμαρτιών, έχουν κάποια θεολογική επιταγή για να τονίσουν τη μελλοντική τέλεια περιφραστική διάσταση των ρημάτων³¹. Το εδάφιο Ματθαίου 18,18: «Αλήθεια, σας λέω, ό,τι δεσμεύσετε στη γη, θα είναι δεσμευμένο στον ουρανό και ό,τι λύσετε στη γη, θα λυθεί στον ουρανό» αν και έχει μεγάλη ομοιότητα με το 16,19,

²⁶ Charles L Quarles (2017), *Matthew. Exegetical Guide to the Greek New Testament*. Nashville: B & H Academic Press, p. 212.

²⁷ Wilber T. Dayton, John (1947), 20,23; Matthew 16, 19 and 18, 18 in the Light of the Greek Perfect Tense, *The Asbury Journal*, 2 (2): pp. 74-89.

²⁸ Nolland, *όπ.π.*, p. 681; Stanley E Porter (1989), *Verbal Aspect in the Greek of the New Testament: With Reference to Tense and Mood*, New York: P. Lang, pp. 158-162.

²⁹ Hiers, *όπ.π.*, p. 249.

³⁰ *Όπ.π.*

³¹ Robert H Gundry (1994), *Matthew: A Commentary on His Handbook for a Mixed Church under Persecution*, Grand Rapids, Mich.: W.B. Eerdmans, p. 335.

περιέχει μερικές σημαντικές διαφορές. Πρώτον, με βάση τα συμφραζόμενα, η έκφραση της δέσμευσης και της απώλειας διευρύνεται για να συμπεριλάβει όλους τους μαθητές του Χριστού και όχι μόνο τον Πέτρο. Αυτή η μετάβαση γίνεται εμφανής με τη μετάβαση από τον ενικό στον πληθυντικό στα δύο κύρια ρήματα. Αυτό υποδηλώνει ότι όλοι οι μαθητές σε κοινωνία με την Εκκλησία, συμμετέχουν σε αυτή τη θεία πράξη του δεσμού και της απώλειας³².

Σε αυτήν την ενότητα προστίθεται η Ματθαϊκή φράση, «*αληθώς σας λέγω*». Επίσης, για έμφαση, το *ὁ εἶν* έχει αντικατασταθεί με *ὅσα εἶν*, άλλος ένας Ματθαιανισμός (5,6)³³. Οι περισσότεροι σχολιαστές ερμηνεύουν το «δεσμείν» και «λύειν» στο 18,18 με τον ίδιο τρόπο που το ερμηνεύουν στο 16,19³⁴.

Από την άλλη πλευρά, ο Luz και ο Gundry υπογραμμίζουν τις σημαντικές διαφορές στο πλαίσιο και προτείνουν ότι οι δύο χρήσεις του «δεσμείν» και «λύειν» λειτουργούν διαφορετικά. Πρέπει να σημειωθεί ότι το 18,18 βρίσκεται στη μέση ενός κεφαλαίου με μεταφορές για την Εκκλησία. Ένας κύριος στόχος αυτού του κεφαλαίου είναι να φέρει πίσω τους δύστροπους (βγάλτε ένα μάτι αν προκαλεί πειρασμό, την επιστροφή του χαμένου προβάτου, την επιστροφή ενός παράξενου αδελφού και μια παραβολή για τη συγχώρεση). Ουσιαστικά, στη συγκεκριμένη περικοπή που περιέχει το «δεσμείν» και «λύειν», εξετάζεται η προοδευτική εκκλησιαστική πειθαρχία³⁵.

Έτσι, οι Luz και Gundry καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι εδώ στο 18,18 το «δεσμείν» και «λύειν» δεν αναφέρεται στη διδασκαλία, την ερμηνεία ή τη χαλακική διακονία, αλλά μάλλον σε μια πειθαρχική απόφαση για το εάν ένας αδελφός μπορεί να «συγχωρηθεί» ή να «εξοριστεί» με βάση τη γνήσια μετάνοιά του³⁶.

Αν και αυτή είναι μια νοηματική απόχρωση που συχνά παραβλέπεται από άλλους σχολιαστές, οι δύο χρήσεις (διδασκτική και αποφαστική) δεν αλληλοαποκλείονται. Όπως

³² Όπ.π., p. 368.

³³ Όπ. π., Μια άλλη αλλαγή είναι ο πληθυντικός *ἐν τοῖς οὐρανοῖς* στο 16,19 με τον ενικό *ἐν οὐρανῷ* στο 18,18. Ο Gundry σημειώνει ότι το τελευταίο μπορεί να αντικατοπτρίζει την παράδοση που καταγράφεται στο Λουκάς 15,7 (πρβλ. Ματθ. 18,14).

³⁴ Davies & Allison, *όπ.π.*, p. 787; France, *όπ.π.*, p. 696-7.

³⁵ R. T France, *όπ.π.*, p. 249. Ο France καταλήγει στο συμπέρασμα ότι αυτό το τμήμα αφορά περισσότερο μια προσωπική σχέση παρά τον επίσημο εκκλησιαστικό αφορισμό, όπως τον ασκεί η σύγχρονη εκκλησία. Ο France τονίζει την προσωπική φύση της αμαρτίας, γιατί στη *Novum Testamentum Graece* (NA28): Nestle-Aland 28th έκδοση (Αρχαία Ελληνικά) διατηρεί το *εἰς σέ* στο 18,15. Παρατηρεί επίσης σωστά την άτυπη φύση της διαδικασίας, αλλά δεδομένου ότι καταλήγει σε εξοστρακισμό και μεταχείριση ενός μέλους σαν Εθνικό, είναι αρκετά απόδειξη ότι ο Ματθαίος περιγράφει τον αφορισμό, ανεξάρτητα από το πώς μπορούν να τον ασκούν οι σύγχρονες εκκλησίες.

³⁶ Luz, *όπ.π.*, p. 454; Gundry, *όπ.π.*, p. 368-9.

θα φανεί παρακάτω, σε σύγκριση με το εξωβιβλικό υλικό, το «δεσμείν» και «λύειν» περιέχουν στοιχεία και των δύο. Επομένως, είναι σκόπιμο να κατανοήσουμε ότι τα δύο κείμενα έχουν το ίδιο νόημα, με το δεύτερο να παρουσιάζει μια ελαφρώς διαφορετική απόχρωση.

2. Η εξουσία του ««δεσμείν»» και ««λύειν»» με διάφορες ερμηνείες .

Στη συνέχεια, εξετάζεται πως οι χρήσεις του «δεσμείν» και «λύειν» των δύο εδαφίων 16,18 και 18,18 έχουν καθιερωθεί και χρησιμοποιείται με πολλούς διαφορετικούς τρόπους.

Σε αυτήν την ενότητα θα αναφερθούν τα διάφορα συμφραζόμενα και οι τρόποι νοηματικής λειτουργίας του ιδιώματος.

α' Εξορκισμός

Μια χρήση του όρου «δέω» στην Καινή Διαθήκη αφορά τους δαιμονικούς εξορκισμούς. Το εδάφιο Μάρκος 3,27 καθοδηγεί τη «δέσμευση» ή το «δέσιμο» του ισχυρού άνδρα πριν μπει στο σπίτι του. Αυτή η συγκυρία οδήγησε μελετητές όπως τον Hiers να τη συσχετίσουν με το «δεσμείν» και «λύειν» στα εδάφια του Ματθαίου 16,19 και 18,18 ως τη «δέσμευση» («δεσμείν») των δαιμόνων και της «απελευθέρωσης» («λύειν») των δαιμονισμένων ανθρώπων. Ο Hiers δίνει έμφαση τα εδάφια Ματθαίου 16,18, και συγκεκριμένα το ότι «οι πύλες του Άδη δεν θα υπερισχύσουν» καθώς και στο γεγονός ότι οι μαθητές στάλθηκαν ως εξορκιστές στο Κατά Ματθαίον 10,1 (πρβλ. Μάρκος 3,14-16· 6,7-13)³⁷.

Το «δεσμείν» και «λύειν» στη λογοτεχνία μεταξύ των διαθηκών συνδέονται συχνότερα με τον εξορκισμό. Στο Τωβίτ τα εδάφια 3,17 και 8,3 μιλούν για «δέσμευση» ως αποδυνάμωση των δαιμονικών δυνάμεων³⁸. «Το Άγιο Πνεύμα λειτουργεί επίσης σε σχέση με το «δεσμείν» του Βελιάλ ή του Σατανά στο Τ. Λευί 18,11-12 και στο Ματθαίο 12»³⁹. Όσον αφορά το «λύειν», στο Τωβίτ 3,17 σημαίνει ομοίως να απελευθερώνεις κάποιον από τη δαιμονική θλίψη.

³⁷ Hiers, *όπ.π.*, p. 245.

³⁸ Nolland, *όπ.π.*, p. 678.

³⁹ Hiers, *όπ.π.*, p. 245.

Το εδάφιο του Λουκά 3,17 ταιριάζει με αυτές τις έννοιες συνδυάζοντας το «δεσμεύν» και το «λύειν», με τον Σατανά ως αυτόν που δεσμεύει και τον Ιησού ως αυτόν που λύει (πρβλ. Θ. Σολ. 1,14)⁴⁰. Η μεγαλύτερη πρόκληση σε αυτήν την ερμηνεία είναι η αδύναμη σχέση της με τα εδάφια Ματθαίου 16 και 18. Ενώ οι θεολογικές επιπτώσεις είναι αποδεκτές, τίποτα στο Ματθαικό πλαίσιο δεν υποδηλώνει ότι υπάρχει εξορκισμός. Αν και δίνεται στους μαθητές η εξουσία να εκδιώκουν τους δαίμονες στη γη, όταν ένας δαίμονας είναι δεσμευμένος στη γη, τι θα σήμαινε να είναι δεσμευμένος στον ουρανό, και αντιστρόφως, εάν ένα άτομο απελευθερωθεί από την κατοχή, πώς απελευθερώνεται και στον ουρανό;

Η μελλοντική περιφραστική μορφή των ρημάτων, εάν γίνει αποδεκτή, καθιστά επίσης αυτή την εξήγηση μη προφανή και ίσως αυθαίρετη. Ο Hiers υποστηρίζει ότι το νόημα αυτής της μορφής είναι ότι κάθε φορά που δένονται οι δαίμονες στη γη, η επιρροή του Σατανά στον ουρανό ξεπερνιέται αναφερόμενος στο Λουκάς 10 και στο Αποκάλυψη 12,7-12 ως απόδειξη αυτής της σχέσης, αλλά αυτό φαίνεται να είναι μια ερμηνευτική υπέρβαση επειδή τίποτα στον Ματθαίο (ειδικά 18,18) δεν υποστηρίζει αυτόν τον ισχυρισμό⁴¹.

Ένα πιθανό υποσύνολο αυτής της κατηγορίας είναι το «δεσμεύν» και «λύειν» των ξορκιών. Ο Conybeare προσπάθησε να συνδέσει το Ματθαίου 16,18 με αυτά τα μαγικά κείμενα, ωστόσο λίγοι μελετητές έχουν ακολουθήσει αυτήν την επιχείρηση λόγω της παντελούς έλλειψης γλωσσολογικών και συμφραζόμενων στοιχείων⁴². Επομένως, αυτά τα κείμενα φωτίζουν το ενδιαφέρον υπόβαθρο και την ιστορία της πηγής αυτού του ιδιώματος, αλλά δεν προσθέτουν σημαντική στοιχεία για τη χρήση του Ματθαίου.

β' Διαιτησία

Με τον όρο διαιτησία εννοούμε την μεσολάβηση είτε αυθόρμητα είτε απρόσμενα τρίτων προσώπων ή και ομάδων ώστε να επιτευχθεί η συγχώρηση μεταξύ δύο ατόμων. Εδώ συναντάμε το σύστημα της δέσμευσης με τη διάπραξη του παραπτώματος από το άτομο και την τελική απελευθέρωση με την μεσολάβηση προσώπου ή ομάδας. Γίνεται

⁴⁰ Nolland, *όπ.π.*, p. 678.

⁴¹ Hiers, *όπ.π.*, p. 241.

⁴² F.C. Conybeare (2007), *Christian Demonology*, Gorgias Press.

αντιληπτό πως η διαιτησία έχει άμεση σχέση με το «λυνει» των παραπτωμάτων μιας και αποτελεί ένα τρόπο ώστε να λυθεί η αιτία και η συνέπεια του «δεσμειν»⁴³.

Στα προχριστιανικά χρόνια ή εξωχριστιανικά η διαιτησία γίνονταν με την προσφορά δώρων ώστε να εξευμενιστεί αυτός στον οποίο έφταιξε κάποιος ή ακόμα και με την αποδοχή κάποιας ποινής. Τα παραπάνω συντελούσαν στο «λυνει» μιας πράξης που ήταν παράπτωμα ή δεν επιτρέπονταν.

Στο προχριστιανικό κόσμο συναντάμε την λειτουργία της διαιτησίας σε κείμενα του Ιώσηπου ο οποίος χρησιμοποιεί τη φράση σε πολιτικό πλαίσιο. Εφαρμόζει το «δεσμειν» και «λύνει» στην άσκηση πολιτικής εξουσίας. Γράφει ότι οι διαχειριστές θα πρέπει να μπορούν και να «διώξουν και να φέρουν πίσω, και να απελευθερώσουν και να δεσμεύσουν»⁴⁴. Αν και θα μπορούσε να υποδηλώνει μια ευρύτερη εφαρμογή, ο Ιώσηπος φαίνεται να αναφέρεται στη φυλάκιση ή την απελευθέρωση εγκληματιών⁴⁵.

Στην περίπτωση της παραπομπής του Μτθ. 16,19 και 18,18 την διαιτησία σύμφωνα με τα κείμενα την αναλαμβάνει αντίστοιχα ο απόστολος Πέτρος και η Εκκλησία. Παρατηρούμε λοιπόν πως στην πρώτη περίπτωση μεσολαβεί ένα πρόσωπο (Πέτρος) ενώ στη δεύτερη μεσολαβεί μια ολόκληρη ομάδα (Εκκλησία). Μάλιστα βλέπουμε πως ιστορικά αυτή η δυνατότητα του Πέτρου να μεσολαβεί για την απελευθέρωση κάποιου παραπτώματος δόθηκε αργότερα και στους επισκόπους του *Didascalia Apostolorum* του τρίτου αιώνα⁴⁶.

Την παραπάνω έννοια της διαιτησίας τη συναντούμε και στο βιβλικό παράλληλο του Ιω. 20,23 αν και πολλοί ερευνητές θεωρούν την σύνδεση άκρως επιφανειακή⁴⁷. Φυσικά στην έρευνα γύρω από την έννοια της διαιτησίας μέσα από το ευαγγέλιο του Ματθαίου δεν ξεκαθαρίζεται μονάχα η διαμεσολάβηση για την απελευθέρωση του ατόμου αλλά φαίνεται το ««δεσμειν» και «λύνει»» έχει εσχατολογική αναφορά μιας και

⁴³ Σ. Τσιτσιγκός, *Η διαπροσωπική συγχωρητικότητα*, εκδ. Tremendum, Αθήνα 2018, σ. 33

⁴⁴ Φ. Ιώσηπου, *Ιστορία ιουδαϊκού πολέμου πρὸς Ῥωμαίους (75π.Χ./1559)*, Βασιλεία.

⁴⁵ Nolland, *ὄπ.π.*, p. 678.

⁴⁶ Stewart-Sykes, Alistair (2009), *The Didascalia Apostolorum: An English Version. Studia Traditionis Theologiae: Explorations in Early and Medieval Theology*, Brepols Publishers, V.ii.11-12. «Διδάξτε ως έχοντες εξουσία να τους κρίνετε την αμαρτία... Διότι σε εσάς, τους επισκόπους, λέγεται στο Ευαγγέλιο: «Αυτό που θα δέσετε στη γη θα είναι δεμένο στον ουρανό»... Ας τους δώσει ο επίσκοπος άφεση αμαρτιών. είναι γραμμένο στον Ησαΐα (Ησαΐας 58,6): «Λύσε κάθε δεσμό ανομίας και κόψε κάθε δέσμη βίας»... έχετε λάβει εξουσία να συγχωρείτε αμαρτίες» Ειπώθηκε: «Όλα όσα θα δέσετε επί της γης»... Ο επίσκοπος όμως βασιλεύει στην ψυχή και στο σώμα, για να δέσει και να λύσει με ουράνια δύναμη».

⁴⁷ J. Duncan M. Derrett (1983), Binding and Loosing (Matt 16,19; 18,18; John 29,23), *Journal of Biblical Literature* 102 (1), pp. 112–117.

για τον ευαγγελιστή ο Πέτρος, και κατά συνέπεια η Εκκλησία έχουν την εξουσία να καθορίσουν ακόμα και ποιος πηγαίνει στον παράδεισο και ποιος στην κόλαση⁴⁸.

Φυσικά, είναι αυτονόητο πως αυτός που θα ασκήσει τη διαιτησία, θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από προσήνεια, ευμένεια και συμπάθεια στο άτομο που δέχεται να ξεκινήσει την διαδικασία της συγχωρητικότητας. Αυτό χρειάζεται ώστε ο «ασθενής» να εμπιστευτεί τον διαμεσολαβητή και να έχουμε το επιθυμητό αποτέλεσμα. Ως αποτέλεσμα θεωρείται η αποκατάσταση και επανένταξη του ατόμου στην κοινότητα και στην Εκκλησία.

Για πρώτη φορά συναντάμε την λειτουργία της διαιτησίας στα Παλαιστινιακά Targum και συγκεκριμένα στο Γένεση 4,7. Εκεί ο Κάιν νουθετεί: «*Αν κάνεις καλά τα έργα σου σε αυτόν τον κόσμο, θα λυθείς και θα συγχωρεθείς / θα αφεθείς (ystry wstbq) στον κόσμο που έρχεται. Αλλά αν δεν κάνετε καλά τις πράξεις σας σε αυτόν τον κόσμο, η αμαρτία σας θα φυλάσσεται / θα διατηρείται για την ημέρα της κρίσης*». Διαπιστώνεται η συσχέτιση του «δεσμείν» και «λύειν» με τη συγχώρεση της αμαρτίας.

Για τον Schlatter το «δεσμευτικό» και το «χάσιμο» περιγράφουν τη διαιτησία ενός δικαστή, που αποφασίζει ποιος είναι ένοχος και ποιος είναι αθώος στο πλαίσιο συγκεκριμένου πολιτιστικού περιβάλλοντος⁴⁹.

Αν και από τα παραπάνω διαπιστώνεται πως η πρώτη Εκκλησία λειτουργούσε μέσα στο πλαίσιο της διαιτησίας, ωστόσο υπάρχουν επικριτές αυτής της ερμηνείας έχουν επισημαίνοντας πως σε όλη την Καινή Διαθήκη η συγχώρεση βρίσκεται μόνο στην πίστη και τη μετάνοια στον Ιησού Χριστό⁵⁰.

Ο Derret δηλώνει πως αν και υπάρχουν ραβινικές ομοιότητες με την λειτουργία της διαιτησίας, πουθενά στη βιβλιογραφία οι ραβίνοι δεν ενεργούν ως μεσάζοντες για να συγχωρήσουν την αμαρτία ή να απελευθερώσουν κάποιον από την αμαρτωλή κατάσταση τους⁵¹.

Μια άλλη μεγάλη δυσκολία με αυτή την ερμηνεία είναι ότι τα αντικείμενα του «δεσμείν» και «λύειν» είναι ουδέτερα, επομένως είναι απίθανο ο Ματθαίος να

⁴⁸ Albert Schweitzer, W Montgomery, και James M Robinson, (1968), *The Quest of the Historical Jesus: A Critical Study of Its Progress from Reimarus to Wrede*, New York: Macmillan, p. 371; Z. W. Falk (1974), *Binding and Loosing*, *JJS* 25 (1974), p. 92.

⁴⁹ Adolf Schlatter (1999), *The Theology of the Apostles*, Andreas J. Köstenberger (μεταφρ.), Grand Rapids: Baker Academic.

⁵⁰ Μτθ. 26,28, Πρξ. 2,38, 3,19, 10,43, Ρωμ. 3,23 -26, 10,9· Εφεσ 1,7, 1 Ιω. 1,7-10, πρβλ. 2 Χρ 7,17, 1 Βασ. 24,47.

⁵¹ Derrett (1983), *όπ.π.*, p. 115.

αναφέρεται σε ανθρώπους. Αν αυτή ήταν η πρόθεσή του, θα περιμέναμε χρήση αρσενικού γένους⁵².

Αν και αυτή η θέση έχει σημαντικό υπόβαθρο και ως εκ τούτου πρέπει να εξεταστεί σοβαρά, με τις γραμματικές και θεολογικές δυσκολίες που παρουσιάζει η παρουσία των χαλακικών στοιχείων, δεν είναι η προτιμώμενη ερμηνεία.

γ' Χαλακική ερμηνεία

Ο Streeter ερμήνευσε το Ματθαίου 16,19 υπό το φως του εδαφίου Λουκά 11,52⁵³, «*Αλλοίμονον εις σας τους νομοδιδασκάλους, διότι αφαιρέσατε από τους ανθρώπους το κλειδί της γνώσεως, τους εσκοτίσατε δηλαδή τον νουν με τας ψευδείς διδασκαλίας σας και τους επήρατε το μέσον, με το οποίον θα εγνώριζαν την αλήθειαν και θα επροχωρούσαν τον δρόμον της σωτηρίας. Έτσι και σεις δεν εισήλθατε εις την βασιλείαν του Χριστού και εκείνους που ήθελαν να εισέλθουν τους εμποδίσατε*».

Στον Πέτρο, λοιπόν, δίνεται αυτή η αληθινή ενόραση για τη φύση της δικαιοσύνης που διδάσκει ο Χριστός - μια δικαιοσύνη που θα υπερβαίνει αυτή των γραμματέων και των Φαρισαίων, δηλαδή των νομοδιδασκάλων - που είναι το απαραίτητο προσόν εκείνου που πρέπει «να δεσμεύει και να λύνει». (δηλαδή να ερμηνεύει τον ηθικό νόμο) με τέτοια διάκριση ώστε αυτό που θα «δέσει στη γη, θα είναι δεμένο στον ουρανό⁵⁴. Ο ερευνητής υποστήριξε περαιτέρω ότι ο Πέτρος είχε την εξουσία να αποφασίσει πόσο από το Νόμο τα μέλη της κοινότητας της νέας διαθήκης ήταν υποχρεωμένα να τηρούν⁵⁵. Ο αποφασιστικός ρόλος του Πέτρου στη σύνοδο της Ιερουσαλήμ είναι απόδειξη για την εξουσία του πάνω στην ηθική και το δόγμα στη νεοσύστατη Εκκλησία⁵⁶.

Κατά την άποψη του Streeter, ο Πέτρος, στο Ματθαίου 16,19 έχει την εξουσία ενός ανώτατου ραβίνου. Δηλαδή, του δόθηκε μια διδακτική εξουσία να δηλώσει τι επιτρέπεται (πρβλ. το ραβινικό *sere/sera*) και τι απαγορεύεται (βλ. ραβινικό *asar*)⁵⁷.

⁵² France, *όπ.π.*, p. 696.

⁵³ «*οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως· αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθετε, καὶ τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε*»

⁵⁴ B. H Streeter (1930), *The Primitive Church: Studied with Special Reference to the Origins of the Christian Ministry*, p. 63.

⁵⁵ *Όπ.π.*

⁵⁶ Πρξ. 15

⁵⁷ Davies και Allison, *όπ.π.*, p. 638. Επίσης, Nolland, *όπ.π.*, p. 678.

Αυτή ακριβώς η ερμηνεία της φράσης μαρτυρείται στην επιστολή του Κλήμεντα, στην οποία ο Πέτρος μεταδίδει τη δάδα στον Κλήμεντα, λέγοντας: *«Εφόσον, όπως με δίδαξε ο Κύριος και Δάσκαλος Ιησούς Χριστός, του οποίου είμαι απόστολος, την ημέρα του θανάτου μου πλησιάζει, βάζω τα χέρια μου πάνω σε αυτόν τον Κλήμη ως επίσκοπό σας. και σ' αυτόν εμπιστεύομαι την έδρα της ομιλίας μου, ακόμη και σε εκείνον που ταξίδευε μαζί μου από την αρχή μέχρι το τέλος, και έτσι άκουσε όλες τις ομιλίες μου... Ως εκ τούτου, του ανακοινώνω τη δύναμη του «δεσμείν» και «λύειν», ώστε σε σχέση με καθετί που θα ορίσει τη γη, θα οριστεί στους ουραμούς»⁵⁸.*

Επομένως, ο Πέτρος, σύμφωνα με το Κλήμη, ερμήνευσε ξεκάθαρα τη χορήγηση των κλειδιών του ουρανού από τον Ιησού και την εξουσία να δένει και να λύνει ως χαλακική⁵⁹. Αυτή η ερμηνεία είναι ανώτερη από τις άλλες προτάσεις γιατί, όπως και τα κείμενα, το αντικείμενο των ρημάτων, το «δεσμείν» και «λύειν», είναι εννοιολογήσεις / διδασκαλίες και όχι άνθρωποι (που ταιριάζουν με τις ουδέτερες αναφορικές αντωνυμίες).

Οι ραβινικές συνδέσεις τονίζονται στο Ματθαίου 18,19-20. Στο τέλος του αποσπάσματος του «δεσμείν» και «λύειν», ο Ιησούς δίνει μια διαβεβαίωση για την απαντημένη προσευχή και την παρουσία Του. Ο Davies, θεώρησε το Ματθαίου 18,20 ένα «χριστοποιημένο» κομμάτι ραβινισμού. Επιπλέον, αναφερόμενοι στο «δεσμείν» και «λύειν» σχετικά με τον Πέτρο και τον διδακτικό ρόλο της Εκκλησίας που έχει χρέος να δηλώνει τι είναι επιτρεπτό ή όχι, ταιριάζει με το πλαίσιο πολύ καλύτερα από τις εναλλακτικές. Μετά την ομολογία του Πέτρου στο κεφάλαιο 16, ο Ιησούς παραχωρεί την εξουσία να επιβεβαιώσει το αληθινό δόγμα για λογαριασμό της Εκκλησίας. Ομοίως, η πομπή της εκκλησιαστικής πειθαρχίας (κεφάλαιο 18) αν και όχι τόσο προφανής, είναι ουσιαστικά ένα παρατεταμένο παράδειγμα της Εκκλησίας που δηλώνει σωστή συμπεριφορά και κρίνει τη μη συμμόρφωση. Αυτή είναι μακράν η πιο κυρίαρχη θέση μεταξύ των σχολιαστών.

⁵⁸ Όπως αναφέρεται στο Davies and Allison, όπ.π., p. 638.

⁵⁹ Αν και ο Ιησούς πιθανότατα θα απέφευγε να απονεμίσει στον Πέτρο τον τίτλο του υπέρτατου ραβίνου, λαμβάνοντας υπόψη το Μτθ. 23,8: *«ὁμοίως δὲ μὴ κληθῆτε ραββί· εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστὶν ὁ διδάσκαλος, ὁ Χριστός· πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοὶ ἐστέ»*.

δ' Το έπος του Gilgamesh

Το ακκαδικό έπος του Gilgamesh θεωρείται το αρχαιότερο σωζόμενο κομμάτι της αρχαίας λογοτεχνίας. Η επιρροή του τόσο πολιτιστικά όσο και γλωσσικά ήταν βαθιά και εκτεταμένη⁶⁰. Είναι ενδιαφέρον ότι καμία άλλη δημοσίευση, που θα μπορούσε να βρει αυτή η μελέτη, δεν σημείωσε τις εκφράσεις του «δεσμείν» και «λύειν» που βρέθηκαν σε δύο ενότητες του Gilgamesh. Και οι δύο ενότητες είναι σχεδόν πανομοιότυπες, η μία αναφορά εμφανίζεται στην αρχή της κατάκτησης του Gilgamesh και του Enkidu στο δάσος για να πολεμήσει τη Χουμπάμπα, η άλλη εμφανίζεται στο κλείσιμο του βιβλίου κατά τον θάνατο του Gilgamesh. Και στα δύο πλαίσια, το πεπρωμένο του Gilgamesh προμηνύεται σε ένα όνειρο και ο Enlil, ο πατέρας των θεών ερμηνεύει αυτά τα όνειρα⁶¹.

Η ερμηνεία των αποκαλυπτικών ονείρων είναι διαδεδομένη σε όλη τη λογοτεχνία των Αρχαίας Εγγύς Ανατολής και την Παλαιά Διαθήκη, αλλ' αυτό το στοιχείο απουσιάζει από τα συμφραζόμενα του Ματθαίου. Ένας άλλος σημαντικός διαχωρισμός μεταξύ των δύο είναι η αφορμή για την παραχώρηση αυτού του συγγραφέα, γιατί στον Gilgamesh δίνεται η δύναμη του «δεσμείν» και «λύειν» παρά την αποτυχία του να αποκτήσει αιώνια ζωή.

Ενώ, από την άλλη, ο Πέτρος ανταμείβεται με αυτή τη δύναμη, όχι παρά την αποτυχία, αλλά ως απάντηση στη μεγάλη επιτυχία του να δηλώσει την αληθινή ταυτότητα του Κυρίου του. Ένας τρόπος με τον οποίο ο Ματθαίος είναι εντυπωσιακά παρόμοιος με αυτές τις αφηγήσεις στο έπος είναι ότι ο θεός είναι αυτός που δίνει αυτές τις δυνάμεις. Κανένα άλλο αρχαίο κείμενο δεν έχει αυτή την ομοιότητα. Η χρήση της φράσης «δεσμείν» και «λύειν» από τον Gilgamesh προσδίδει πολύ μεγαλύτερη εξουσία από άλλα κείμενα που εξετάζονται σε αυτή τη μελέτη. Του δίνεται η βασιλεία, η εξουσία

⁶⁰ Πχ. Esther J. Hamori (2011), Echoes of Gilgamesh in the Jacob Story, *Journal of Biblical Literature* 130(4), pp. 625–642; Duane E. Smith, The Divining Snake: Reading Genesis 3in the Context of Mesopotamian Ophiomancy, *Journal of Biblical Literature* 134(1), pp. 31–49.

⁶¹ Βλ. N.K Sanders (1979), *The Epic of Gilgamesh*, Harmondsworth: Penguin, p. 7, 24. «Ο [Enlil] σου έδωσε τη βασιλεία, αυτό είναι το πεπρωμένο σου, η αιώνια ζωή δεν είναι το πεπρωμένο σου. Εξαιτίας αυτού μην είσαι λυπημένος στην καρδιά, μην λυπάσαι ή καταπιέζεσαι. Σου έχει δώσει τη δύναμη να δένεις και να λύνεις, να είσαι το σκοτάδι και το φως της ανθρωπότητας. Σου έδωσε παραδειγματίστη υπεροχή έναντι του λαού, νίκη στη μάχη από την οποία κανένας φυγός δεν επιστρέφει, σε επιδρομές και επιθέσεις από τις οποίες δεν υπάρχει επιστροφή. Αλλά μην κάνεις κατάχρηση αυτής της εξουσίας, να συμπεριφέρεσαι δίκαια...»

να κυβερνά επί του λαού του και συντριπτική νίκη στη μάχη. Αν και η εξουσία του Πέτρου δεν εκτείνεται πέρα από τη θεολογική, εκκλησιολογική και εσχατολογική σφαίρα, του παραχωρείται τεράστια δύναμη με μια πολύ πραγματική έννοια.

Το Έπος του Gilgamesh δηλώνει ότι εκτός από τη δύναμη του «δεσμείν» και «λύειν», ο Gilgamesh πρέπει «να είναι το σκοτάδι και το φως της ανθρωπότητας»⁶². Είναι δύσκολο να διακρίνει κανείς τις πλήρεις συνέπειες αυτής της φράσης, αλλά μπορεί να υποστηριχθεί ότι αυτή λειτουργεί ως μερισμός, που περικλείει όλο το φάσμα της ανθρώπινης εμπειρίας. Επομένως, ο Gilgamesh, με τη μεγάλη του δύναμη, προορίζεται να είναι ο αρχετυπικός άνθρωπος.

Αυτό είναι το επιχείρημα του Lambert σε εφαρμογή των κείμενων σχετικών με το «δεσμείν» και «λύειν» του Ματθαίου. Αναφέρει εβραϊκές, αιγυπτιακές, ελληνικές και ρωμαϊκές πηγές και καταλήγει στο συμπέρασμα ότι τα αντίθετα (δέσμευση και απελευθέρωση) δηλώνουν ολότητα⁶³. Το επιχείρημα που παρουσιάζεται εδώ δεν είναι ότι ο Ματθαίος κάνει το ίδιο πράγμα με τον Gilgamesh χρησιμοποιώντας αυτή τη φράση, είναι απλώς ότι φωτίζει ένα εγγενές στοιχείο εξουσίας που συχνά παραβλέπεται στην ιστορία της πηγής αυτής της φράσης. Έτσι, η χρήση του «δεσμείν» και «λύειν» από τον Gilgamesh στηρίζει τη χαλακική ερμηνεία, ενώ δίνει έμφαση στον μοναδικό ρόλο του Πέτρου και της Εκκλησίας για τον καθορισμό του δόγματος και της πρακτικής, που πολλοί μελετητές του ευαγγελίου διστάζουν να τονίσουν.

ε' Συμπέρασμα

Τα εδάφια Ματθαίος 16,19 και 18,18 που σχετίζονται με το «δεσμείν» και «λύειν» βρίσκονται στην παράδοση των αρχαίων κειμένων που χρησιμοποιούν αυτή τη φράση.

Στα δικά τους πλαίσια, αντιπροσωπεύουν μια εκκλησιολογική εξουσία πάνω στην ορθοδοξία και την ορθοπραξία της Εκκλησίας. Ενώ πολλοί σχολιαστές προσπαθούν να συσχετίσουν το νόημα της χρήσης του Ματθαίου με τα εδάφια Ησαΐα 22,22 και Ιωάννη 20,23, η σύνδεση δεν είναι εσωτερικά εμφανής. Αν και τοποθετούνται σε διαφορετικά πλαίσια, τόσο το 16,19 όσο και το 18,18 υπονοούν μια χαλακική ερμηνεία, αν και η τελευταία φέρει ένα στοιχείο αμφιβολίας.

⁶² Όπ.π.

⁶³ Όπως αναφέρεται στο Davies και Allison, όπ.π., p. 636.

Η εξωβιβλική χρήση του ιδιώματος ρίχνει λίγο φως στη σύνθεση του Ματθαίου. Η εβραϊκή συσχέτιση με την εκδίωξη των δαιμόνων, αν και ενδιαφέρουσα, δεν έχει καμία ομοιότητα με την πρόθεση του Ματθαίου και πρέπει να απορριφθεί. Εν τω μεταξύ, κείμενα που μιλούν για το «δεσμείν» και «λύειν» ως συνετή διαιτησία και συγχώρεση πλησιάζουν περισσότερο σε αυτό που φαίνεται στον Ματθαίο. Ωστόσο, αυτή η θέση τελικά αποτυγχάνει λόγω της αναντιστοιχίας του φύλου των προσωπικών αντωνυμιών (αντικείμενα των ρημάτων). Έτσι, ο πιο ξεκάθαρος συσχετισμός βρίσκεται στη ραβινική παράδοση να δηλώνει τι είναι επιτρεπτό και τι απαγορεύεται. Αυτά τα κείμενα μοιράζονται την πιο συμφραζόμενη και γλωσσική σύνδεση με τα εδάφια Ματθαίου 16,19 και 18,18.

Τέλος, ενώ φέρει σημαντικές διαφορές, το Έπος του Gilgamesh υπογραμμίζει την αυθεντική δύναμη που είναι εγγενής στο αξίωμα του «δεσμείν» και «λύειν». Δεδομένου ότι αναπαράγει τη θεϊκή δωρεά του δώρου, η χρήση της φράσης από τον Gilgamesh ρίχνει νέο φως στο πώς ο Ματθαίος μπορεί να χρησιμοποιεί τη φράση του «δεσμείν» και «λύειν», για να οριοθετήσει την εξουσία που έχει δοθεί στον Πέτρο και στην Εκκλησία.

3. Τυπικές ιδιότητες συστημάτων δογμάτων

Για τους κοινωνιολόγους Breer και Locke (1965) ο πολιτισμός είναι ένα σύστημα πεποιθήσεων και στάσεων. Ο πολιτισμός αναφέρεται στο σύνολο των γνώσεων, των αξιών, των τελετουργιών, των τεχνών και των παραδόσεων που κατέχει μία κοινωνία. Περιλαμβάνει τον τρόπο ζωής, τις συνήθειες, τη γλώσσα, την τέχνη, την επιστήμη και τη θρησκεία που καθορίζουν μία κοινότητα. Ο πολιτισμός διαμορφώνεται από την ιστορία, το περιβάλλον και τις αλληλεπιδράσεις των ανθρώπων εντός μίας κοινότητας. Τα μέλη της κοινωνίας μοιράζονται μεταξύ τους μια σειρά πολιτιστικών προσανατολισμών⁶⁴.

Οι πολιτιστικοί προσανατολισμοί σχετίζονται άμεσα και με την έννοια της συγχωρητικότητας. Άλλωστε ο πολιτισμός και η συγχωρητικότητα είναι δύο έννοιες που σχετίζονται με τις σχέσεις μεταξύ ανθρώπων και την κοινωνία γενικότερα. Ένας συγκεκριμένος τύπος πολιτισμικού στοιχείου είναι οι πεποιθήσεις ότι κάτι συμβαίνει ή θα μπορούσε να συμβαίνει στον κόσμο, σε αντίθεση με δηλώσεις αξιολόγησης, ορισμούς ή σχήματα, που υποστηρίζονται από υπολογιστικά δεδομένα.

Ο πολιτισμός και η συγχωρητικότητα συνδέονται μεταξύ τους, διότι αποτελούν κοινωνικές και προσωπικές αξίες, που επηρεάζουν την ανθρώπινη συμπεριφορά και τις διαπροσωπικές σχέσεις.

Η συγχωρητικότητα αφορά στην ικανότητα ενός ατόμου ή μίας κοινότητας να συγχωρεί και να ανέχεται τις παραβάσεις, τις λάθος ενέργειες ή τις προσωπικές αδυναμίες των άλλων. Περιλαμβάνει την προθυμία να αντιμετωπίσουμε την αδικία ή την προσβολή με κατανόηση και ανοχή αντί να ανταποδίδουμε με θυμό ή εκδίκηση. Η συγχωρητικότητα συνδέεται συχνά με την επιείκεια, την ανθρωπιά και την ευγένεια.

Ο πολιτισμός και η συγχωρητικότητα μπορούν να έχουν σημαντικές συνέπειες για τις κοινωνίες και τις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων. Ένας πολιτισμένος λαός συνήθως αναγνωρίζει τη σημασία της συγχωρητικότητας και προσπαθεί να επιλύσει τις διαφορές του με ειρηνικό τρόπο, αντί να καταφεύγει στη βία ή την εκδίκηση. Η συγχωρητικότητα μπορεί να συμβάλλει στην αποκατάσταση της ειρήνης, της συμφιλίωσης και της ενότητας εντός μίας κοινότητας.

⁶⁴ Breer, Paul E. & Edwin A. Locke (1965), *Task Experience as a Source of Attitudes*, Homewood, Ill.: Dorsey Press.

Ωστόσο, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η συγχωρητικότητα δεν σημαίνει ότι πρέπει να αγνοούμε τις πράξεις αδικίας ή να μην αναζητούμε δικαιοσύνη. Απλά, αντιπροσωπεύει μία προσέγγιση που επιδιώκει να δημιουργήσει ένα πιο ευνοϊκό κλίμα για την επίλυση των διαφορών και την ανάπτυξη των σχέσεων μεταξύ των ανθρώπων.

Η συγχωρητικότητα αναφέρεται στη δυνατότητα να συγχωρούμε και να απελευθερώνουμε την οργή, την αγανάκτηση ή τον πόνο που αισθανόμαστε απέναντι σε κάποιον που μας έχει προσβάλει, έχει κάνει λάθος ή μας έχει προκαλέσει ζημιά. Η συγχωρητικότητα συνήθως συνεπάγεται την αποδοχή της ευθύνης και της λάθος συμπεριφοράς του άλλου, αλλά επίσης συμβάλλει στην απελευθέρωση του εαυτού μας από το βάρος της οργής και της μίσους.

Ο πολιτισμός επηρεάζει τον τρόπο, που αντιμετωπίζουμε τη συγχωρητικότητα. Σε ορισμένες κοινωνίες και πολιτισμούς, η συγχωρητικότητα μπορεί να θεωρείται ως θεμέλιο των κοινωνικών σχέσεων και της ειρήνης, ενώ σε άλλες μπορεί να είναι λιγότερο προτιμητέα ή να υπάρχουν πιο αυστηροί κοινωνικοί κανόνες για την εξιλέωση και την ανταπόδοση.

Επιπλέον, ο πολιτισμός και οι κοινωνικές αξίες μπορούν να διαμορφώνουν τις προσδοκίες μας σχετικά με τη συγχωρητικότητα. Για παράδειγμα, σε ορισμένους πολιτισμούς, η συγχωρητικότητα μπορεί να είναι συνδεδεμένη με την αποδοχή της απολύτως θετικής συμπεριφοράς, ενώ σε άλλους μπορεί να σημαίνει απλά την αποφυγή της εκδίκησης.

Συνολικά, ο πολιτισμός επηρεάζει τις αντιλήψεις και τις πρακτικές σχετικά με τη συγχωρητικότητα, διαμορφώνοντας τις κοινωνικές μας σχέσεις και την αντίληψή μας για το πώς αντιμετωπίζουμε τις προσβολές και τις αδικίες.

Οι ερευνητές προσπάθησαν να δοκιμάσουν ορισμένες γενικές προτάσεις σχετικά με το πώς η συγκεκριμένη εμπειρία των διεργασιών σε ορισμένους τύπους κοινωνικών πλαισίων θα επηρέαζε τις γενικές στάσεις τού κοινωνικού συνόλου. Η προσέγγισή τους θα μπορούσε εύκολα να εξομοιωθεί με τη θεωρία δραστηριότητας των Luria και Vygotsky. Όμως, οι ίδιοι άντλησαν την έμπνευσή τους από την πρώιμη εργασία τού Swanson⁶⁵.

⁶⁵ Swanson, Guy E. (1960), *The Birth of the Gods: The Origin of Primitive Beliefs*, Ann Arbor: University of Michigan Press; Swanson, Guy E. (1967), *Religion and Regime*, Ann Arbor: University of Michigan Press.

Είναι γεγονός πως από τον έρευνα δεν μπορούμε να ανακτήσουμε ολόκληρη τη μήτρα δεδομένων, καθώς υπάρχουν άπειρες πεποιθήσεις, που θα μπορούσαν να γίνουν πιστευτές⁶⁶. Γι' αυτό και είναι εφικτή μια πεπερασμένη έρευνα ενός άπειρου συστήματος.

Το ίδιο δεν θα μπορούσε να ειπωθεί σχετικά με μια ανάλυση, που βασίζεται στο περιεχόμενο, γιατί θα έπρεπε να γνωρίζουμε ποιες πεποιθήσεις ήταν σημαντικές σε κάποια ομάδα, προκειμένου να βεβαιωθούμε ότι δεν τις παραβλέψαμε.

4. Η έννοια του περιορισμού

Το «δεσμείν» πολλές φορές υπαγορεύεται από διάφορους ψυχολογικούς ή ακόμα και κοινωνικούς λόγους.

Ο άνθρωπος είναι το σύνολο των επιρροών τού περιβάλλοντος μέσα στο οποίο ζει. Τα άγνωστα ανθρώπινα βάθη είναι αυτά που ορίζουν το βιοψυχικό «γίγνεσθαι» του ανθρώπου⁶⁷. Γι' αυτό, και οι βιοψυχικές και κοινωνικές καταβολές τού ατόμου είναι οι αφετηρίες από τις οποίες το άτομο ορίζει το «δεσμείν» μέσα στο βίο του. Οι κοινωνικές απαγορεύσεις είναι οι αιτίες, που ο άνθρωπος βιώνει κάθε φορά την πίεση απέναντι σε διάφορες συνθήκες⁶⁸.

Πολλές φορές στο πλαίσιο μιας πολιτισμένης κοινωνίας ή ακόμα μιας κοινότητας (χριστιανικών) αξιών είναι αναγκαία η παροχή συγνώμης. Ο λόγος είναι, γιατί η άρνηση παροχής συγνώμης (το «δεσμείν») προκαλεί συχνά μια κοινωνική ντροπή σε σχέση με τον ευρύτερο κοινωνικό περίγυρο. Η παραπάνω κατάσταση, σύμφωνα με τον Converse (1964) και άλλους, είναι ο «περιορισμός»⁶⁹.

Η παρουσία ενός τέτοιου περιορισμού ήταν κεντρικό θέμα στην πολιτική ψυχολογία και είναι οικείο σε πολλούς κοινωνιολόγους, υπήρξε μια ανεπίλυτη μεθοδολογική διαμάχη ως προς το πώς θα πρέπει να μετρηθεί αυτός ο περιορισμός, μια διαμάχη που πηγάζει από μια θεωρητική ασάφεια ως προς σημαίνει με την «οργάνωση» των

⁶⁶ Βλ. Georg Simmel (1950), *The Simplicity and Radicalism of the Mass*, pp. 34-39. Στο Kurt H. Wolff (επιμ.), *The Sociology of Georg Simmel*, Τόμος 10, Simon and Schuster.

⁶⁷ Σπ. Τσιτσιγκός, *Θρησκευτικότητα και επιθυμία* (Αθήνα: εκδ. Tremendum, 2010), σ. 57

⁶⁸ Σπ. Τσιτσιγκός, *Θρησκευτικότητα και επιθυμία*, σ. 58

⁶⁹ Converse, Philip E. (1964), *The Nature of Belief Systems in Mass Publics*, pp. 206-26. Στο David E. Apter (επιμ.), *Ideology and Discontent, International Yearbook of Political Research*, Τομ. 5. New York: Free Press.

πεποιθήσεων. Η διαίσθηση, που καθοδηγεί την αναζήτηση περιορισμών, εκφράζεται από την επιθυμία να είχαμε αυξημένη ικανότητα πρόβλεψης σχετικά με το τι πιστεύει κάποιο άτομο και αν γνωρίζουμε όλες τις άλλες πεποιθήσεις του.

Ωστόσο, οι υπάρχουσες προσεγγίσεις για τη μέτρηση αυτού τού περιορισμού περιλαμβάνουν αδικαιολόγητες υποθέσεις και έχουν μεθοδολογικά μειονεκτήματα, που καθιστούν δύσκολη τη σύγκριση ομάδων. Οι ομάδες αυτές μπορεί να διαφέρουν ή ως προς τη διακύμανσή τους σε ορισμένες πεποιθήσεις ή ως προς τους τρόπους με τους οποίους οι πεποιθήσεις είναι συνδεδεμένες.

Οι ερευνητές δεν είναι σε θέση να χειριστούν μορφές διασύνδεσης, που είναι πιο περίπλοκες από τις απλές σχέσεις δυο μεταβλητών⁷⁰. Ωστόσο, είναι δυνατόν να εξαχθεί μια εντελώς γενική προσέγγιση στη μελέτη των περιορισμών, που να δικαιολογείται τόσο θεωρητικά όσο και μεθοδολογικά. Πράγματι, είναι κάτι που συνδυάζεται αρμονικά με ένα από τα βασικά θεμέλια της κοινωνιολογίας τής γνώσης.

Μια από τις θεωρητικές παραδοχές τού Durkheim (1895/1938)⁷¹ ήταν ότι τα κοινωνικά γεγονότα βιώνονται από το άτομο ως περιορισμός. Ο Durkheim (1902–3/1961)⁷² συνέκρινε διαδοχικά αυτόν τον κοινωνικό περιορισμό με τοίχους, καλούπια ή ένα δοχείο, που εμποδίζει ένα αέριο να διασταλεί σε ένα άπειρο κενό.

Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε αυτήν τη διορατικότητα ως τη βάση μιας στρατηγικής μέτρησης: φανταστείτε ότι ελλείπει περιορισμού τα άτομα ήταν ελεύθερα να πιστέψουν οτιδήποτε ήθελαν, καθώς και ελεύθερα να συνθέσουν οποιοδήποτε σύνολο πεποιθήσεων χωρίς κανένα σύνολο πεποιθήσεων να είναι περισσότερο ή λιγότερο πιθανό από κάποιο άλλο.

Αν επρόκειτο να φανταστούμε έναν «χώρο» όλων των πιθανών πεποιθήσεων, τα άτομα θα ήταν ελεύθερα να εισέλθουν σε οποιαδήποτε περιοχή αυτού τού χώρου. Το συγκεκριμένο σύνολο πεποιθήσεων κάθε ατόμου θα μπορούσε στη συνέχεια να εντοπιστεί ως ένα σημείο σε αυτόν τον χώρο.

Μπορούμε να αναλύσουμε τον συνολικό περιορισμό σε δυο μέρη: πρώτον το επίπεδο της συνολικής συμφωνίας ή περιορισμού στο επίπεδο των «οριακών», που θα

⁷⁰ Martin, John Levi (1999), Entropic Measures of Belief System Constraint, *Social Science Research* 28 pp. 111–134.

⁷¹ Durkheim, Emile (1895/1938), *The Rules of Sociological Method*, Sarah A. Solovay και John H. Mueller (μεταφρ.), Glencoe, Ill.: Free Press.

⁷² Durkheim, Emile (1902–3/1961), *Moral Education*, Everett K. Wilson και Herman Schnurer (μεταφρ.), New York: Free Press, pp. 26, 40, 42.

ονομάσουμε «συναίνεση», και δεύτερον το βαθμό της οργάνωσης, που αποδίδεται στη διασύνδεση των πεποιθήσεων, την οποία θα ονομάσουμε «δέσμευση», ακολουθώντας τους Borhek και Curtis⁷³.

Η συναίνεση ονομάζεται έτσι επειδή επηρεάζει το βαθμό στον οποίο τα μέλη τυχαίνει να συμφωνούν σχετικά με τις πεποιθήσεις τους. Η δέσμευση ονομάζεται έτσι, γιατί όσο πιο «σφιχτό» είναι το σύστημα πεποιθήσεων, τόσο πιο δύσκολο είναι να αλλάξεις μια πεποίθηση χωρίς να αλλάξεις άλλες. Αν υποθέσουμε ότι η συνολική κατανομή είναι λίγο πολύ αμετάβλητη, υπάρχει λιγότερο «παιχνίδι» για την αλλαγή ορισμένων πεποιθήσεων χωρίς αλλαγή άλλων. Απαιτούνται γνωστικές αρχές, προκειμένου τα συστήματα πεποιθήσεων να διαθέτουν «στεγανότητα»⁷⁴. Πιο άμεσα, οι γνωστικές αρχές μπορεί οι ίδιες να δεσμεύσουν τις πεποιθήσεις.

Ο κοινωνιολόγος Weber⁷⁵ υποστήριξε ότι ένα ανεξάρτητο και επαγγελματικά εκπαιδευμένο ιερατείο ήταν απαραίτητο για τον εξορθολογισμό των θρησκευτικών πεποιθήσεων. Αλλά ακόμα και όταν οι αρχές δεν εκλογικεύουν σκόπιμα τις πεποιθήσεις, η τοποθέτηση των πεποιθήσεων στον ίδιο τομέα εξουσίας θα πρέπει να μπορεί να τις συνδέσει απλώς μέσω «ομαδοποίησης» (με τον τρόπο που οι υποψήφιοι μπορούν να συνδέσουν δυο προηγουμένως άσχετα ζητήματα, κάνοντας μέρος μιας πλατφόρμας εκστρατείας). Αν συμβαίνει αυτό, όχι μόνο τα αυστηρά συστήματα πεποιθήσεων θα πρέπει να είναι εκείνα με γνωστικές εξουσίες, αλλά και το μοτίβο των συνδέσεων θα πρέπει να ακολουθεί τη δομή της εξουσίας.

Ο περιορισμός, όπως ορίζεται παραπάνω, μπορεί να ερμηνευθεί ως η επιβολή κανόνων κίνησης εντός του χώρου πεποιθήσεων. Η συναίνεση μπορεί να ερμηνευθεί ως μια αδυναμία απομάκρυνσης από ορισμένες προνομιούχες περιοχές του χώρου πεποιθήσεων προς άλλες (χωρίς να διοχετεύεται σε συγκεκριμένες κατευθύνσεις· οποιοσδήποτε βαθμός κίνησης επιτρέπεται). Στην απλούστερη περίπτωση, η συναίνεση συνεπάγεται έλλειψη διαφωνίας από ένα σύνολο πεποιθήσεων που συνιστούν την «ορθοδοξία».

⁷³ Borhek, James T., και Richard F. Curtis (1975), *A Sociology of Belief*, New York: John Wiley, pp. 26-28.

⁷⁴ Swidler, Ann (1979), *Organization without Authority*, Cambridge: Harvard University Press.

⁷⁵ Weber, Max (1915/1946), *Religious Rejections of the World and Their Directions*, pp. 323-59. Στο H. Gerth και C. Wright Mills (μεταφρ. επιμ.), *From Max Weber: Essays in Sociology*, New York: Oxford University Press; Weber, Max (1922/1956), *The Sociology of Religion*, Ephraim Fischhoff (μεταφρ.) Boston: Beacon Press.

Ο Durkheim προτείνει ότι αυτή η μορφή περιορισμού πεποιθήσεων —η αδυναμία να τακτοποιηθούν οι πεποιθήσεις αυθαίρετα— μπορεί να συνδέεται με μια παρόμοια μορφή κοινωνικού περιορισμού και την αδυναμία να τακτοποιηθούν οι κοινωνικές σχέσεις αυθαίρετα.

Τελικά, η δύναμη που θεωρείται ότι εφαρμόζεται νόμιμα σε θέματα πεποιθήσεων, δηλ. η γνωστική εξουσία, θα πρέπει να αυξήσει τη στεγανότητα των συστημάτων πεποιθήσεων, δηλ. το βαθμό στον οποίο το σύστημα είναι οργανωμένο. Η εξουσία, που δεν είναι απαραίτητα νομιμοποιημένη, αλλά παράγει μια γενική αίσθηση σταθερότητας, θα πρέπει να αυξήσει τη συναίνεση του συστήματος πεποιθήσεων, δηλ. το βαθμό στον οποίο οι άνθρωποι τείνουν να συμφωνούν⁷⁶.

Οι κριτικοί απαντούν δείχνοντας την εμμονή των υψηλών θρησκευτικών πεποιθήσεων⁷⁷.

5. Αξιολόγηση της στρατηγικής του «δεσμείν» και «λύειν» για τις πειθαρχικές διαδικασίες της εκκλησίας

Το Μτθ. 18,15–18 αποτελεί σημαντική αναφορά για το πως η χριστιανική κοινότητα χειρίζεται θέματα διαφωνιών. Το απόσπασμα μπορεί να θεωρηθεί ότι προσφέρει γνώσεις για το αναπτυσσόμενο κοινωνικό και θεολογικό πλαίσιο της ματθαιακής κοινότητας ή για τον ερμηνευτικό διάλογο που δημιουργήθηκε μεταξύ της εν λόγω περικοπής και των επόμενων γενεών χριστιανών μελετητών.

Η κλασική ανάλυση του Bacon (1930)⁷⁸ στο ευαγγέλιο του Ματθαίου προσδιόρισε την πενταπλή δομή της αφήγησης ακολουθούμενη από τη φράση: «Όταν ο Ιησούς είχε τελειώσει τη διδασκαλία ή τα λεγόμενά του»⁷⁹.

Το κεφάλαιο 18 του ευαγγελίου του Ματθαίου ανήκει στην τέταρτη από αυτές τις ομιλίες. Η τέταρτη αυτή ομιλία περιγράφεται ως κοινοτικός κανόνας ή κατευθυντήριες

⁷⁶ Dobbelaere, Karel (1999), Towards an Integrated Perspective of the Processes Related to the Descriptive Concept of Secularization, *Sociology of Religion* 60, pp. 229–247.

⁷⁷ Stark, Rodney (1999), Secularization, R.I.P., *Sociology of Religion* 60, pp. 249–273.

⁷⁸ Bacon, B.W. (1930), *Studies in Matthew*, New York: Holt.

⁷⁹ Weren, W., (2006), The macrostructure of Matthew's Gospel: A new proposal', *Biblica: Commentarii Periodici Ponticii Instituti Biblici*, 87, pp. 171–200.

γραμμές για την αντιμετώπιση των συγκρούσεων⁸⁰. Στο κείμενο ο Ιησούς ξεκινά την ομιλία υποστηρίζοντας ότι οι ακόλουθοί του θα χρειαστούν μια παιδική πίστη και ταπεινοφροσύνη⁸¹. Η δεύτερη ενότητα περιέχει προειδοποιήσεις σχετικά με τους πειρασμούς⁸². Η τρίτη ενότητα περιέχει την παραβολή του χαμένου προβάτου⁸³. Η τέταρτη ενότητα περιγράφει λεπτομερώς τη διαδικασία που πρέπει να χρησιμοποιηθεί για την αντιμετώπιση της «αμαρτίας» μεταξύ των «αδερφών» της κοινότητας⁸⁴. Το πέμπτο τμήμα επιβεβαιώνει την παρουσία του Ιησού όταν συγκεντρώνονται δύο ή τρεις μαζί ως μάρτυρες κατά την Εβραϊκή TORAH⁸⁵. Η έκτη ενότητα τονίζει ότι η συγχώρεση είναι απεριόριστη⁸⁶. Τέλος, η παραβολή του ασυγχώρητου δούλου απεικονίζει το πνεύμα της συγχώρεσης που πρέπει να διαποτίσει τη χριστιανική κοινότητα⁸⁷.

Αυτή η συνολική δομή είναι που τοποθετεί τη φαινομενική σκληρότητα της διαδικασίας που περιγράφεται στα Μτθ. 18,15–18 σε μια ευρύτερη έμφαση στη συγχώρεση και την αποδοχή. Η κλασική ερμηνεία του Μτθ. 18,15–18 γενικά υποστηρίζει ότι ο ανακριβής όρος «αμαρτίες εναντίον σου» αφήνει τη δυνατότητα ποικίλων ερμηνειών.

⁸⁰ Carter, W. (2005), *Matthew and the margins*, Λονδίνο: Bloomsbury Academic; Hagner, *όπ.π.*, σ. 514.

⁸¹ Μτθ. 1-3

⁸² Οπ. π., 6-9.

⁸³ Οπ. π., 10-14.

⁸⁴ Οπ. π., 15-18.

⁸⁵ Οπ. π., 19-20.

⁸⁶ Οπ. π., 21-22.

⁸⁷ Οπ. π., 23-35.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

Η ΒΙΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΕΜΦΡΑΓΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑΝΟΙΞΗΣ

Το κυκλοφορικό σύστημα του ανθρώπινου σώματος έχει τρία διακριτά μέρη: την πνευμονική κυκλοφορία, τη στεφανιαία κυκλοφορία και τη συστηματική κυκλοφορία. Οι πνεύμονες (πνευμονική), η καρδιά (στεφανιαία) και το υπόλοιπο σύστημα (συστημική) κυκλοφορία αποτελούν το σύνολο του κυκλοφορικού συστήματος του ανθρώπου. Κάθε μέρος πρέπει να λειτουργεί ανεξάρτητα για να λειτουργούν όλοι μαζί.

1. Αναπνευστικό σύστημα

Ο νόμος των αερίων ορίζει ότι τα μόρια αερίου διαχέονται πάντα από μια περιοχή υψηλότερης πίεσης σε μια περιοχή χαμηλότερης πίεσης.

Ο νόμος του Boyle δηλώνει ότι η πίεση και ο όγκος σχετίζονται αντιστρόφως (με τη θερμοκρασία να παραμένει σταθερή), όπου η πίεση θα αυξηθεί σε μικρότερο όγκο αερίων και η πίεση μειώνεται σε μεγαλύτερο όγκο αερίων.

Η κύρια λειτουργία του αναπνευστικού συστήματος είναι η ανταλλαγή αερίων. Το οξυγόνο (το οποίο χρειαζόμαστε για να λειτουργήσουν τα κύτταρά μας) από το εξωτερικό περιβάλλον μεταφέρεται στο αίμα μας ενώ το διοξείδιο του άνθρακα (απόβλητο προϊόν της κυτταρικής λειτουργίας) αποβάλλεται στον εξωτερικό αέρα. Τα δισεκατομμύρια κύτταρα ιστών στο σώμα μας βρίσκονται πολύ μακριά από τον εισπνεόμενο αέρα για να ανταλλάσσουν απευθείας αέρια και αντί αυτού το αίμα κυκλοφορεί το οξυγόνο στα κύτταρα. Αυτό συμβαίνει κατά τη διάρκεια κάθε αναπνοής που παίρνουμε όπου το οξυγόνο εισέρχεται πρώτα στη μύτη ή το στόμα κατά την εισπνοή. Ο αέρας διέρχεται από τον λάρυγγα και την τραχεία και στη συνέχεια χωρίζεται σε δύο βρόγχους. Κάθε βρόγχος διχάζεται σε δύο μικρότερους κλάδους σχηματίζοντας βρογχικούς σωλήνες. Αυτοί οι σωλήνες σχηματίζουν ένα πλήθος μονοπατιών εντός του πνεύμονα που καταλήγουν στο τέλος σε μια σύνδεση με μικροσκοπικούς σάκους που ονομάζονται κυψελίδες.

Η ανταλλαγή αερίων λαμβάνει χώρα στις κυψελίδες, όπου το οξυγόνο (O_2) διαχέεται στα τριχοειδή αγγεία των πνευμόνων με αντάλλαγμα το διοξείδιο του άνθρακα (CO_2). Η εκπνοή ξεκινά μετά την ανταλλαγή αερίων και ο αέρας που περιέχει CO_2 ξεκινά το ταξίδι επιστροφής μέσω των βρογχικών οδών και πίσω στο εξωτερικό περιβάλλον μέσω της μύτης ή του στόματος. Οι δευτερεύουσες λειτουργίες του αναπνευστικού συστήματος περιλαμβάνουν το φιλτράρισμα, τη θέρμανση και την ύγρανση του

εισπνεόμενου αέρα. Αυτό περιλαμβάνει τις φωνητικές χορδές στον λάρυγγα για παραγωγή ήχου, τους πνεύμονες για τον έλεγχο (ή την ομοιόσταση) των επιπέδων pH του σώματος και τους οσφρητικούς βολβούς στη μύτη για την όσφρηση.

α' Εισπνοή (Δέσμευση)

Με τον όρο εισπνοή εννοούμε την ενεργή διαδικασία με την οποία οι νευρικές ώσεις από τον προμήκη μυελό προκαλούν τη σύσπαση (δέσμευση) του διαφράγματος και των εξωτερικών μεσοπλεύριων μυών. Καθώς οι μύες συστέλλονται, ο όγκος του θώρακα αυξάνεται που μειώνει την πίεση μέσα στον πνεύμονα (ενδοκυψελιδική πίεση) λόγω του νόμου του Boyle.

Όταν η ενδοκυψελιδική πίεση πέσει κάτω από την ατμοσφαιρική πίεση (758 mmHg έναντι 760 mmHg, αντίστοιχα) ο νόμος των αερίων υπαγορεύει τα αέρια να μετακινούνται από το περιβάλλον στους πνεύμονες.

β' Εκπνοή (Απελευθέρωση)

Η εκπνοή είναι μια παθητική διαδικασία, όπου οι ελαστικοί ιστοί των πνευμόνων και του διαφράγματος ανασύρονται στην αρχική τους θέση. Καθώς το διάφραγμα και οι εξωτερικοί μεσοπλεύριοι μύες χαλαρώνουν και υποχωρούν (απελευθέρωση), ο όγκος του θώρακα μειώνεται, γεγονός που αυξάνει την ενδοφθνιακή πίεση (και πάλι λόγω του νόμου του Boyle).

Όταν η ενδοκυψελιδική πίεση αυξάνεται πάνω από την ατμοσφαιρική πίεση (762 mmHg έναντι 760 mmHg, αντίστοιχα), τα αέρια μετακινούνται από τους πνεύμονες στο περιβάλλον (και πάλι λόγω του νόμου των αερίων).

γ' Εισπνοή έναντι Εκπνοής – Η εναλλαγή δέσμευσης - απελευθέρωσης

Ο πνευμονικός αερισμός είναι ο μηχανισμός με τον οποίο ανταλλάσσεται αέρας μεταξύ της ατμόσφαιρας και των κυψελίδων. Ο αέρας ανταλλάσσεται λόγω της διαστολής και της συστολής των πνευμόνων.

γα' Εισπνοή – συστολή των πνευμόνων (δέσμευση)

Κατά τη συστολή το διάφραγμα αποσύρεται προς τα κάτω διευρύνοντας την ενδουπεζωκοτική κοιλότητα. Η ανύψωση των πλευρών διευρύνει επίσης την ενδουπεζωκοτική κοιλότητα. Αυτοί οι παράγοντες μειώνουν την πίεση της ενδουπεζωκοτικής κοιλότητας και ο αέρας ρέει στους πνεύμονες (εισπνοή).

γβ' Εκπνοή – διαστολή των πνευμόνων (απελευθέρωση)

Κατά τη διάρκεια της εκπνοής το διάφραγμα χαλαρώνει και οι νευρώσεις αποσύρονται προς τα κάτω. Η κίνηση αυτή αυξάνει την πίεση της ενδουπεζωκοτικής κοιλότητας. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την κίνηση του αέρα έξω από τους πνεύμονες. Η φυσιολογική ήρεμη αναπνοή επιτυγχάνεται εξ ολοκλήρου με την κίνηση του διαφράγματος.

Σέ ένα άτομο «κανονικού μεγέθους» περίπου 6 λίτρα αερίου ανά λεπτό κινούνται μέσα και έξω από τους πνεύμονες. Ο αερισμός μπορεί να αυξηθεί έως και σχεδόν 100 λίτρα το λεπτό κατά τη διάρκεια εντατικής άσκησης⁸⁸.

2. Καρδιακό σύστημα

Η πνευμονική κυκλοφορία είναι ένα σύστημα αιμοφόρων αγγείων που σχηματίζει ένα κλειστό κύκλωμα μεταξύ της καρδιάς και των πνευμόνων. Το αίμα εισέρχεται στην καρδιά μέσω δύο μεγάλων φλεβών, της κάτω και της άνω κοίλης φλέβας, αδειάζοντας το φτωχό σε οξυγόνο αίμα από το σώμα στο δεξιό κόλπο. Το αίμα ρέει από το δεξιό κόλπο στη δεξιά κοιλία μέσω της ανοιχτής τριγλώχινας βαλβίδας.

Όταν οι κοιλίες είναι γεμάτες η τριγλώχινια βαλβίδα κλείνει. Αυτό εμποδίζει το αίμα να ρέει προς τα πίσω στους κόλπους ενώ οι κοιλίες συστέλλονται (δέσμευση). Αφού το αίμα ταξιδέψει μέσω της πνευμονικής βαλβίδας, εισέρχεται στους πνεύμονες. Αυτό ονομάζεται πνευμονική κυκλοφορία.

⁸⁸ Tu, J.; Inthavong, K.; Ahmadi, G. (2013), *The Human Respiratory System*. Στο Tu, J.; Inthavong, K.; Ahmadi, G. (επιμ.), *Fluid Particle Dynamics in the Human Respiratory System – A Computational Approach*, Springer: Λονδίνο, pp. 19-42.

Από την πνευμονική βαλβίδα το αίμα ταξιδεύει στην πνευμονική αρτηρία σε μικροσκοπικά τριχοειδή αγγεία στους πνεύμονες.

α' Συστημική κυκλοφορία

Η συστημική κυκλοφορία είναι το κύκλωμα των αγγείων που παρέχουν οξυγονωμένο αίμα και επιστρέφουν αποξυγονωμένο αίμα από τους ιστούς του σώματος. Η πνευμονική φλέβα αδειάζει αίμα πλούσιο σε οξυγόνο από τους πνεύμονες στον αριστερό κόλπο. Το αίμα φεύγει από την καρδιά μέσω της αορτικής βαλβίδας προς την αορτή και το σώμα. Αυτό το μοτίβο επαναλαμβάνεται αναγκάζοντας το αίμα να ρέει συνεχώς στην καρδιά, τους πνεύμονες και το σώμα. Η καρδιά λαμβάνει περίπου το 5% της παροχής αίματος του σώματος.

Η διασφάλιση ότι η καρδιά λαμβάνει άφθονη παροχή αίματος είναι απαραίτητη για τη διασφάλιση της συνεχούς παροχής οξυγόνου και θρεπτικών συστατικών και την αποτελεσματική απομάκρυνση των άχρηστων προϊόντων που απαιτούνται από το μυοκάρδιο. Τα θρεπτικά συστατικά από το αίμα δε μπορούν να διαχυθούν γρήγορα από τους θαλάμους για να τροφοδοτήσουν τα κύτταρα της καρδιάς. Μόνο το εσωτερικό μέρος του ενδοκαρδίου (πάχους περίπου 2 mm) παρέχεται με αίμα απευθείας από το εσωτερικό των καρδιακών θαλάμων.

Το υπόλοιπο της καρδιάς τροφοδοτείται από τις στεφανιαίες αρτηρίες.

Οι στεφανιαίες αρτηρίες τροφοδοτούν με αίμα την καρδιά και την αγκαλιάζουν σαν στεφάνι. Οι στεφανιαίες αρτηρίες ξεκινούν από την αορτή και αναπτύσσονται στην επιφάνεια της καρδιάς. Η αορτή είναι η κεντρική αρτηρία του σώματος που μεταφέρει το αίμα από την καρδιά σε όλα τα όργανα μέσω μικρότερων αρτηριών (κλάδοι της αορτής). Οι πρώτοι κλάδοι της αορτής είναι η Δεξιά και η Αριστερή στεφανιαία αρτηρία. Αυτό είναι το σημείο που παραλαμβάνει το αίμα από την καρδιά για να το κυκλοφορήσει στο υπόλοιπο σώμα

Το αρχικό τμήμα της Αριστερής στεφανιαίας αρτηρίας ονομάζεται Στέλεχος. Στη συνέχεια μοιράζεται στον Πρόσθιο Κατιόντα και την Περισπωμένη αρτηρία και στη συνέχεια σε μικρότερους κλάδους. Η σημασία κάθε στεφανιαίας αρτηρίας εξαρτάται από το τμήμα της καρδιάς το οποίο τροφοδοτεί. Ο Πρόσθιος Κατιόντας συνήθως τροφοδοτεί με αίμα το 60% περίπου της καρδιάς και γι' αυτό είναι η σημαντικότερη από τις στεφανιαίες αρτηρίες. Η Δεξιά στεφανιαία αρτηρία συνήθως τροφοδοτεί το 25% και η Περισπωμένη αρτηρία το 15% περίπου.

Σε ένα μικρό ποσοστό ανθρώπων η συμμετοχή της Περισπωμένης στην αιμάτωση της καρδιάς αυξάνεται στο 30-35% εις βάρος της Δεξιάς στεφανιαίας αρτηρίας, που λειτουργεί ως υπολειματικό αγγείο. Είναι γενικότερα πιθανές αρκετές παραλλαγές στη συμμετοχή των τριών στεφανιαίων αρτηριών και των κλάδων τους στην αιμάτωση της καρδιάς. Το Στέλεχος, το μικρό τμήμα της Αριστερής στεφανιαίας αρτηρίας πριν την διακλάδωση της σε Πρόσθιο Κατιόντα και Περισπωμένη αρτηρία, τροφοδοτεί το μεγαλύτερο μέρος της καρδιάς (από 75% έως και 90% σε περιπτώσεις ανατομικής παραλλαγής).

Η δεξιά στεφανιαία αρτηρία, η οποία διαιρείται στη δεξιά οπίσθια κατιούσα και οξεία περιθωριακή αρτηρία, παρέχει οξυγονωμένο αίμα στον δεξιό κόλπο και στις δύο κοιλίες. Αυτές ονομάζονται αποτελούνται από το φλεβοκομβικό κόμβο (συστάδα κυττάρων στο δεξιό κολπικό τοίχωμα που ρυθμίζει το δεξιό κολπικό τοίχωμα), τον καρδιακό ρυθμό ρυθμός και κολποκοιλιακό κόμβο. Οι στεφανιαίες φλέβες επιστρέφουν αποξυγονωμένο αίμα (που περιέχει μεταβολικά απόβλητα) από το μυοκάρδιο στο δεξιό κόλπο. Αυτό το αίμα στη συνέχεια ρέει πίσω στους πνεύμονες για επαναοξυγόνωση και απομάκρυνση του διοξειδίου του άνθρακα.

β' Καρδιακή αγωγιμότητα

Η καρδιακή αγωγιμότητα είναι ο ρυθμός με τον οποίο η καρδιά διεξάγει ηλεκτρικές ώσεις. Αυτές οι παρορμήσεις αναγκάζουν την καρδιά να συστέλλεται (δέσμευση) και στη συνέχεια να χαλαρώνει (απελευθέρωση). Ο σταθερός κύκλος συστολής του καρδιακού μυός που ακολουθείται από χαλάρωση προκαλεί την άντληση αίματος σε όλο το σώμα. Η οδός αγωγιμότητας αποτελείται από πέντε στοιχεία: 1. τον σινοκοιλιακό (SA) κόμβο, 2. τον κολποκοιλιακό (AV) κόμβο, 3. τη δέσμη του His, 4. τον αριστερό και τον δεξιό κλάδο δέσμης, 5. τις ίνες Purkinje.

Ο κόμβος SA είναι ο φυσικός βηματοδότης της καρδιάς, ο οποίος βρίσκεται στον δεξιό κόλπο. Ο κόμβος SA είναι μια δομή σε σχήμα ατράκτου που αποτελείται από μια μήτρα ινώδους ιστού με στενά συσκευασμένα κύτταρα. Ο κόμβος SA απελευθερώνει ηλεκτρικά ερεθίσματα με κανονικό ρυθμό. Οι ανάγκες του σώματος υπαγορεύουν το ρυθμό. Κάθε ερέθισμα περνά μέσα από τα κύτταρα του μυοκαρδίου των κόλπων δημιουργώντας ένα κύμα συστολής που εξαπλώνεται γρήγορα και στους δύο κόλπους. Η καρδιά αποτελείται από περίπου μισό δισεκατομμύριο κύτταρα. Τα περισσότερα από τα κύτταρα αποτελούν τα κοιλιακά τοιχώματα. Η ταχύτητα της κολπικής συστολής

είναι ότι περίπου 100 εκατομμύρια μυοκαρδιακά κύτταρα συστέλλονται σε λιγότερο από το ένα τρίτο του δευτερολέπτου.

Ο κόμβος AV βρίσκεται στη δεξιά πλευρά του διαμερίσματος που χωρίζει τους κόλπους κοντά στο κάτω μέρος του δεξιού κόλπου. Όταν οι ώσεις από τον κόμβο SA φτάσουν στον κόμβο AV καθυστερούν για περίπου ένα δέκατο του δευτερολέπτου. Αυτή η καθυστέρηση επιτρέπει στους κόλπους να συστέλλονται και να αδειάζουν πρώτα το περιεχόμενό τους. Ο κόμβος AV ρυθμίζει τα σήματα προς τις κοιλίες για να αποτρέψει την ταχεία αγωγιμότητα (κολπική μαρμαρυγή) και να βεβαιωθεί ότι οι κόλποι είναι άδειοι και κλειστοί πριν από τη διέγερση των κοιλιών.

Το δεμάτιο του His είναι μια συλλογή καρδιακών μυϊκών κυττάρων εξειδικευμένων για ηλεκτρικό επαγωγή. Το His μεταδίδει τα ηλεκτρικά ερεθίσματα από τον κολποκοιλιακό κόμβο στο σημείο της κορυφής των δεσμικών κλάδων. Αυτή η δέσμη είναι η μόνη θέση όπου το δυναμικό δράσης μπορεί να μεταφερθεί από τους κόλπους στις κοιλίες. Η κολποκοιλιακή δέσμη χωρίζεται σε έναν αριστερό και έναν δεξιό κλάδο. Ο κάθε κλάδος πηγαίνει στην αντίστοιχη κοιλία περνώντας κάτω από το διάφραγμα και κάτω από το ενδοκάρδιο.

Μέσα στις κοιλίες οι κλάδοι της δέσμης υποδιαιρούνται και καταλήγουν στις ίνες Purkinje. Αυτές βρίσκονται στα εσωτερικά κοιλιακά τοιχώματα της καρδιάς. Οι ίνες αποτελούνται από εξειδικευμένα καρδιομυοκύτταρα που μπορούν να διεξάγουν δυναμικά καρδιακής δράσης πιο γρήγορα και αποτελεσματικά από οποιαδήποτε άλλα κύτταρα στην καρδιά. Επιπλέον, οι ίνες επιτρέπουν στο σύστημα αγωγιμότητας της καρδιάς να δημιουργεί συγχρονισμένες συσπάσεις των κοιλιών της και είναι απαραίτητες για τη διατήρηση ενός σταθερού καρδιακού ρυθμού.

Ο καρδιακός κύκλος είναι η αλληλουχία των γεγονότων που συμβαίνουν κατά τους καρδιακούς παλμούς. Υπάρχει η φάση της διαστολής, όπου οι κοιλίες της καρδιάς χαλαρώνουν και η καρδιά γεμίζει με αίμα και η φάση της συστολής, όπου οι κοιλίες συστέλλονται και αντλούν αίμα στις αρτηρίες.

Ένας καρδιακός κύκλος ολοκληρώνεται όταν η καρδιά γεμίσει με αίμα και το αίμα αντλείται από την καρδιά⁸⁹.

⁸⁹ R. Chaudhry; J. H. Miao; A. Rehman (2021), *Physiology, Cardiovascular*, StatPearls Publishing. Διαθέσιμο στο <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK493197/>

3. Πεπτικό σύστημα

Το πεπτικό σύστημα αποτελείται από το γαστρεντερικό σωλήνα ή Πεπτικό κανάλι και βοηθητικά όργανα. Το Πεπτικό κανάλι αποτελείται από: στόμα, φάρυγγας, οισοφάγος, στομάχι, λεπτό έντερο και παχύ έντερο. Τα βοηθητικά πεπτικά όργανα αποτελούνται από: δόντια, γλώσσα, χοληδόχος κύστη, σιελογόνοι αδένες, ήπαρ και πάγκρεας.

Με τον όρο Πέψη εννοούμε όλες εκείνες τις διαδικασίες που εμπλέκονται στη διάσπαση μεγάλων, πολύπλοκων, αδιάλυτων μορίων σε απλά, διαλυτά, έτσι ώστε αυτές οι ουσίες να μπορούν να απορροφηθούν γρήγορα στο αίμα για μεταφορά στα κύτταρα που τις χρησιμοποιούν.

α' Λειτουργίες Πεπτικού Συστήματος

1. Κατάποση, λήψη τροφής στον πεπτικό σωλήνα.
2. Πρόωση – κατάποση και περισταλτισμός.
3. Πέψη • Μηχανική, μάσηση, ανάμειξη και αναδευση της τροφής. • Χημική, καταβολική διάσπαση των τροφίμων.
4. Απορρόφηση, μετακίνηση θρεπτικών ουσιών από το γαστρεντερικό σωλήνα στο αίμα ή τη λέμφο.
5. Αφόδευση, αποβολή δύσπεπτων στερεών αποβλήτων.

β' Ιστολογία του πεπτικού σωλήνα

Από τον οισοφάγο έως τον πρωκτικό σωλήνα τα τοιχώματα του γαστρεντερικού σωλήνα έχουν τις ίδιες τέσσερις συνθέσεις:

1. Βλεννογόνος, ο οποίος εκκρίνει γαστρικά υγρά, απορροφά θρεπτικά συστατικά και προστατεύει τον ιστό μέσω της παραγωγής βλέννας. Αποτελείται από ένα ενιαίο στρώμα επιθηλιακού ιστού που συνδέεται με το lamina propria (ένα στρώμα συνδετικού ιστού).

2. Ο υποβλεννογόνος συγκρατεί το αίμα, τους λεμφικούς και νευρικούς ιστούς που χρησιμεύουν για τη θρέψη, την προστασία και την επικοινωνία.

3. Το μυϊκό στρώμα αποτελείται από κυκλικούς και διαμήκεις μυς που συστέλλονται και χαλαρώνουν και κάνουν μια κυματοειδή κίνηση που ονομάζεται περισταλτική.

4.Ο ορός είναι το πιο εξωτερικό στρώμα, το οποίο αποτελείται από συνδετικό ιστό που καλύπτεται από πλακώδες επιθήλιο.

γ' Φάρυγγας

Ο φάρυγγας, ή ο λαιμός, είναι η δίοδος που οδηγεί από το στόμα και τη μύτη στον οισοφάγο και το λάρυγγα. Ο φάρυγγας επιτρέπει τη διέλευση στερεών και υγρών που καταπίνονται στον οισοφάγο ή στο στόμιο και οδηγεί τον αέρα προς και από την τραχεία ή την τραχεία κατά την αναπνοή.

Ο φάρυγγας συνδέεται επίσης εκατέρωθεν με την κοιλότητα του μέσου αυτιού μέσω της ευσταχιανής σάλπιγγας και παρέχει την εξομάλυνση της πίεσης του αέρα στη μεμβράνη του τυμπάνου, η οποία διαχωρίζει την κοιλότητα του μέσου αυτιού από τον έξω ακουστικό πόρο. Ο φάρυγγας έχει περίπου τη μορφή πεπλατυσμένης χοάνης. Είναι προσαρτημένος στις γύρω δομές αλλά είναι αρκετά χαλαρός ώστε να επιτρέπει την ολίσθηση του τοιχώματος του φάρυγγα εναντίον τους κατά τις κινήσεις της κατάποσης.

Οι κύριοι μύες του φάρυγγα, που εμπλέκονται στη μηχανική της κατάποσης, είναι οι τρεις φαρυγγικοί συσφιγκτήρες, οι οποίοι επικαλύπτονται ελαφρώς μεταξύ τους και σχηματίζουν τον πρωτεύοντα μυ του πλευρικού και του οπίσθιου φαρυγγικού τοιχώματος.

Υπάρχουν τρεις κύριες διαιρέσεις του φάρυγγα: ο στοματικός φάρυγγας, ο ρινικός φάρυγγας και ο λαρυγγικός φάρυγγας. Οι δύο τελευταίοι είναι αεραγωγοί, ενώ ο στοματικός φάρυγγας μοιράζεται τόσο το αναπνευστικό όσο και το πεπτικό σύστημα.

Και στις δύο πλευρές του ανοίγματος μεταξύ της στοματικής κοιλότητας και του στοματικού φάρυγγα υπάρχει μια παλατινή αμυγδαλή και ονομάζεται έτσι λόγω της γειτνίασής της με τον ουρανίσκο. Κάθε παλατινή αμυγδαλή βρίσκεται ανάμεσα σε δύο κάθετες πτυχές της βλεννογόνου μεμβράνης που ονομάζονται γλωσσοπαλατινικά τόξα.

Ο ρινικός φάρυγγας διαχωρίζεται από τον στοματικό φάρυγγα με την μαλακή υπερώα. Ένα άλλο ζευγάρι αμυγδαλών βρίσκεται στην οροφή του ρινικού φάρυγγα. Οι φαρυγγικές αμυγδαλές, γνωστές και ως αδενοειδείς εκβλαστήσεις, αποτελούν μέρος του ανοσοποιητικού συστήματος του σώματος. Όταν οι φαρυγγικές αμυγδαλές διογκώνονται έντονα (κάτι που συμβαίνει συχνά κατά την παιδική ηλικία) αποφράσσουν τον αεραγωγό. Ο λαρυγγικός φάρυγγας και το κάτω μέρος του στοματικού φάρυγγα κρύβονται από τη ρίζα της γλώσσας.

Το πρώτο στάδιο της αποκόλλησης ή κατάποσης, αποτελείται από τη διέλευση του βλωμού στο φάρυγγα και ξεκινά οικειοθελώς. Το μπροστινό μέρος της γλώσσας αποσύρεται και πιέζεται, η μάσηση σταματά, η αναπνοή αναστέλλεται και το πίσω μέρος της γλώσσας είναι ανυψωμένο και αποσύρεται ενάντια στη σκληρή υπερώα. Αυτή η δράση, που παράγεται από τους δυνατούς μύες της γλώσσας, αναγκάζει τον βλωμό από το στόμα στο φάρυγγα.

Η είσοδος του βλωμού στο ρινικό φάρυγγα εμποδίζεται από την ανύψωση της μαλακής υπερώας έναντι του οπίσθιου φαρυγγικού τοιχώματος. Καθώς ο βλωμός ωθείται στο φάρυγγα, ο λάρυγγας κινείται προς τα πάνω και προς τα εμπρός κάτω από τη βάση της γλώσσας. Οι ανώτεροι μύες του φάρυγγα συστέλλονται (δέσμευση) ξεκινώντας μια ταχεία περισταλτική σύσπαση του φάρυγγα ή συμπίεση που κινείται προς τα κάτω στον φάρυγγα και προωθώντας τον βλωμό μπροστά του.

Τα τοιχώματα και οι δομές του κάτω φάρυγγα είναι ανυψωμένα για να καταπιούν την επερχόμενη μάζα τροφής. Η επιγλωττίδα, ένα κάλυμμα που μοιάζει με βλέφαρο που προστατεύει την είσοδο του λάρυγγα, εκτρέπει τον βλωμό προς τον φάρυγγα. Ο κρικοφαρυγγικός μυς ή ο άνω οισοφαγικός σφιγκτήρας, που έχει κρατήσει τον οισοφάγο κλειστό μέχρι αυτό το σημείο, χαλαρώνει καθώς πλησιάζει ο βλωμός και του επιτρέπει να εισέλθει στον άνω οισοφάγο. Η περισταλτική σύσπαση του φάρυγγα συνεχίζεται στον οισοφάγο και γίνεται η κύρια οισοφαγική περισταλτική σύσπαση.

δ' Οισοφάγος

Ο οισοφάγος, ο οποίος μεταφέρει την τροφή από το φάρυγγα στο στομάχι έχει μήκος περίπου 25 cm. Το πλάτος ποικίλλει από 1,5 έως 2 cm. Ο οισοφάγος βρίσκεται πίσω από την τραχεία και την καρδιά και μπροστά από τη σπονδυλική στήλη. Μάλιστα διέρχεται από το διάφραγμα πριν εισέλθει στο στομάχι.

Ο οισοφάγος περιέχει τέσσερα στρώματα: τον βλεννογόνο, τον υποβλεννογόνο, τον μυϊκό και τον συνδετικό ιστό.

Ο βλεννογόνος αποτελείται από στρωματοποιημένο πλακώδες επιθήλιο που περιέχει πολυάριθμους βλεννογόνους αδένες. Ο υποβλεννογόνος είναι ένα παχύ, χαλαρό ινώδες στρώμα που συνδέει τον βλεννογόνο με τον μυϊκό χιτώνα. Μαζί ο βλεννογόνος και ο υποβλεννογόνος σχηματίζουν μακριές διαμήκειες πτυχές, έτσι ώστε μια διατομή του ανοίγματος του οισοφάγου να έχει σχήμα αστεριού.

Η μυϊκή στιβάδα αποτελείται από ένα εσωτερικό στρώμα, στο οποίο οι ίνες είναι κυκλικές, και ένα εξωτερικό στρώμα από διαμήκεις ίνες.

Και οι δύο ομάδες μυών τυλίγονται γύρω και κατά μήκος της πεπτικής οδού. Η εσωτερική έχει μια πολύ σφιχτή σπείρα έτσι ώστε οι περιελίξεις να είναι ουσιαστικά κυκλικές, ενώ η εξωτερική έχει μια σπείρα που ξετυλίγεται πολύ αργά που είναι ουσιαστικά διαμήκης.

Το εξωτερικό στρώμα του οισοφάγου, το έξω ή πρόσθετος χιτώνας, αποτελείται από χαλαρό ινώδη ιστό που συνδέει τον οισοφάγο με γειτονικές δομές. Εκτός από την πράξη της κατάποσης ο οισοφάγος είναι συνήθως άδειος και ο αυλός του ή το κανάλι του ουσιαστικά κλείνεται από τις διαμήκεις πτυχές του βλεννογόνου και του υποβλεννογόνιου στρώματος.

Το άνω τρίτο του οισοφάγου αποτελείται από γραμμωτούς (εκούσιους) μυς. Το μεσαίο τρίτο είναι ένα μείγμα γραμμωτών και λείων (ακούσιων) μυών και το κάτω τρίτο αποτελείται μόνο από λείους μυς. Ο οισοφάγος έχει δύο σφιγκτήρες, κυκλικούς μύες που λειτουργούν σαν κορδόνια περίσφιξης (δέσμευσης) για το κλείσιμο των καναλιών. Και οι δύο σφιγκτήρες παραμένουν κανονικά κλειστοί εκτός από την πράξη της κατάποσης. Ο άνω οισοφαγικός σφιγκτήρας βρίσκεται στο επίπεδο του κρικοειδούς χόνδρου (ένας μόνος δακτυλιοειδής χόνδρος που σχηματίζει το κάτω μέρος του τοιχώματος του λάρυγγα). Αυτός ο σφιγκτήρας ονομάζεται κρικοφαρυγγικός μυς.

Ο κατώτερος οισοφαγικός σφιγκτήρας περιβάλλει τα 3 έως 4 cm του οισοφάγου που διέρχονται από ένα άνοιγμα στο διάφραγμα. Ο κατώτερος οισοφαγικός σφιγκτήρας διατηρείται σε τάση ανά πάσα στιγμή εκτός από την απόκριση σε ένα κατερχόμενο κύμα συστολής, οπότε χαλαρώνει στιγμιαία (απελευθέρωση) για να επιτρέψει την απελευθέρωση αερίων (ρεψίματα) ή έμετο.

Ο κατώτερος οισοφαγικός σφιγκτήρας έχει σημαντικό ρόλο στην προστασία του οισοφάγου από την παλινδρόμηση του γαστρικού περιεχομένου με αλλαγές στη θέση του σώματος ή με μεταβολές της ενδογαστρικής πίεσης.

Η μεταφορά μέσω του οισοφάγου επιτυγχάνεται με τις πρωτογενείς περισταλτικές συσπάσεις του οισοφάγου που προέρχονται από τον φάρυγγα. Αυτές οι συσπάσεις παράγονται από ένα προοδευτικό περισταλτικό κύμα που δημιουργεί μια κλίση πίεσης και σαρώνει το βλωμό μπροστά του.

Η μεταφορά υλικού μέσω του οισοφάγου διαρκεί περίπου 10 δευτερόλεπτα. Όταν ο βλωμός φθάνει στη σύνδεση με το στομάχι, ο κατώτερος οισοφαγικός σφιγκτήρας χαλαρώνει και ο βλωμός εισέρχεται στο στομάχι. Αν ο βλωμός είναι πολύ μεγάλος

ή εάν η περισταλτική σύσπαση είναι πολύ αδύναμη, ο βλωμός μπορεί να σταματήσει στο μέσο ή κάτω οισοφάγο. Όταν συμβαίνει αυτό, οι δευτερογενείς περισταλτικές συσπάσεις ξεκινούν γύρω από τον βλωμό ως απόκριση στην τοπική διάταση του οισοφαγικού τοιχώματος και ωθούν τον βλωμό στο στομάχι.

Όταν ένα υγρό καταπίνεται, η μεταφορά του μέσω του οισοφάγου εξαρτάται κάπως από τη θέση του σώματος και τις επιπτώσεις της βαρύτητας. Όταν καταπίνονται σε οριζόντια θέση ή με το κεφάλι προς τα κάτω τα υγρά χειρίζονται με τον ίδιο τρόπο όπως τα στερεά με το υγρό να κινείται αμέσως πριν από την προοδευτική περισταλτική συστολή (οι υψηλές πιέσεις και οι ισχυρές συσπάσεις του περισταλτικού κύματος του οισοφάγου καθιστούν δυνατή σε ζώα με πολύ μακρύ λαιμό, όπως η καμηλοπάρδαλη, να μεταφέρουν υγρά μέσω του οισοφάγου για πολλά πόδια).

Όταν το σώμα είναι σε όρθια θέση τα υγρά μπορεί να εισέλθουν στον οισοφάγο και πέφτουν λόγω της βαρύτητας στο κάτω άκρο. Εκεί περιμένουν την άφιξη της περισταλτικής σύσπασης και το άνοιγμα του κατώτερου οισοφαγικού σφιγκτήρα (8 έως 10 δευτερόλεπτα) πριν αδειάσουν στο στομάχι.

ε' Στομάχι

Το στομάχι λαμβάνει τροφή και υγρά από τον οισοφάγο και τα συγκρατεί για άλεση και ανάμειξη με γαστρικό υγρό, έτσι ώστε τα σωματίδια της τροφής να είναι μικρότερα και πιο διαλυτά. Οι κύριες λειτουργίες του στομάχου είναι να ξεκινήσει η πέψη των υδατανθράκων και των πρωτεϊνών, να μετατραπεί το γεύμα σε χυμό και να εκκενωθεί περιοδικά ο χυμός στο λεπτό έντερο καθώς η φυσική και χημική κατάσταση του μείγματος καθίσταται κατάλληλη για την επόμενη φάση της πέψης.

Το στομάχι βρίσκεται στο αριστερό πάνω μέρος της κοιλιάς αμέσως κάτω από το διάφραγμα. Μπροστά από το στομάχι βρίσκονται το ήπαρ, μέρος του διαφράγματος και το πρόσθιο κοιλιακό τοίχωμα. Πίσω του βρίσκονται το πάγκρεας, ο αριστερός νεφρός, το αριστερό επινεφρίδιο, ο σπλήνας και το κόλον.

Το στομάχι είναι κοίλο στη δεξιά πλευρά και κυρτό στην αριστερή. Όταν το στομάχι είναι άδειο, η βλεννογόνος του επένδυση σχηματίζει πολυάριθμες διαμήκεις πτυχές γνωστές ως κολεός. Αυτά τείνουν να εξαφανίζονται όταν το στομάχι είναι διατεταμένο (απελευθέρωση). Η καρδιά είναι το άνοιγμα από τον οισοφάγο στο στομάχι.

Το ανώτερο μέρος του στομάχου, που βρίσκεται πάνω από την είσοδο του οισοφάγου, είναι ο βυθός. Ο βυθός προσαρμόζεται στον ποικίλο όγκο της τροφής που

καταναλώνεται χαλαρώνοντας το μυϊκό του τοίχωμα. περιέχει συχνά μια φυσαλίδα αερίου ειδικά μετά από ένα γεύμα. Το μεγαλύτερο μέρος του στομάχου είναι γνωστό απλώς ως σώμα. Αυτό χρησιμεύει κυρίως ως δεξαμενή για την κατάποση τροφής και υγρών.

Το άντρο, το κατώτερο μέρος του στομάχου, είναι κάπως χωνευτικό με το φαρδύ άκρο του να ενώνει το κάτω μέρος του σώματος και το στενό του άκρο να συνδέεται με τον πυλωρικό σωλήνα, ο οποίος εκβάλλει στο δωδεκαδάκτυλο (το ανώτερο τμήμα του λεπτού εντέρου).

Το πυλωρικό τμήμα του στομάχου (το άντρο με τον πυλωρικό σωλήνα) τείνει να καμπυλώνεται προς τα δεξιά και ελαφρώς προς τα πάνω και προς τα πίσω και έτσι δίνει στο στομάχι την εμφάνιση του σε σχήμα J.

Ο πυλωρός, το στενότερο τμήμα του στομάχου, είναι η έξοδος από το στομάχι στο δωδεκαδάκτυλο. Έχει διάμετρο περίπου 2 cm (σχεδόν 1 ίντσα) και περιβάλλεται από χοντρές θηλιές λείων μυών. Οι μύες του τοιχώματος του στομάχου είναι διατεταγμένοι σε τρία στρώματα. Το εξωτερικό τρίχωμα, που ονομάζεται διαμήκης μυϊκή στιβάδα, είναι συνεχές με το διαμήκες μυϊκό περίβλημα του οισοφάγου. Οι διαμήκεις μυϊκές ίνες χωρίζονται στην καρδιά σε δύο ευρείες λωρίδες. Αυτό που βρίσκεται στα δεξιά απλώνεται για να καλύψει τη μικρότερη καμπυλότητα και τα παρακείμενα οπίσθια και πρόσθια τοιχώματα του στομάχου. Οι διαμήκεις ίνες στα αριστερά επεκτείνονται από τον οισοφάγο πάνω από τον θόλο του βυθού για να καλύψουν τη μεγαλύτερη καμπυλότητα και συνεχίζουν στον πυλωρό, όπου ενώνουν τις διαμήκεις ίνες κατεβαίνοντας πάνω από τη μικρότερη καμπυλότητα. Το διαμήκη στρώμα συνεχίζει στο δωδεκαδάκτυλο, σχηματίζοντας τον διαμήκη μυ του λεπτού εντέρου. Το μεσαίο, ή κυκλικό μυϊκό στρώμα, το ισχυρότερο από τα τρία μυϊκά στρώματα, καλύπτει πλήρως το στομάχι.

Οι κυκλικές ίνες αυτού του τριχώματος αναπτύσσονται καλύτερα στο κάτω μέρος του στομάχου ιδιαίτερα πάνω από το άντρο και τον πυλωρό. Στο πυλωρικό άκρο του στομάχου η κυκλική μυϊκή στιβάδα γίνεται πολύ παχύρρευστη για να σχηματίσει τον πυλωρικό σφιγκτήρα. Αυτός ο μυϊκός δακτύλιος διαχωρίζεται ελαφρώς από τον κυκλικό μυ του δωδεκαδακτύλου με συνδετικό ιστό.

Το εσώτερο στρώμα του λείου μυός, που ονομάζεται λοξό μυϊκό στρώμα, είναι ισχυρότερο στην περιοχή του βυθού και προοδευτικά ασθενέστερο καθώς πλησιάζει τον πυλωρό. Το στομάχι είναι ικανό να διαστέλλεται για να χωρέσει περισσότερο από ένα λίτρο (περίπου ένα λίτρο) τροφής ή υγρών χωρίς να αυξάνει την πίεση στο στομάχι.

Η δεκτική χαλάρωση του άνω μέρους του στομάχου για την υποδοχή ενός γεύματος οφείλεται εν μέρει σε ένα νευρικό αντανακλαστικό που προκαλείται όταν το υδροχλωρικό οξύ έρχεται σε επαφή με τον βλεννογόνο του άντρου. Η επαφή αυτή γίνεται μέσω της απελευθέρωσης της ορμόνης που είναι γνωστή ως αγγειοδραστικό εντερικό πεπτίδιο. Η διάταση του σώματος του στομάχου από την τροφή ενεργοποιεί ένα νευρικό αντανακλαστικό που ξεκινά τη μυϊκή δραστηριότητα του άντρου.

στ' Συσπάσεις του στομάχου

Τρεις τύποι κινητικής δραστηριότητας του στομάχου έχουν παρατηρηθεί.

Το πρώτο είναι ένα μικρό κύμα συστολής του τοιχώματος του στομάχου που προέρχεται από το πάνω μέρος του στομάχου και αργά κινείται προς τα κάτω πάνω από το όργανο προς τον πυλωρικό σφιγκτήρα. Αυτός ο τύπος συστολής προκαλεί μια ελαφρά εσοχή του τοιχώματος του στομάχου. Τα ανάδρομα κύματα σαρώνουν συχνά από τον πυλωρικό σφιγκτήρα στο άντρο και μέχρι τη διασταύρωσή του με το σώμα του στομάχου, γεγονός που οδηγεί σε μια κίνηση εμπρός-πίσω του γαστρικού περιεχομένου που έχει ένα αποτέλεσμα ανάμειξης και σύνθλιψης.

Ο δεύτερος τύπος κινητικής δραστηριότητας είναι επίσης ένα συσταλτικό κύμα αλλά είναι περισταλτικής φύσης. Η σύσπαση προέρχεται επίσης από το πάνω μέρος του στομάχου και διαδίδεται αργά πάνω από το όργανο προς τον πυλωρικό σφιγκτήρα. Αυτός ο τύπος γαστρικής συστολής προκαλεί μια βαθιά εσοχή στο τοίχωμα του στομάχου. Καθώς το περισταλτικό κύμα πλησιάζει το άντρο, η εσοχή φράζει εντελώς τον αυλό του στομάχου ή την κοιλότητα και έτσι τον διαμερισματοποιεί.

Το συσταλτικό κύμα στη συνέχεια κινείται πάνω από το άντρο προωθώντας το υλικό μπροστά του μέσω του πυλωρικού σφιγκτήρα στο δωδεκαδάκτυλο. Αυτός ο τύπος συστολής χρησιμεύει ως μηχανισμός άντλησης για την εκκένωση του περιεχομένου του γαστρικού άντρου μέσω του πυλωρικού σφιγκτήρα. Τόσο η ανάμειξη όσο και η περισταλτική συστολή του στομάχου συμβαίνουν με σταθερό ρυθμό τριών συσπάσεων ανά λεπτό όταν καταγράφονται από το γαστρικό άντρο.

Ένα κύμα περισταλτισμού σαρώνει κατά μήκος του κάτω μισού του στομάχου και κατά μήκος ολόκληρου του εντέρου μέχρι το εγγύς κόλον σε διαστήματα δύο ωρών μετά τα γεύματα. Αυτά τα περισταλτικά κύματα μπορούν να σταματήσουν με το φαγητό και μπορούν να προκληθούν από την ορμόνη μοτιλίνη.

Ο τρίτος τύπος γαστρικής κινητικής δραστηριότητας περιγράφεται καλύτερα ως τονωτική ή παρατεταμένη σύσπαση όλων των μυών του στομάχου. Η τονική σύσπαση μειώνει το μέγεθος του αυλού του στομάχου καθώς όλα τα μέρη του γαστρικού τοιχώματος φαίνεται να συστέλλονται ταυτόχρονα. Αυτή η δραστηριότητα εξηγεί την ικανότητα του στομάχου να προσαρμόζεται σε ποικίλους όγκους γαστρικού περιεχομένου.

Η τονική σύσπαση είναι ανεξάρτητη από τους άλλους δύο τύπους συστολών. Ωστόσο, οι συσπάσεις ανάμειξης και οι περισταλτικές συσπάσεις συνήθως συμβαίνουν ταυτόχρονα με την τονική σύσπαση. Καθώς η τροφή διασπάται, μικρότερα σωματίδια ρέουν μέσω του πυλωρικού σφιγκτήρα ο οποίος ανοίγει στιγμιαία καθώς ένα περισταλτικό κύμα κατεβαίνει μέσω του άντρου προς αυτόν. Αυτό επιτρέπει τη «δειγματοληψία» του γαστρικού περιεχομένου από το δωδεκαδάκτυλο.

4. Γαστρεντερικό σύστημα

Το γαστρεντερικό σύστημα ή οδός ξεκινά με το στόμα και καταλήγει στον πρωκτό. Η κύρια λειτουργία του συστήματος είναι η πέψη και η απορρόφηση των τροφών συμπεριλαμβανομένων των στερεών και υγρών και η παροχή φραγμού (δέσμευσης) σε πολλές δυνητικά επιβλαβείς ουσίες που καταπίνονται.

Η πέψη είναι η διάσπαση ή η υδρόλυση της τροφής σε μικρότερα μόρια για προετοιμασία για απορρόφηση στο σώμα. Η απορρόφηση είναι η μεταφορά των θρεπτικών ουσιών μέσω του κυττάρου του εντέρου.

Το σύστημα περιλαμβάνει επίσης το εξωκρινές πάγκρεας το οποίο εκκρίνει πρωτεολυτικά πεπτικά ένζυμα στο δωδεκαδάκτυλο, το οποίο διευκολύνει την πέψη των σακχάρων, των πρωτεϊνών και των λιπών. Τα χολικά άλατα που παράγονται από το ήπαρ παίζουν επίσης κρίσιμο ρόλο στην απορρόφηση των λιπών και των λιποδιαλυτών βιταμινών και στις επιδράσεις των ξеноβιοτικών στον μεταβολισμό της χολής.

Το ήπαρ θεωρείται αναπόσπαστο μέρος του γαστρεντερικού σωλήνα. Το ίδιο ως όργανο έχει ένα ευρύ φάσμα μεταβολικών λειτουργιών εκτός από το ρόλο του να υποστηρίζει την πέψη.

Όσον αφορά τη ροή του αίματος, το ήπαρ είναι τοποθετημένο σε ένα κύκλωμα μεταξύ του στομάχου και του λεπτού εντέρου και του υπόλοιπου σώματος, λαμβάνοντας φλεβικό αίμα απευθείας από αυτά μέσω του πυλαίου συστήματος και παροχετεύεται στις ηπατικές φλέβες στη συστηματική κυκλοφορία.

Το ήπαρ μεταβολίζει πολλά ξενοβιοτικά που απορροφώνται από το έντερο προτού φτάσουν στην κυκλοφορία του συστήματος και είναι όργανο-στόχος για τοξικά ή μεταβολικά ενεργοποιημένα ξενοβιοτικά που του παρέχονται από τα πεπτικά όργανα της γαστρεντερικής οδού.

Η γαστρεντερική οδός παρέχει τη δεύτερη μεγαλύτερη επιφάνεια για άμεση επαφή ξενοβιοτικών μετά τον πνεύμονα. Οι παράγοντες μπορούν να έρθουν σε επαφή με το γαστρεντερικό σωλήνα αμέσως μετά την από του στόματος κατάποση και μέσω της κατάποσης σωματιδίων που έχουν απομακρυνθεί από την αναπνευστική οδό με βλεννογονοειδή κάθαρση. Άλλες πιθανές οδοί επαφής περιλαμβάνουν την απευθείας εισαγωγή στο ορθό, που είναι μια οδός χορήγησης ορισμένων φαρμάκων.

Οι παράγοντες που μεταβολίζονται από το ήπαρ και απεκκρίνονται στη χολή έρχονται σε άμεση επαφή με το λεπτό έντερο και μπορούν να επανακυκλοφορούν συνεχώς λόγω της εντεροηπατικής κυκλοφορίας. Η γαστρεντερική οδός είναι ένα σημαντικό σύστημα οργάνων. Αυτή είναι η αρχική θέση επαφής πολλών περιβαλλοντικών παραγόντων, συμπεριλαμβανομένων των μολυσματικών ουσιών των τροφίμων που έχουν τη δυνατότητα να παράγουν ένα ευρύ φάσμα τοξικολογικών επιδράσεων.

Η γαστρεντερική οδός είναι το όργανο-στόχος για σημαντικό αριθμό δηλητηριάσεων είτε λόγω ακούσιας κατάποσης φαρμάκων, προϊόντων οικιακής χρήσης και άλλων αντικειμένων από παιδιά είτε σκόπιμης κατάποσης δηλητηρίων από ενήλικες κατά τη διάρκεια απόπειρας αυτοκτονίας. Τα συμπτώματα του γαστρεντερικού συστήματος είναι επίσης κοινές εκδηλώσεις συστηματικής τοξικότητας από μια μεγάλη ποικιλία τοξικών παραγόντων. Η γνώση και η αναγνώριση τέτοιων συμπτωμάτων μπορεί να είναι απαραίτητη για τον εντοπισμό μιας τοξικής κατάστασης.

Το ΓΕ σύστημα παίζει επίσης σημαντικό ρόλο στην απεκκριτική λειτουργία. Εκτός από τα μη απορροφήσιμα υπολείμματα του γεύματος, τα απολεσθέντα επιθηλιακά κύτταρα και τα νεκρά βακτήρια που προέρχονται από την εντερική μικροχλωρίδα, το έντερο και το συκώτι συνεργάζονται για να αποβάλλουν συγκεκριμένα τελικά προϊόντα του μεταβολισμού μέσω των κοπράνων.

Οι πρωτογενείς ουσίες που απεκκρίνονται μέσω αυτής της οδού είναι εκείνες που είναι υδρόφοβες και που κυκλοφορούν συνδεδεμένες με τις πρωτεΐνες του πλάσματος (συνήθως λευκοματίνη). Με αυτόν τον τρόπο η απεκκριτική λειτουργία του γαστρεντερικού συστήματος είναι συμπληρωματική με αυτή του νεφρού, ο οποίος χειρίζεται κυρίως διαλυμένες ουσίες που δεν είναι συνδεδεμένες με πρωτεΐνες (συνήθως εκείνες που είναι υδρόφιλες).

Οι ουσίες που πρέπει να απεκκριθούν μέσω του εντέρου μεταφέρονται από τα ηπατοκύτταρα στο ήπαρ στη χολή και έτσι εισέρχονται στον εντερικό αυλό για να χαθούν στα κόπρανα. Αυτό εξηγεί γιατί οποιαδήποτε διακοπή της ροής των χοληφόρων, όπως δευτερογενής σε χολόλιθο ή ηπατική βλάβη, προκαλεί τη συσσώρευση λιπόφιλων μεταβολιτών στην κυκλοφορία. Καθώς είναι έγχρωμοι, ορισμένοι από αυτούς τους μεταβολίτες μπορεί να έχουν ως αποτέλεσμα τον χαρακτηριστικό αποχρωματισμό του δέρματος και του σκληρού χιτώνα που είναι γνωστός ως ίκτερος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ «ΑΠΑΓΟΡΕΥΜΕΝΟΥ» ΚΑΙ ΤΟΥ «ΕΠΙΤΡΕΠΤΟΥ»

Εισαγωγή

Το «δεσμειν» και «λύειν» επηρεάζει το βιοψυχισμό του ατόμου.

Οι προσβολές δεν είναι μονάχα σε επίπεδο ψυχικής υγείας αλλά και σε αντίστοιχο βιολογικό κομμάτι. Όσο αισθανόμαστε ντροπή ή λύπη ή ενοχή τόσο ο προμετωπιαίος φλοιός και κροταφικός λοβός δείχνουν δραστηριότητα. Ταυτόχρονα η εχθρότητα μέσα από την κατάσταση της δέσμευσης μπορεί να οδηγήσει στην έκκριση κορτιζόνης κάτι που προκαλεί προβλήματα σε πολλές βιολογικές περιοχές τους οργανισμού όπως έμφραγμα ή και ακόμα αιφνίδιο θάνατο⁹⁰.

Το «δεσμειν» και «λύειν» δεν αναφέρεται μόνο σε πρόσωπα, αλλά και σε πράγματα. Κυρίως συναντάμε την αναφορά σε τελετές και ιδιαιτέρως τελετές στην Εκκλησία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί πως μεταξύ των Εβραίων «δεσμειν» και «λύειν» σημαίνει ότι απαγορεύω ή επιτρέπω. Και έτσι όπως κατευθύνθηκε από το Άγιο Πνεύμα ό,τι έδεσαν, δηλαδή κηρύχθηκε απαγορευμένο και παράνομο, ήταν ακριβώς αυτό, και ότι ό,τι έλυσαν, δηλαδή κηρύχθηκε νόμιμο και αχρηστευμένο, θα έπρεπε επίσης να είναι έτσι.

Αντίστοιχα, έδεσαν κάποια πράγματα που πριν είχαν λυθεί και έλυσαν πράγματα τα οποία πριν ήταν δεμένα. Έλυσαν ή κήρυξαν νόμιμη και ελεύθερη τόσο την πολιτική όσο και την θρησκευτική συνομιλία μεταξύ Εβραίων και Εθνικών όπου πριν οι Εβραίοι δεν είχαν καμία σχέση με τους Εθνικούς. Δεν έμπαιναν στα σπίτια τους, ούτε έκαναν παρέα, δεν έκαναν κουβέντα ούτε έτρωγαν ή έπιναν μαζί τους. Τώρα όμως καθορίστηκε και διακηρύχθηκε ότι κανένας άνθρωπος δεν πρέπει να αποκαλείται κοινός ή ακάθαρτος και ότι στον Χριστό Ιησού και στην Εκκλησία του δεν υπάρχει διάκριση Ιουδαίων και Εθνικών⁹¹.

⁹⁰ Σ. Τσιτσίκος, Η διαπροσωπική συγχωρητικότητα, σ. 22

⁹¹ Πρξ. 10,28.

1. Το νοητικό πρόβλημα της δέσμευσης

Το πρόβλημα της δέσμευσης («δεσμείν»), το οποίο ονομάζεται επίσης σύνδεση χαρακτηριστικών, αφορά κυρίως στην ενσωμάτωση κατανεμημένων πληροφοριών που είναι διάσπαρτες σε διαφορετικές περιοχές του φλοιού με λογικό τρόπο.

Στη γνωστική επιστήμη και τη νευροεπιστήμη η έννοια γίνεται όλο και περισσότερο το επίκεντρο της μελέτης της συνείδησης. Επιπλέον, η δέσμευση πολλές φορές οφείλεται στην αδυναμία του ατόμου να αποδεχθεί το λάθος του μιας και αυτό του δημιουργεί χαμηλή αυτοεκτίμηση και τελικά θυμό εναντίον του ίδιου του εαυτού. Έτσι η τελειοθηρική συμπεριφορά ενός ατόμου οδηγεί το άτομο στην παραμονή στην κατάσταση της δέσμευσης στερώντας από τον ίδιο την απελευθέρωση και την ανακούφιση⁹².

Το δεσμευτικό πρόβλημα όπως παρουσιάζεται παραπάνω είναι βέβαιο ότι είναι σχετικό για τη μελέτη της συνείδησης. Ωστόσο, αν ρίξουμε μια ματιά στην πρόσφατη βιβλιογραφία διαπιστώνουμε πως αυτό που αντιμετωπίζουμε εδώ δεν είναι ένα ενιαίο πρόβλημα αλλά ένα σύνολο σχετικών προβλημάτων που θα έπρεπε να διακρίνονται μεταξύ τους και αναλύονται σε διαφορετικά επίπεδα περιγραφής. Το πρόβλημα είναι να προσδιοριστεί ότι είναι το ίδιο (ή διαφορετικό) ερέθισμα που ενεργοποιεί διαφορετικά κύτταρα σε μια δεδομένη οπτική περιοχή ή σε διαφορετικές οπτικές περιοχές⁹³.

Η δέσμευση θεωρείται ως πρόβλημα εύρεσης των μηχανισμών που αντιστοιχούν τις «αντικειμενικές» φυσικές οντότητες στον εξωτερικό κόσμο σε αντίστοιχες εσωτερικές νευρικές οντότητες στον εγκέφαλο. Η δέσμευση είναι η αιτία ώστε το άτομο να εμφανίσει, καθ' όλη τη διάρκεια της κατάστασης του «δεσμείν», χρόνιο σωματικό πόνο, καρδιο-μυϊκά προβλήματα, κατάθλιψη, άγχος, κρίσεις πανικού και εξουθένωση. Αυτές οι συνθήκες είναι ικανές να επιβαρύνουν το άτομο όσο αυτό θα παραμένει στην διαδικασία του «δεσμείν»⁹⁴.

Το βασικό ζήτημα εδώ είναι να αποκαλυφθούν οι τρόποι με τους οποίους οι νευρώνες «κωδικοποιούν» ή «ανταποκρίνονται» στα χαρακτηριστικά των εξωτερικών φυσικών αντικειμένων. Ας σημειωθεί ότι σε αυτήν τη διατύπωση του δεσμευτικού προβλήματος, δεν γίνεται αναφορά στη συνείδηση.

⁹² Σ. Τσιτσίγκος, *Η διαπροσωπική συγχωρητικότητα*, σ. 42

⁹³ Zeki, 1992, p. 321

⁹⁴ Σ. Τσιτσίγκος, *Η διαπροσωπική συγχωρητικότητα*, σ. 57

Η δέσμευση θεωρείται μάλλον ως οποιαδήποτε διαδικασία ή μηχανισμός που κατά κάποια έννοια ανακτά την ενότητα του αντικειμένου ερεθίσματος· μια ενότητα που υπάρχει αντικειμενικά ως ένα φυσικό ερέθισμα.

Μια ελαφρά αλλά σημαντικά διαφορετική ιδέα της δέσμευσης μπορεί να φανεί στον ακόλουθο χαρακτηρισμό της δέσμευσης. Οι τρέχουσες γνώσεις από τη νευροανατομία και τη νευροφυσιολογία του νευρικού συστήματος των πρωτεύοντων υποδεικνύουν αναμφίβολα ότι οποιαδήποτε οντότητα ή γεγονός που συνήθως αντιλαμβανόμαστε μέσω πολλαπλών αισθητηριακών τρόπων πρέπει να εμπλέκεται γεωγραφικά ξεχωριστή αισθητηριακή τροπικότητα δομές του κεντρικού νευρικού συστήματος.

Η εμπειρία της πραγματικότητας, ωστόσο, τόσο στη διαρκή αντίληψη όσο και στην ανάκληση δεν είναι καθόλου κατανοητή. Η συνήθης εμπειρία που έχουμε από οντότητες και συμβάντα είναι συνεκτική και «σε καταχώριση», τόσο χωρικά όσο και χρονικά. Τα χαρακτηριστικά δεσμεύονται σε οντότητες και οι οντότητες δεσμεύονται σε συμβάντα. Το πώς ο εγκέφαλος επιτυγχάνει μια τόσο αξιοσημείωτη ολοκλήρωση ξεκινώντας από τα θραύσματα με τα οποία πρέπει να εργαστεί είναι ένα κρίσιμο ερώτημα⁹⁵.

Ο Damasio (1989) αναφέρεται ξεκάθαρα στην εμπειρία μας από την πραγματικότητα, τις οντότητες και τα γεγονότα, η οποία συνήθως είναι ενοποιημένη. Το πώς ο εγκέφαλος φέρει αυτή την ενότητα θεωρείται ότι αποτελεί το δεσμευτικό πρόβλημα.

Η σύνδεση που σχετίζεται με τη συνείδηση θεωρείται επομένως ως πρόβλημα εύρεσης των νευρικών μηχανισμών που χαρτογραφούν τις υποκειμενικές φαινομενικές εμπειρίες στη συνείδηση σε αντίστοιχες νευρικές οντότητες στον εγκέφαλο. Μόλις διατυπωθεί η ιδέα της δέσμευσης που σχετίζεται με τη συνείδηση, γίνεται αμέσως σαφές ότι συνδέεται στενά με δύο κεντρικά προβλήματα στην έρευνα της συνείδησης.

Το πρώτο αφορά την ενότητα της φαινομενικής συνείδησης. Τα περιεχόμενα της φαινομενικής συνείδησης ενοποιούνται σε ένα συνεκτικό σύνολο, που περιέχει ένα ενιαίο «εγώ» στο κέντρο ενός ενοποιημένου αντιληπτικού κόσμου, γεμάτου συνεκτικά αντικείμενα.

Το δεύτερο πρόβλημα συνάφειας εδώ αφορά τους νευρωνικούς συσχετισμούς της συνείδησης. Αν αναζητούμε μια εξήγηση για την ενότητα της συνείδησης, υποθέτοντας τους υποκείμενους νευρικούς μηχανισμούς, αυτοί οι νευρικοί μηχανισμοί

⁹⁵ Damasio, 1989, p. 29

σίγουρα πληρούν τις προϋποθέσεις για να είναι άμεσοι νευρικοί συσχετισμοί ενοποιημένων φαινομένων καταστάσεων. Η σύνδεση που σχετίζεται με τη συνείδηση και το ερέθισμα μπορεί να διαχωριστούν μεταξύ τους. Μια παραδειγματική περίπτωση σύνδεσης που σχετίζεται με ερέθισμα πραγματοποιείται σε πειράματα στα οποία ο νευρικός συγχρονισμός λαμβάνει χώρα ως απόκριση σε οπτικά παρουσιαζόμενα πραγματικά αντικείμενα σε αναισθητοποιημένα ζώα. Πολλά φυσιολογικά και ανατομικά στοιχεία δείχνουν ότι διαφορετικές περιοχές του εγκεφάλου αναλαμβάνουν διαφορετικές αισθητηριακές πληροφορίες και ακόμη και ο ίδιος τύπος αναπαραστατικών πληροφοριών γίνεται αντιληπτός από διαφορετικά μέρη του εγκεφάλου⁹⁶.

Οι Friedman-Hill και άλλοι (2003)⁹⁷ διαπίστωσαν ότι τα χαρακτηριστικά χρώματος, σχήματος και κίνησης ενός συγκεκριμένου αντικειμένου αποκτήθηκαν από διαφορετικές διαδικασίες οπτικής αντίληψης. Μεταξύ αυτών των χαρακτηριστικών το χρώμα και το σχήμα χαρακτηρίστηκαν από μια περιοχή συνδεδεμένη σε επίπεδο που βρίσκεται στην κοιλιακή οπτική διαδρομή από τον ινιακό λοβό στον κροταφικό λοβό του εγκεφάλου. Αντίθετα, χαρακτηριστικά με χωροχρονική τροχιά, για παράδειγμα η κίνηση, χαρακτηρίζονταν από μια διαδρομή από τον ινιακό λοβό στον βρεγματικό λοβό του εγκεφάλου⁹⁸.

Κάποιες μελέτες⁹⁹ διαπίστωσαν, επίσης, ότι η έλλειψη αντίληψης των ασθενών με εγκεφαλική βλάβη είναι επιλεκτική. Για παράδειγμα, αυτές οι μελέτες έδειξαν ότι η αντίληψη των χρωμάτων είναι ανεπαρκής στην έγχρωμη όραση, αλλά οι ικανότητες αντίληψης σχήματος και κίνησης δεν επηρεάζονται. Ομοίως, οι ασθενείς με αναπηρία στην κίνηση χάνουν μόνο την αντιληπτική τους ικανότητα κίνησης, αλλά οι άλλες αντιλήψεις τους είναι φυσιολογικές¹⁰⁰.

Μελέτη που έγινε σε απεικονίσεις εγκεφάλου PET και λειτουργικής μαγνητικής τομογραφίας (fMRI) υγιών ανθρώπων διαπιστώθηκε ότι όταν ζητήθηκε από τους

⁹⁶ Damasio, AR. (1989), The brain binds entities and events by multiregional activation from convergence zones, *Neural Comput.* 1: pp. 123–32· Livingstone, M, Hubel, D. (1988), Segregation of form, color, movement, and depth: anatomy, physiology, and perception. *Science.*; 240: pp. 740–749· Wang, X, Shi, Z, Zhiwei, S, Shi, Z. (2012), A feature-based model for the integration of object recognition theory, *J. Grad. Univ. Chinese Acad Sci.* 29: pp. 399–405.

⁹⁷ Friedman-Hill, SR., Robertson, LC., Desimone, R., Ungerleider, LG. (2003) Posterior parietal cortex and the filtering of distractors, *Proc Natl Acad Sci USA*, 100: pp. 4263–4268

⁹⁸ Friedman-Hill, SR, Robertson, LC, Treisman, AM. (1995), Parietal contributions to visual feature binding: evidence from a patient with bilateral lesions, *Science* 269, pp. 853–855.

⁹⁹ Δείτε υποσημείωση 96.

¹⁰⁰ Zeki, S. (1991), Cerebral akinetopsia (visual motion blindness), *Brain*, 114: pp. 811–824.

ανταποκρινόμενους να ανταποκρίνονται σε διαφορετικά χαρακτηριστικά του ίδιου ερεθίσματος σε μια οθόνη, η τοπική ενεργοποίηση μεταφέρεται μεταξύ διαφορετικών περιοχών του εγκεφάλου¹⁰¹. Για να αντιληφθεί κανείς ένα αντικείμενο ως ενιαίο σύνολο καθώς και να αποφύγει εσφαλμένα δεσμευτικά χαρακτηριστικά, όπως σχήμα, χρώμα, κίνηση, μέγεθος και απόσταση, ο εγκέφαλος έχει την ικανότητα να οργανώνει εύλογα όλες τις πληροφορίες που είναι διάσπαρτες σε διαφορετικές περιοχές του φλοιού του¹⁰². Αυτή είναι η βασική φιλοσοφία του «Προβλήματος Δέσμευσης Χαρακτηριστικών».

Από τα παραπάνω διαπιστώνεται πως η συνθήκη του «δεσμειν» επηρεάζει την βιολογική ταυτότητα και ισορροπία του ατόμου προκαλώντας μια σειρά αρνητικών συνεπειών. Με τη δέσμευση ο ψυχισμός του ατόμου αποδυναμώνεται σε σημείο ώστε να χρειάζεται το coping για να αντλήσει ξανα ο ψυχισμός ενέργεια. Με την επανέναρξη αυτή εξουδετερώνονται τα αρνητικά συναισθήματα.

Το πρόβλημα της Δέσμευσης δεν είναι πολύ διαισθητικό και προφανές για τους ανθρώπους, επομένως οι άνθρωποι δεν γνωρίζουν πάντα την αναγκαιότητα επίλυσής του. Παρόλα αυτά, η νευροεπιστημονική και ψυχολογική έρευνα υποδηλώνει ότι αυτό το πρόβλημα υπάρχει πράγματι στον ανθρώπινο εγκέφαλο και έχει στενή σχέση με τις εγκεφαλικές λειτουργίες. Μάλιστα η δέσμευση ως γεγονός συσσωρεύει επιθετικότητα που οδηγεί στην εξασθένηση του ανοσοποιητικού συστήματος καθώς και σε μια σειρά βιολογικών προβλημάτων όπως καρδιακά προβλήματα, κατάθλιψη και αυτοκτονίες¹⁰³.

Σε ορισμένες έρευνες¹⁰⁴ το πρόβλημα δέσμευσης αναφέρεται ως μια περιοχή που αφορά τον τρόπο με τον οποίο ο εγκέφαλος επιλύει το πρόβλημα με την ενσωμάτωση χαρακτηριστικών διασποράς. Η έννοια του προβλήματος δέσμευσης προτάθηκε αρχικά στην έρευνα για την ολοκλήρωση χαρακτηριστικών και την τμηματοποίηση

¹⁰¹ Sereno, MI, Dale, AM, Reppas, JB, Kwong, KK. (1995), Borders of multiple visual areas in humans revealed by functional magnetic resonance imaging, *Science* 268: pp. 889–893.

¹⁰² Zmigrod, S, de Sonneville, LMJ, Colzato, LS, Swaab, H, Hommel, B. (2013), Cognitive control of feature bindings: evidence from children with autistic spectrum disorder, *Psychol Res*.77: pp. 147–154· Van Der Helm, PA. (2012), Cognitive architecture of perceptual organization: from neurons to gnons, *Cogn Process*. 13: pp. 13–40· Han, Y, Ding, S. (2014), Research and application analysis of feature binding, *Intell Inf Process VII*.: pp. 133–140.

¹⁰³ E. L. Diamond, “The role of anger in essential hypertension and coronary heart disease”, *Psychological Bulletin* 92 (1982), pp. 410-433.

¹⁰⁴ Για παράδειγμα: Treisman, A. (1998), Feature binding, attention and object perception, *Philos Trans R Soc London* 353: pp. 1295–1306.

αντίληψης¹⁰⁵, που παίζει επίσης σημαντικό ρόλο στην κατανόηση του νευρικού μηχανισμού της γνωστικής και της ψυχολογικής διαδικασίας.

Το δεσμευτικό πρόβλημα έχει επίσης εισαχθεί σε μελέτες σχετικά με την αντίληψη αντικειμένων, τη μνήμη, την αισθητηριο κινητική ολοκλήρωση, τη γλωσσική επεξεργασία, τη λογική συλλογιστική και την παραγωγή και διατήρηση της αφύπνισης της συνείδησης.

Η δέσμευση επηρεάζει το βιοψυχικό μοντέλο του ανθρώπου. Η ασυγχωρησία προκαλεί φυσικά και ψυχικά προβλήματα υγείας. Πολλές φορές διαπιστώνεται πως οι αρνητικές ψυχικές εικόνες αυξάνουν τη διέγερση του νευρικού συστήματος καθώς και επηρεάζουν την κάρδιο-αγγειακή αντίδραση. Η υποτίμηση του εαυτού μας που προκαλείται από την δέσμευση ελκύει πολλούς νευροδιαβιβαστές. Η παραπάνω δράση συνδυάζεται με τη συγχώρηση.

Την ίδια στιγμή το «λυνει» ως διαδικασία δείχνει να προκαλεί δραστηριότητα σε συγκεκριμένες περιοχές του εγκεφαλικού φλοιού¹⁰⁶.

Ο Von Der Malsburg (1995)¹⁰⁷ επεσήμανε ότι το κύριο ελάττωμα του νευρωνικού μοντέλου της γνωστικής διαδικασίας ήταν το πρόβλημα δέσμευσης που δεν αντιμετωπίζεται εύλογα, γεγονός που επισήμανε τη σημασία του. Επί του παρόντος, το πρόβλημα της δέσμευσης είναι ένας από τους τομείς που ερευνήθηκαν εντατικά της επιστήμης του εγκεφάλου¹⁰⁸ και επίσης έχει γίνει επίκεντρο συζήτησης για τη συνείδηση¹⁰⁹.

Στα παραπάνω προστίθενται και εκείνες οι μελέτες που απέδειξαν πως κατά την δέσμευση ή την αποδέσμευση συναντάμε δραστηριότητα σε διάφορες πτυχές του ανθρώπινου εγκεφάλου όπως ο δεξιός γωνιακός έλικας. .

¹⁰⁵ Treisman, AM, Gelade, GA. (1980), Feature-integration theory of attention, *Cogn Psychol.* 12: pp. 97–136· Von Der Malsburg, C. (1994), The correlation theory of brain function, *Model Neural Networks*, II: pp. 1–26.

¹⁰⁶ Emerson J. G., “Forgiveness and the Brain”, in: David A. Leeming, Kathryn Madden, Staton Marlan (eds.), *Encyclopedia of Psychology and Religion*, Springer, New York 2010, p. 333.

¹⁰⁷ von der Malsburg, C. (1995), Binding in models of perception and brain function, *Curr Opin Neurobiol.* 5: pp. 520–526.

¹⁰⁸ Watanabe, M, Nakanishi, K, Aihara, K. (2001), Solving the binding problem of the brain with bi-directional functional connectivity, *Neural Netw.* 14: pp. 395–406.

¹⁰⁹ Engel, AK, Singer, W. (2001), Temporal binding and the neural correlates of sensory awareness, *Trends Cogn Sci.* 5: pp. 16–25.

Επιπλέον, η φιλοσοφία της σύνδεσης χαρακτηριστικών έχει επηρεάσει την ανάπτυξη άλλων τομέων. Οι Yu, J. και άλλοι (2014)¹¹⁰ χρησιμοποίησαν τη φιλοσοφία της δέσμευσης όσον αφορά τη σύνδεση διαφορετικών χαρακτηριστικών εικόνας προκειμένου να λύσει προβλήματα κατάταξης εικόνων. Η δουλειά τους πέτυχε αποτελέσματα αιχμής από την προοπτική του μηχανισμού λειτουργίας του εγκεφάλου και προώθησε περαιτέρω την ευρεία εφαρμογή της σύνδεσης χαρακτηριστικών σε άλλα ερευνητικά πεδία¹¹¹. Η σύνδεση χαρακτηριστικών εφαρμόστηκε επίσης στην τμηματοποίηση εικόνας¹¹², στην αναγνώριση προτύπων¹¹³, στην αφαίρεση χαρακτηριστικών¹¹⁴ και στην ανάκτηση πληροφοριών¹¹⁵ κ.ά.

α' Η «δέσμευση» ως βιολογική και ψυχολογική κατάσταση

Το άτομο πολλές φορές κατανοεί πως αναγκάζεται να πραγματοποιήσει πράξεις που είναι τελείως έξω ακόμα και από τη θέλησή του. Ο ίδιος ο απόστολος Παύλος ομολογεί πως «οὐ γὰρ ὁ θέλω τοῦτο πράσσω, ἀλλ' ὁ μισῶ τοῦτο ποιῶ. εἰ δὲ ὁ οὐ θέλω τοῦτο ποιῶ, σύμφημι τῷ νόμῳ ὅτι καλός. νυνὶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτό, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία...» (Ρωμ. 7, 14-16). Συχνά αγνοούμε τις πνευματικές δυνάμεις του σκότους που λειτουργούν στις συνθήκες της ζωής μας, επειδή δεν τις βλέπουμε. Αυτό διαπιστώνεται και από τον απόστολο Παύλο ο οποίος είπε: «... ο αγώνας μας δεν είναι ενάντια στη σάρκα και το αίμα, αλλά ενάντια στους άρχοντες, ενάντια στις εξουσίες, ενάντια στις δυνάμεις αυτού του σκοτεινού κόσμου και ενάντια στις πνευματικές δυνάμεις του κακού στα ουράνια βασίλεια»¹¹⁶.

¹¹⁰ Yu J, Hong, R, Wang, M, You, J. (2014), Image clustering based on sparse patch alignment framework, *Pattern Recogn.* 47: pp. 3512–3519.

¹¹¹ Yu, J, Tao, D, Member, S, Wang, M. (2015), Learning to rank using user clicks and visual features for image retrieval, *Pattern Recogn.* 45: pp. 767–779.

¹¹² Zheng, Y, Jeon, B, Xu, D, QMJ, W, Zhang, H. (2015), Image segmentation by generalized hierarchical fuzzy C-means algorithm, *J Intell Fuzzy Syst.* 28: pp. 961–973.

¹¹³ Ding, S, Zhang, J, Jia, H, Qian, J. (2015), An adaptive density data stream clustering algorithm, *Cognit Comput* 2015; pp. 30–38.

¹¹⁴ Zhang, N, Ding, S, Shi, Z. (2016), Denoising laplacian multi-layer extreme learning machine. *Neurocomputing.* 171(C): pp. 1066–1074.

¹¹⁵ Chen, Y, Hao, C, Wu, W, Wu, E. (2016), Robust dense reconstruction by range merging based on confidence estimation, *Sci China Inf Sci* 59(9): pp. 1-11.

¹¹⁶ Εφ. 6, 12.

Η Αγία Γραφή καθιστά σαφές ότι πολεμάμε τις αόρατες δυνάμεις του σκότους και του κακού. Οι πνευματικές δυνάμεις του κακού βρίσκονται συχνά πίσω από τους αγώνες μας. Συχνά τίθενται δαιμονικά σχέδια εναντίον μας για να αποθαρρύνουν, να αποθαρρύνουν, να νικήσουμε και, γενικά, να μας κάνουν να αποτύχουμε.

Το άτομο συχνά βρίσκεται αντιμέτωπο πάντοτε μέσα στο δίπολο του επιτρεπτού και του απαγορευμένου. Οι απαγορεύσεις προς το άτομο γίνουν πολλές φορές νευρώσεις που έρχονται αντιμέτωπες με την αγάπη του στο Υπερεγώ¹¹⁷. Το απαγορευμένο στο πλαίσιο μιας θρησκευολογικής ανάλυσης στοιχίζεται πίσω από το ιερό και το βέβηλο, το καθαρό και το ακάθαυτο. Ο άνθρωπος πάντοτε καλείται να ενεργοποιεί εκείνες τις επιθυμίες ανάλογα με τα πολιτιστικά συστήματα μέσα στα οποία ζει κάθε φορά. Πολλές φορές το επιτρεπτό αποκτά την σημασία του θρησκευτικά ή ηθικά σωστού. Γι αυτό και πάντοτε το άτομο ζει μέσα στο δίπολο του απαγορευμένου και του επιτρεπτού στα όρια των δεσμεύσεων που βιώνει ανάλογα με το περιβάλλον στο οποίο ζει.

Για τη χριστιανική παράδοση το «δεσμεύειν» συνδέεται με το τραύμα που συνήθως νιώθει το άτομο μέσα από την επαφή με τις καταστροφικές δυνάμεις. Αυτή απόκλιση που έχει παθολογική σημασία ονομάζεται αμαρτία. Στη θρησκευτική πραγματικότητα η μετάθεση είναι εκείνη που δημιουργεί τη δέσμευση ώστε σταδιακά το άτομο να απελευθερωθεί και να φτάσει στην μεταβίβαση.

Θρησκευολογικά το δίπολο επιτρεπτού και μη περνά από την συνθήκη του ιερού και του βέβηλου, του καθαρού και του ακάθαυτου. Η καθαρότητα αποκτά νόημα θρησκευτικής και η ηθικής προσταγής και επηρεάζει τη βιοψυχική ολότητα του ανθρώπου¹¹⁸. Άλλωστε αυτή η διαφορά μεταξύ επιτρεπτού και μη στη θρησκευολογική αναφορά είναι και η αιτία της παρουσίας μιας άκρως νευρωτικής κατάστασης που οδηγεί σταδιακά στην δέσμευση του ατόμου και την εσωτερίκευση στην ίδια του την ταυτότητα. Ο δυισμός μεταξύ ιερού και βέβηλου έχει όχι μόνο θρησκευολογικές αναφορές αλλά και ανθρωπολογικές και πολιτισμικές ρίζες. Για τον Vergote οι αμφιθυμικές καταστάσεις στο δίπολο ιερού -βέβηλου δημιουργούσε την δέσμευση. Για τον ίδιο το καθαρό και το ακάθαυτο δεν έχει την έννοια της ηθικής αντίληψης. Το taboo ως

¹¹⁷ Σπ. Τσιτσιγκός, *Θρησκευτικότητα και επιθυμία*, σ. 138.

¹¹⁸ Σπ. Τσιτσιγκός, *Θρησκευτικότητα και επιθυμία*, σ. 136

στοιχείο αποφυγής και δέσμευσης έρχεται σε αντίθεση με το καθαρό που τελικά βοηθά τον άνθρωπο στην ελευθερία και την αποδέσμευση.

Την θέση αυτή την ενισχύει και ο Vergote μέσα από τη θεωρία του απαγορευμένου καρπού. Η αρχετυπική αυτή αναφορά οδηγεί στο να επηρεάσει το άτομο σε όλο το βίο του¹¹⁹. Αποτέλεσμα αυτού κάθε φορά που ο άνθρωπος νιώθει πως αθετεί μια απαγόρευση τότε αυτόματα βιώνει τη δέσμευση και έχει την ανάγκη της λύσης και αποσυμφόρησης¹²⁰. Αυτή την αλήθεια τη συναντάμε και στον απ. Παύλο: «Τί οὖν έροϋμεν; ὁ νόμος ἁμαρτία; μὴ γένοιτο· ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν οὐκ ἔγνων εἰ μὴ διὰ νόμου· τὴν τε γὰρ ἐπιθυμίαν οὐκ ἤδριν εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν, οὐκ ἐπιθυμήσεις· ἀφορμὴν δὲ λαβοῦσα ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς κατειργάσατο ἐν ἐμοὶ πᾶσαν ἐπιθυμίαν· χωρὶς γὰρ νόμου ἁμαρτία νεκρά. ἐγὼ δὲ ἔζων χωρὶς νόμου ποτέ· ἐλθούσης δὲ τῆς ἐντολῆς ἡ ἁμαρτία ἀνέζησεν, ἐγὼ δὲ ἀπέθανον, καὶ εὐρέθη μοι ἡ ἐντολὴ ἢ εἰς ζωὴν, αὕτη εἰς θάνατον· ἡ γὰρ ἁμαρτία ἀφορμὴν λαβοῦσα διὰ τῆς ἐντολῆς ἐξηπάτησέ με καὶ δι' αὐτῆς ἀπέκτεινεν.» (Ρωμ. 7, 7-11).

Βέβαια το απαγορευμένο και το επιτρεπτό δεν ευθύνεται πάντοτε για την κατάσταση της δέσμευσης. Ο Vergote θεωρεί πως μια σειρά συναισθηματικών διεργασιών είναι αυτές που οδηγούν στη δέσμευση μέσα από την αμφιθυμία. Ας μη λησμονούμε πως στο παραπάνω δίπολο εντάσσεται και ο νομικισμός στο πλαίσιο καθαρού και ακαθάρτου μέσα από την τήρηση νόμων και κανόνων. Αυτή η κατάσταση είναι που ενισχύει την ενοχή και το αίσθημα της δέσμευσης. Το άτομο αναζητά την αποδοχή του Θεού και της κοινωνίας και βιώνει το λύσιμο και την ανακούφιση μέσα από την αυτό επιβεβαίωση πως τηρεί πιστά νόμους και εξωτερικούς κανόνες¹²¹.

Ταυτόχρονα τα θρησκευτικά τελετουργικά πολλές φορές οδηγούν την φροϋδική έννοια της συγκράτησης. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία το άτομο νιώθει μια δέσμευση από την αίσθηση της παράβασης. Στη θεολογία της Βίβλου το καθαρό και το ακάθαυτο σχετίζεται κυρίως με την παρουσία του Θεού στη ζωή του ατόμου.

¹¹⁹ Σπ. Τσιτσιγκος, *Θρησκευτικότητα και επιθυμία*, σ. 137

¹²⁰ Τ. Πολίτη, *Περί αμαρτίας, πάθους, βλέμματος και άλλων τινων* (Αθήνα: εκδ. ΑΓΡΑ, 2006) σ. 78

¹²¹ Σπ. Τσιτσιγκος, *Θρησκευτικότητα και επιθυμία*, σ. 143.

2. Συναισθηματικά

Εισαγωγή

Τα συναισθήματα χρωματίζουν τις εμπειρίες της ζωής και δίνουν σε αυτές τις εμπειρίες νόημα και γεύση. Στην πραγματικότητα, τα συναισθήματα παίζουν πολλούς σημαντικούς ρόλους στη ζωή των ανθρώπων και αποτελούν το θέμα της επιστημονικής έρευνας στην ψυχολογία για περισσότερο από έναν αιώνα¹²².

Τα συναισθήματα μας πληροφορούν για το ποιοι είμαστε, πώς είναι οι σχέσεις μας με τους άλλους και πώς να συμπεριφερόμαστε στις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις. Τα συναισθήματα δίνουν νόημα στα γεγονότα. Χωρίς συναισθήματα τα γεγονότα θα ήταν απλώς γεγονότα. Τα συναισθήματα βοηθούν στο συντονισμό των διαπροσωπικών σχέσεων. Και τα συναισθήματα παίζουν σημαντικό ρόλο στην πολιτιστική λειτουργία της διατήρησης των ανθρώπινων κοινωνιών μαζί.

Ο Vergote τονίζει πως η ανάπτυξη των συναισθημάτων συνδυάζεται με την ηθική συνείδηση που οδηγεί το άτομο στο σχήμα της ταύτισης¹²³. Αυτός είναι και ο λόγος που ο ίδιος θεωρεί πως τα συναισθήματα λειτουργούν στο δυναμισμό του «λύειν» μιας και καταργείται το ένστικτο της κυριαρχίας και του πόνου απέναντι στους άλλους¹²⁴.

Τα συναισθήματα είναι συστήματα ταχείας επεξεργασίας πληροφοριών που μας βοηθούν να ενεργούμε με ελάχιστη σκέψη¹²⁵. Προβλήματα που σχετίζονται με τη γέννηση, τη μάχη, τον θάνατο και την αποπλάνηση έχουν εμφανιστεί σε όλη την εξελικτική ιστορία και τα συναισθήματα εξελίχθηκαν για να βοηθήσουν τους ανθρώπους να προσαρμοστούν σε αυτά τα προβλήματα γρήγορα και με ελάχιστη συνειδητή γνωστική παρέμβαση. Αν δεν είχαμε συναισθήματα, δεν θα μπορούσαμε να πάρουμε γρήγορες αποφάσεις σχετικά με το αν θα επιτεθούμε, θα αμυνθούμε, θα φύγουμε, θα φροντίσουμε τους άλλους, θα απορρίψουμε φαγητό ή θα προσεγγίσουμε κάτι χρήσιμο, όλα

¹²² Cannon, W. B. (1927), *The James–Lange theory of emotions: A critical examination and an alternative theory*, *American Journal of Psychology*, 39, p. 106–124.; Darwin, C. (1872), *The expression of emotion in man and animals*, New York: Oxford University Press.

¹²³ Σπ. Τσιτσίκος, *Θρησκευτικότητα και επιθυμία*, σ. 134

¹²⁴ Σπ. Τσιτσίκος, *Θρησκευτικότητα και επιθυμία*, σ. 133

¹²⁵ Tooby, J., & Cosmides, L. (2008), *The evolutionary psychology of the emotions and their relationship to internal regulatory variables*. Στο M. Lewis, J. M. Haviland-Jones, & L. Feldman Barrett (επιμ.), *Handbook of Emotions 3^η εκδ.* p. 114–137, New York: The Guilford Press.

αυτά λειτουργικά προσαρμοστικά στην εξελικτική μας ιστορία και μας βοήθησαν να επιβιώσουμε. Αυτή η απόκριση είναι προσαρμοστική γιατί βοηθά, τελικά, στην επιβίωσή μας και μας επιτρέπει να ενεργούμε άμεσα χωρίς πολλή σκέψη.

Τα συναισθήματα συνδέονται επίσης με τις σκέψεις και τις αναμνήσεις. Οι αναμνήσεις δεν είναι απλώς γεγονότα που είναι κωδικοποιημένα στον εγκέφαλό μας· είναι χρωματισμένα με τα συναισθήματα που αισθάνθηκαν εκείνες τις στιγμές που συνέβησαν τα γεγονότα¹²⁶. Έτσι, τα συναισθήματα χρησιμεύουν ως γέφυρα που συνδέει αυτά τα ανόμοια γεγονότα στο μυαλό μας. Γι' αυτό είναι πιο εύκολο να θυμόμαστε χαρούμενες σκέψεις όταν είμαστε χαρούμενοι και δυσάρεστες όταν είμαστε θυμωμένοι. Τα συναισθήματα χρησιμεύουν ως η συναισθηματική βάση πολλών στάσεων, αξιών και πεποιθήσεων που έχουμε για τον κόσμο και τους ανθρώπους γύρω μας. Χωρίς συναισθήματα, αυτές οι στάσεις, οι αξίες και οι πεποιθήσεις θα ήταν απλώς δηλώσεις χωρίς νόημα, και τα συναισθήματα δίνουν νόημα σε αυτές τις δηλώσεις. Τα συναισθήματα επηρεάζουν τις διαδικασίες σκέψης μας, μερικές φορές με εποικοδομητικούς τρόπους, άλλες φορές όχι. Είναι δύσκολο να σκεφτόμαστε κριτικά και καθαρά όταν νιώθουμε έντονα συναισθήματα, αλλά πιο εύκολο όταν δεν κατακλυζόμαστε από συναισθήματα¹²⁷.

Τα συναισθήματα επίσης παρακινούν μελλοντικές συμπεριφορές. Επειδή τα συναισθήματα προετοιμάζουν το σώμα μας για άμεση δράση, επηρεάζουν τις σκέψεις και μπορούν να γίνουν αισθητά, είναι σημαντικά κίνητρα για μελλοντική συμπεριφορά. Πολλοί από εμάς προσπαθούμε να βιώσουμε τα συναισθήματα της ικανοποίησης, της χαράς, της υπερηφάνειας ή του θριάμβου και τα επιτεύγματά μας. Ταυτόχρονα, εργαζόμαστε επίσης πολύ σκληρά για να αποφύγουμε τα έντονα αρνητικά συναισθήματα. Τα συναισθήματα, επομένως, όχι μόνο επηρεάζουν τις άμεσες ενέργειες αλλά και χρησιμεύουν ως σημαντική κινητήρια βάση για μελλοντικές συμπεριφορές.

¹²⁶ Wang & Ross, 2007

¹²⁷ Matsumoto, Hirayama, & LeRoux, 2006

α' Τα συναισθήματα κατά την Αγία Γραφή

Δεν υπάρχουν πολλές λέξεις για συναισθήματα στα εβραϊκά και στα αρχαία ελληνικά. Για να δηλωθούν τα συναισθήματα χρησιμοποιήθηκαν πολλά μετωνύμια, ή σχήματα λόγου. Αυτά τα μετωνύμια περιλαμβάνουν έντερα, ηνία, νεφρό και μήτρα. Μερικές φορές αυτές οι λέξεις μεταφράζονται κυριολεκτικά, ενώ άλλες μεταφράζονται «συμπόνια» και «έλεος». Υπάρχουν τρεις εβραϊκές και μία ελληνική λέξη που αναφέρονται στα συναισθήματα.

Η εβραϊκή λέξη *kilyah* μεταφράζεται ως «νεφρά» όταν αναφέρεται σε αληθινά νεφρά, όπως στις θυσίες¹²⁸. Τα νεφρά ήταν ένα σημαντικό μέρος της θυσίας. Έπρεπε να δοθούν στον Θεό, μαζί με το λίπος. Αυτό μας λέει ότι ο Θεός ενδιαφέρεται πολύ για τα συναισθήματα του ανθρώπου και ότι πρέπει να είναι αφιερωμένα σε Αυτόν.

Το *kilyah* μεταφράζεται επίσης ως "ηνία" όταν αναφέρεται στα συναισθήματα. Ο Ιερεμίας είπε: «Είσαι κοντά στο στόμα τους και μακριά από τα ηνία τους»¹²⁹, επιβεβαιώνοντας τη σημασία τόσο των νεφρών όσο και των συναισθημάτων. Τα ηνία φαίνεται να είναι το πιο βασικό μέρος των συναισθημάτων του ανθρώπου. Ο Ιώβ μίλησε για τα ηνία του που καταναλώθηκαν¹³⁰. Τα ηνία του Ασάφ διαλύθηκαν από την ευημερία των ασεβών¹³¹. Και τα ηνία του Ιερεμία τρυπήθηκαν από τα δεινά του¹³². Αλλά η αλήθεια μπορεί επίσης να κάνει τα ηνία να χαρούν¹³³. Η *kilyah* μπορεί να θεωρηθεί ως η πιο εγωκεντρική από τις λέξεις για τα συναισθήματα. Γι' αυτό ο Θεός διατάζει να Του παραδοθούν.

Η δεύτερη εβραϊκή λέξη που δηλώνει τα συναισθήματα είναι η λέξη *meeh*. Αυτό μεταφράζεται πιο συχνά ως η λέξη "έντερα", αν και η λέξη "κοιλιά" θα ήταν επίσης μια καλή επιλογή. Τα σπλάχνα ενός ανθρώπου κινούνται ως απάντηση σε αυτό που συμβαίνει γύρω του. Τα σπλάχνα της γυναίκας Σουλαμίτη συγκινήθηκαν, ή αναστατώθηκαν, από τις μυσίες του εραστή της¹³⁴. Τα συναισθήματα ενός πιστού αντηχούν στις μυσίες του Ιησού Χριστού. Και τα συναισθήματα μιας θεοσεβούς γυναίκας

¹²⁸ Έξ. 29,13

¹²⁹ Ιερ. 12,2.

¹³⁰ Ιώβ 19,27

¹³¹ Ψλμ. 73,21.

¹³² Θρήνοι 3,13.

¹³³ Παρ. 23,16.

¹³⁴ Άσμα Σολομώντα 5,4.

ανταποκρίνονται με παρόμοιο τρόπο στις θεοσεβείς μήσεις του συζύγου της. Αλλά δεν είναι απαραίτητα όλες αυτές οι κινήσεις καλές. Τα σπλάχνα του Ησαΐα «ήχησαν σαν άρπα για τον Μωάβ»¹³⁵. Ο Ησαΐας αναγνώρισε και συμμερίστηκε τον πόνο του Μωάβ. Είχε αγωνία, ενσυναίσθηση και συμπόνια.

Αν και το *meeh* χρησιμοποιείται σε πολλά διαφορετικά μέρη της Βίβλου, η χρήση του σε σχέση με τα συναισθήματα συνδέεται σχεδόν αποκλειστικά με τους προφήτες. Αυτοί ήταν άνδρες που έγραψαν με τόσο έντονη συμπόνια σχετικά με την κρίση που επρόκειτο να επέλθει στον Ισραήλ και στα έθνη που τον περιβάλλαν. Για παράδειγμα, ο Ιερεμίας είχε μια βαθιά αίσθηση συμπόνιας για τον Εφραΐμ¹³⁶ και για τον λαό της Ιερουσαλήμ¹³⁷.

Η τρίτη εβραϊκή λέξη, που χρησιμοποιείται για να εκφράζει συναισθήματα, είναι η *racham*. Αυτή μεταφράζεται πιο συχνά ως οι λέξεις "κρίμα", "έλεος" και "συμπόνια". Η πιο κυριολεκτική μετάφραση είναι "μητέρα". Αυτή είναι μια όμορφη εικόνα της συμπόνιας μιας μητέρας για τα παιδιά της. Αυτή είναι η συμπόνια που έδειξε η πραγματική μητέρα για το παιδί της όταν ο Σολομών αποφάσισε ότι ένα μωρό έπρεπε να κοπεί στα δύο προκειμένου να διευθετηθεί μια διαφωνία σχετικά με την ταυτότητα της αληθινής μητέρας¹³⁸. Είναι επίσης η ίδια συμπόνια που είχε ο Ιωσήφ για τους αδελφούς του στην Αίγυπτο, ακόμη και αφού τον πούλησαν ως σκλάβο¹³⁹. Είναι μια πολύ βαθιά μορφή συμπόνιας που έχει τις ρίζες της στην αληθινή αγάπη και βασίζεται σε ισχυρούς δεσμούς. Η συμπόνια του Θεού είναι μεγάλη¹⁴⁰, είναι μεγαλύτερη από αυτή του ανθρώπου¹⁴¹. Το *Racham* χρησιμοποιείται πολύ στους Ψαλμούς, όπου συχνά μεταφράζεται ως «στοργική καλοσύνη» και «τρυφερό έλεος». Αυτός είναι ο λόγος που η ανάγνωση των Ψαλμών είναι καλή για τα συναισθήματα. Η στοργική καλοσύνη του Θεού είναι αιώνια¹⁴² και άφθονη¹⁴³. Το τρυφερό του έλεος είναι αναπόσπαστο μέρος του

¹³⁵ Ησ. 16,11.

¹³⁶ Ιερ. 31,20.

¹³⁷ Θρήνοι 2,11.

¹³⁸ Α' Βασ. 3,26

¹³⁹ Γέν. 43,30

¹⁴⁰ Ψλμ. 119,156.

¹⁴¹ Β' Σαμουήλ 24,14.

¹⁴² Ψλμ 25,6

¹⁴³ Ψλμ 69,16.

νόμου Του¹⁴⁴, των κρίσεων Του¹⁴⁵ και των έργων Του¹⁴⁶. Το Racham είναι η πιο ανιδιοτελής από τις λέξεις για τα συναισθήματα. Αυτός είναι ο λόγος που χρησιμοποιείται για τη συμπόνια του Θεού προς τον άνθρωπο.

Η τέταρτη παρόμοιας χρήσης λέξη είναι η ελληνική λέξη *σπλάγγνον*. Αυτή μεταφράζεται πιο συχνά στην Καινή Διαθήκη ως η λέξη «εντερικά», αν και μεταφράζεται επίσης ως «τρυφερότητα» και «στοργή». Στην ελληνική μετάφραση της Παλαιάς Διαθήκης, χρησιμοποιείται ως μετάφραση της εβραϊκής λέξης Racham. Η Καινή Διαθήκη χρησιμοποιεί *σπλάγγνον* για να αποκαλύψει περαιτέρω τη βαθιά συμπόνια του Θεού. Η Αγία Γραφή προστάζει τον πιστό να έχει συμπόνια¹⁴⁷. Αυτό είναι σημάδι ότι έχει την αγάπη του Θεού να κατοικεί μέσα του¹⁴⁸, ενώ η έλλειψη συμπόνιας θα προκαλέσει προβλήματα στη ζωή ενός πιστού¹⁴⁹. Μπορεί να προσπαθεί να κατηγορήσει την εκκλησία του και την ηγεσία, αλλά η έλλειψη αγάπης και συμπόνιας είναι η ρίζα των προβλημάτων του. Τα καλά νέα είναι ότι ο πιστός δεν χρειάζεται να βασίζεται στον εαυτό του για συμπόνια. Μπορεί να στηριχθεί στη συμπόνια του Χριστού, όπως έκανε ο Παύλος για την εκκλησία στους Φιλίππους¹⁵⁰. Όχι μόνο ο πιστός έχει το νου του Χριστού¹⁵¹, μπορεί επίσης να έχει τα συναισθήματα του Χριστού.

Τα συναισθήματα δεν μπορούν να σκεφτούν· αυτή είναι λειτουργία του μυαλού. Όμως τα συναισθήματα έχουν τρεις λειτουργίες: ανταποκρίνονται, εκτιμούν και δείχνουν. Όλες αυτές οι λειτουργίες έχουν αποχρώσεις που εξαρτώνται από την πνευματική κατάσταση ενός ατόμου και από τη σκέψη του.

¹⁴⁴ Ψλμ 119,77.

¹⁴⁵ Ψλμ 119,156.

¹⁴⁶ Ψλμ 145,9.

¹⁴⁷ Κολ.3,12.

¹⁴⁸ Α΄ Ιω. 3,17.

¹⁴⁹ Β΄ Κορ. 6,12.

¹⁵⁰ Φιλ. 1,8.

¹⁵¹ Α΄ Κορ. 2,16.

β' Η σχέση του «δεσμειν» και «λνειν» με τα συναισθήματα

Ο διαφοροποιημένος εαυτός αποτελεί θεωρία που μας δίνει δεδομένα για την διαδικασία του «λνειν» με άξονα τα συναισθήματα. Το άτομο που συγχωρεί διατηρεί συναισθηματικά την κατάσταση του φιλόστοργου. Η συναισθηματική νοημοσύνη είναι εκείνη που το βοηθά να κάνει τη διάκριση μεταξύ της πράξης και του αδικούντος. Έτσι μπορεί και αποφεύγει συναισθήματα άγχους και χρόνιου stress¹⁵².

Τα συναισθήματα αποτελούν ιδιαίτερο παράγοντα που επηρεάζουν τη στάση του ατόμου απέναντι σε συνθήκες αυτό συγχώρεσης. Η ενοχή, η ντροπή, το άγχος είναι συναισθήματα που κατευθύνονται από τη συμπεριφορά του ατόμου και όχι από το ίδιο το άτομο. Έτσι πολλές φορές διαχωρίζεται η ντροπή από την συνολική εικόνα που έχει το άτομο για τον εαυτό του. Πολλές φορές συγκρούεται η εικόνα του ανθρώπου με το Υπερεγώ που οδηγεί τελικά στην ενοχή¹⁵³. Δεν είναι λίγες οι φορές που συναισθήματα ντροπής σχετίζονται με επανορθωτικές και συμφιλωτικές συμπεριφορές του θύτη ενώ άλλες φορές συναντάται ο συσχετισμός των συναισθημάτων με δυσπροσαρμοστικές συμπεριφορές όπως αυτή της αυτοτιμωρίας.

Έχουν παρατηρηθεί και οι περιπτώσεις εκείνων των ατόμων που έχουν την δυνατότητα να διατηρούν μονάχα τα θετικά συναισθήματα για τους ίδιους. Ο ναρκισσισμός που χαρακτηρίζει τέτοιους ανθρώπους είναι ικανός να τους οδηγεί στην αυτό συγχώρεση ακριβώς για να διατηρούν την θετική εικόνα που έχουν όλοι για τους ίδιους. Με αυτό τον τρόπο αναζητούνται τα προσωπικά οφέλη μέσα από την διαδικασία της αυτοσυγχώρεσης¹⁵⁴.

Τα αρνητικά συναισθήματα είναι ικανά να εμποδίσουν την διαδικασία της αυτοσυγχώρεσης που είναι αναγκαία για το βιοψυχισμό του ατόμου. Αυτό οδηγεί τελικά στη μη ολοκλήρωση της διαδικασίας της αποδοχής του λάθους και άρα στην αδυναμία αποσυμφόρησης εξαιτίας του παραπτώματος. Σε πολλές περιπτώσεις η συναισθηματική αμφιθυμία είναι αποτέλεσμα της δέσμευσης που νιώθει και βιώνει το άτομο ως στοιχείο μιας ιδιότυπης απαγόρευσης.

¹⁵² Σ. Τσιτσίκος, *Η διαπροσωπική Συγχωρητικότητα*, σ. 43

¹⁵³ Σπ. Τσιτσίκος, *Θρησκευτικότητα και επιθυμία*, σ.132

¹⁵⁴ Fisher, M. L., & Exline, J. J. (2006). Self-forgiveness versus excusing: The roles of remorse, effort, and acceptance of responsibility. *Self and Identity*, 5, p. 134.

Μέσω της διαδικασίας του «λνείν» και της συγχωρητικότητας είτε διαπροσωπικής είτε αυτό-συγχώρεσης είναι δυνατή η μείωση όλων των αρνητικών συναισθημάτων και αντικατατάστασή τους με θετικά συναισθήματα τα οποία φυσικά συμβάλουν στην βελτίωση της βιοψυχικής υγείας του ατόμου. Η συγχώρεση έχει επίδραση σε συμπεριφορικό επίπεδο μέσα από τη μείωση των αρνητικών συναισθημάτων¹⁵⁵. Με τη συγχώρεση το άτομο απολαμβάνει την ηρεμία και την εσωτερική χαρά.

Το ψυχικό coping επιδρά θετικά σε πολλές εκφάνσεις της ζωής του ανθρώπου. Το άτομο αποκτά ξανά την ελπίδα και την αυτοπεποίθηση που του χρειάζεται ώστε να επανενταχθεί στην κοινωνία.

Είναι γεγονός πως η διατάραξη της βιοψυχικής ισορροπίας οφείλεται συνήθως στην παρουσία νεύρωσης ως αποτέλεσμα του «δεσμείν» σε συγκεκριμένο παράπτωμα ή και κατάσταση¹⁵⁶. Ταυτόχρονα όμως η αυτό-συγχώρεση μπορεί να συντελέσει ώστε να εμφανιστούν θετικά συναισθήματα τα οποία έχουν την δυνατότητα να βελτιώσουν την αυτοεικόνα μας και να μειώσουν τον έντονο ναρκισσισμό μας.

Τα συναισθήματα μας προετοιμάζουν για συμπεριφορά. Όταν πυροδοτούνται ενορχηστρώνουν συστήματα όπως η αντίληψη, η προσοχή, το συμπέρασμα, η μάθηση, η μνήμη, η επιλογή στόχου, οι προτεραιότητες κινήτρων, οι φυσιολογικές αντιδράσεις, οι κινητικές συμπεριφορές και η λήψη αποφάσεων συμπεριφοράς¹⁵⁷.

Τα συναισθήματα ενεργοποιούν ταυτόχρονα ορισμένα συστήματα και απενεργοποιούν άλλα για να αποτρέψουν το χάος των ανταγωνιστικών συστημάτων που λειτουργούν ταυτόχρονα, επιτρέποντας συντονισμένες αποκρίσεις σε περιβαλλοντικά ερεθίσματα¹⁵⁸. Τα συναισθήματα κινητοποιούν ένα σύστημα συστατικών που περιλαμβάνει υποκειμενική εμπειρία, εκφραστικές συμπεριφορές, φυσιολογικές αντιδράσεις, τάσεις δράσης και γνώση, όλα για τους σκοπούς συγκεκριμένων ενεργειών. Ο όρος «συναίσθημα» είναι, στην πραγματικότητα, μια μεταφορά για αυτές τις αντιδράσεις.

¹⁵⁵ Σ. Τσιτσίκος, *Η διαπροσωπική Συγχωρητικότητα*, σ. 26

¹⁵⁶ Ιω. Κορναράκης, *Η Νεύρωση Ως Αδαμικό Πλέγμα*, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2009, σ. 13.

¹⁵⁷ Cosmides, L., & Tooby, J. (2000), *Evolutionary psychology and the emotions*. Στο M. Lewis & J. M. Haviland-Jones (επιμ.), *Handbook of emotions 2^η εκδ.* p. 91–115. New York: Guilford Press.; Tooby & Cosmides (2008), *όπ.π.*

¹⁵⁸ Levenson, R. W. (1999), *The intrapersonal functions of emotion*, *Cognition and Emotion*, 13(5), pp. 481–504.

γ' Εξομολόγηση και αντιμετώπιση προβλημάτων ψυχικής υγείας

Η εξομολόγηση έχει ιδιαίτερα εξέχουσα θέση στη θρησκευτική ζωή και είναι κοινώς αποδεκτή από ανθρώπους που ανήκουν σε διάφορες θρησκευτικές και πνευματικές παραδόσεις. Παρά τη σημασία της οι ψυχολόγοι δεν έχουν αναπτύξει ένα θεωρητικό πλαίσιο κατανόησης της πρακτικής της εξομολόγησης και υπάρχουν λίγες έρευνες να κατανοήσουν τη συμμετοχή στην εξομολόγηση και τις συνέπειές της στην ψυχική υγεία του ανθρώπου.

Σε γενικές γραμμές, η πνευματική εξομολόγηση μπορεί να οριστεί ως η δημόσια ή ιδιωτική λεκτική συμπεριφορά στην οποία τα άτομα αναγνωρίζουν ότι έχουν παραβιάσει ένα πρότυπο πνευματικής αξίας και αναζητούν συγχώρεση για την παράβαση αυτή. Από αυτό κατανοούμε πως η συγχώρεση εδώ λειτουργεί μέσα σε ένα αυστηρό σχεσιακό περιβάλλον όπως αυτό της Εκκλησίας. Με αυτό τον τρόπο τα μέλη της ομάδας-Εκκλησίας βιώνουν την αποδοχή και ενθαρρύνεται η οντολογική συνοχή των μελών. Η εξομολόγηση βοηθά στην ενδο εκκλησιαστική συγχωρητικότητα στο πλαίσιο μιας ολιστικού τρόπου ζωής.

Η εξομολόγηση ως πνευματική ομολογία αποτελείται από ένα ευρύ φάσμα λεκτικών συμπεριφορών. Κάποιες πνευματικές παραδόσεις χρησιμοποιούν την εξομολόγηση ως διάλογο μεταξύ τους δύο ανθρώπων, άλλοι ενθαρρύνουν την εξομολόγηση σε μια ιδιωτική ψυχική προσευχή, ενώ άλλοι την πρακτική εξομολόγηση μέσω της ομαδικής ή κοινοτικής προσευχής.

Για να οριστεί η εξομολόγηση απαιτείται να αναγνωριστεί η παραβίαση που έγινε, συμπεριλαμβανομένου ενός πνευματικού προτύπου. Για τη θρησκευτική ή πνευματική σκέψη, οι παραβάσεις δεν είναι μόνο εναντίον άλλων ή του εαυτού μας. Είναι «αμαρτίες» ή αδικήματα εναντίον του Θεού, του ιερού ή κάτι που το άτομο θεωρεί ιερό. Τέλος, η εξομολόγηση περιλαμβάνει την αναζήτηση της συγχώρεσης ή της εξάλειψης κάποιων κακών πράξεων.

Η εξομολόγηση προϋποθέτει την μετάνοια με την οπτική ενός ολιστικού τρόπου ζωής. Το άτομο αναλαμβάνει τις ευθύνες του στο πλαίσιο μιας αυτογνωσίας. Γι αυτό και παρατηρούμε την (εξ)ιδιοποίηση των αμαρτημάτων με την έννοια της αναταναπλήρωσης¹⁵⁹. Το υπόβαθρο της πράξης δεν στηρίζεται σε μια σαδομαζοχιστική αντίδραση

¹⁵⁹ Σ. Τσιτσίκος, *Η διαπροσωπική Συγχωρητικότητα*, σ. 48

ή ακόμα και σε ψυχοπαθολογία μίσους εναντίον του ίδιου του του εαυτού αλλά αντίθετως κινείται το άτομο από απόλυτη αγάπη προς το συνάνθρωπο.

Γι αυτό και ο άνθρωπος που χρησιμοποιεί την εξομολόγηση καλείται ο ίδιος να αναπτύξει μια ταυτότητα ψυχοπνευματικής διερεύνησης με την οποία και θα αγκαλιάσει το σύνολο της ανθρωπότητας.

δ' Η δυναμική της συγχώρεσης

Η συγχώρεση είναι μια πολυσύνθετη έννοια που αποτελείται από μια σειρά συνιστώσες. Τα τελευταία σαράντα χρόνια, υπήρξε μια αξιοσημείωτη αύξηση του ενδιαφέροντος για συγχώρεση. Για την επιστήμη η συγχώρεση συνδέεται με ψυχοκοινωνικούς και φυσιολογικούς παράγοντες.

Για τη ψυχολογία η συγχώρεση είναι μια διαπροσωπική διαδικασία που βοηθά το άτομο να ανταποκρίνεται θετικά σε ένα σύνολο οδυνηρών καταστάσεων¹⁶⁰. Το άτομο που ζητά συγχώρεση μπορεί και ελευθερώνει τον εαυτό του από την ενοχή που του δημιουργεί η πτώση σε ένα παράπτωμα¹⁶¹. Επιπλέον η συγχώρεση δίνει τη δυνατότητα το άτομο να λυτρωθεί από την προηγηθείσα αλλοτρίωση της διάσπασης των διαπροσωπικών σχέσεων

Στο πλαίσιο του χριστιανισμού η συγχώρεση δε σχετίζεται καθόλου με την έννοια της μεταμέλειας αλλά κυρίως με την αγάπη που στρέφεται προς όλους και κυρίως αυτούς που σε αδικούν. Το άτομο καλείται να αναπτύξει δεξιότητες αυτοδιαχείρισης της συγχωρητικότητας μέσα από την αυτογνωσία, την αυτοκριτική, τη συναίσθηση της προσωπικής υπαιτιότητας.

Μεταξύ συγχώρεσης και αυτό-συγχώρεσης είναι σημαντικό να διαπιστωθεί ποιο από τα δύο φαινόμενα οδηγούν στην ισότητα μεταξύ των αντίδικων¹⁶². Υπάρχει μια ισχυρή συναίνεση που προκύπτει από αυτόν τον προβληματισμό ότι το να συγχωρείς κάποιον είναι περισσότερο μια διαδικασία ανακάλυψης παρά μια τελική επιλογή. Η συνεχής μαθητεία μας στη δράση του «λυνει» βοηθά ώστε να είμαστε ανεκτικοί μέσα στην κοινωνία και μας βοηθά στην ανάπτυξη δεξιοτήτων όπως της ενσυναίσθησης και της επαφής με τις ανάγκες ψυχολογικές και υπαρξιακές των ανθρώπων.

¹⁶⁰ Σ. Τσιτσίκος, *Η διαπροσωπική συγχωρητικότητα*, σ. 26

¹⁶¹ Σ. Τσιτσίκος, *Η διαπροσωπική συγχωρητικότητα*, σ. 39

¹⁶² F.C. Power, Commentary”, *Human Development* 37(1994) p. 83

Θα πρέπει να τονιστεί πως όχι σπάνια συναντάμε και περιπτώσεις ψευδο-συγχώρεσης που κατατάσσεται σε έξι διαφορετικά είδη:

- α) η ναρκισσιστικά καταδεχτική,
- β) η αδιάφορη και ψυχρή,
- γ) η αναγκαστική ηθικο-κοινωνικά
- δ) η σύγχωρηση για σβήσιμο και ακύρωση βλάβης -τραύματος
- ε) η μαζοχιστική από συναισθηματική εξάρτηση
- στ) η συγχώρηση προς αποτροπή του άγχους¹⁶³.

Την ίδια στιγμή η συγχώρεση πολλές φορές αποκτά μια στάση ηθικιστική ή και ψυχαναγκαστική όταν ο χαρακτήρας της είναι τελειοθηρικός ή πιέζεται από τον έντονο ναρκισσισμό μας¹⁶⁴.

Συνεπώς η συγχωρητικότητα η δυνατότητα της λειτουργίας του «λυνει» μέσα στις διαπροσωπικές σχέσεις σχετίζεται άμεσα με την καθαρότητα της καρδιάς και την μεταμορφωτική δύναμη που αυτή εκφράζει μέσα από την αλλαγή τρόπου ζωής που είναι η μετάνοια. Γι αυτό και η μετάνοια έχει τη δύναμη να σε οδηγήσει σε μια μεταπράξη και να μεταβείς σε άλλο επίπεδο σκέψης και δράσης.

3. 'Το «δεσμειν» και «λύειν» στη σκέψη του Erikson

Η θεμελιώδης δυναμική της συγχώρεσης αντιπροσωπεύεται καλύτερα από την πολικότητα του ««δεσμείν»» και ««λύειν»». Στη θεωρία του, του κύκλου της ζωής, ο Erikson¹⁶⁵ προτείνει ότι οι έννοιες του «δεσμείν» και «λύειν» είναι κρίσιμες στο δεύτερο στάδιο, που αναφέρεται στην αυτονομία έναντι της ντροπής και της αμφιβολίας για τον εαυτό¹⁶⁶. Συγκεκριμένα, το να ζεις ως κάποιος που μπορεί να συγχωρήσει και να συγχωρεθεί, περιλαμβάνει μια υγιή ισορροπία μεταξύ «δεσμείν» και «λύειν» σε μια κατάλληλη ισορροπία «αυτονομίας» και «ντροπής». Η συγχώρεση αφορά τελικά στην ελευθερία, την ελευθερία να «δεσμευτείς» και να «απελευθερωθείς» κατά βούληση.

¹⁶³ Σ. Τσιτσιγκός, *Η διαπροσωπική συγχωρητικότητα*, σ. 33.

¹⁶⁴ Κ. I. Pargament, *The Psychology of Religion and Coping -Theory, Research, Practise*, The Guilford Press, New York 1997, p. 261

¹⁶⁵ Erik H. Erikson (1980), *Identity and the Life Cycle*, New York: Norton, p. 181

¹⁶⁶ Brad A. Binau, "Holding On" and "Letting Go": *The Dynamics of Forgiveness*, Word & World Volume 27, Number 1 Winter 2007, pp. 23

Η υγιής προσωπικότητα, όπως επισημαίνει ο Erikson, δεν προκύπτει ως αποτέλεσμα της εξάλειψης των αρνητικών πόλων, που εμπλέκονται σε κάθε στάδιο της ζωής. Για τον Erikson, η ολότητα έχει να κάνει με την ισορροπία. Αυτό που χρειάζεται να αποκτήσουμε σε κάθε δεδομένο στάδιο, είναι μια ορισμένη αναλογία μεταξύ του θετικού και του αρνητικού¹⁶⁷.

Εστιάζοντας στο δεύτερο στάδιο (περίπου ενός έως τριών ετών), ο Erikson δεν εξισώνει τη συναισθηματική υγεία με την εγκαθίδρυση της αυτονομίας και την εξάλειψη κάθε ντροπής. Η ολότητα περιλαμβάνει μια ισορροπία αυτονομίας και ντροπής, ή ακριβέστερα μια ευνοϊκή αναλογία αυτονομίας προς τη ντροπή, που επιτρέπει την ανάδυση της αρετής της θέλησης. Κατά τη διάρκεια των νηπιακών χρόνων, που περιλαμβάνουν το δεύτερο στάδιο του Erikson, οι μύες μας αρχίζουν να αναπτύσσονται, έτσι ώστε να είναι πλέον δυνατόν να «δεσμεύσουμε» και να «λύσουμε» κάτι. Οι συνδέσεις με την ανάπτυξη του ελέγχου τού σφιγκτήρα είναι προφανείς.

Ο Erikson προτείνει ότι η ικανότητα να «κρατηθείς» και να «αφεθείς» έχει συναισθηματικές, όπως και σωματικές διαστάσεις. Η συγκράτηση κάποιου μπορεί να είναι «καταστροφική και σκληρή»—έναν περιορισμό. Η μπορεί να είναι ένα «μοτίβο φροντίδας»—«να έχεις και να κρατάς». Το να αφήνεται να αποδεσμευτεί μπορεί να σημαίνει ότι εκτονώνεται καταστροφικά και μπορεί επίσης να είναι ένα πιο θεραπευτικό είδος απελευθέρωσης—να αφήσεις τα πράγματα να περάσουν και να τα αφήσουμε να περάσουν¹⁶⁸.

Σε αυτό το στάδιο, και πάντα μετά, η επιλογή γίνεται μέρος της ζωής μας. Αρχίζουμε να αποφασίζουμε ποιου θέλουμε να είμαστε μέρος και τι θέλουμε να εξαλείψουμε από τον εαυτό μας. Για να γίνει μια υπερβολικά έντονη παρουσία, κάποιος που «κρατά» και «αφήνει» μόνο με τους αρνητικούς τρόπους, που μόλις αναφέρθηκαν, σίγουρα δεν είναι υγιής. Αυτό που είναι επιθυμητό, είναι η ανάπτυξη της αυτονομίας, που μπορεί να δεσμευτεί για χάρη της φροντίδας, και να αφεθεί για χάρη της φιλανθρωπίας¹⁶⁹.

Η επιλογή, ωστόσο, είναι αναπόφευκτα να δυσαρεστηθούν ορισμένοι από αυτούς που επηρεάζονται από τις επιλογές μας. Οι γονείς των παιδιών στο δεύτερο στάδιο, προτείνει ο Erikson, πρέπει να είναι σταθεροί, αλλά και ανεκτικοί. Κανείς από εμάς

¹⁶⁷ Brad A. Binou, *“Holding On” and “Letting Go”: The Dynamics of Forgiveness*, p. 25

¹⁶⁸ Erik H. Erikson (1963), *Childhood and Society*, New York: Norton, p. 251.

¹⁶⁹ Brad A. Binou, *“Holding On” and “Letting Go”: The Dynamics of Forgiveness*, p. 27

δεν θέλει πραγματικά να του επιτραπεί να κάνει αυτό που είναι απροκάλυπτα επιβλαβές. Ωστόσο, όλοι μας, ειδικά τα παιδιά, χρειαζόμαστε μεγάλο περιθώριο κατά την άσκηση των επιλογών μεταξύ του «δεσμείν» και «λύειν», ώστε αυτές οι ενέργειες να γίνουν πραγματικά δικές μας.

Με άλλα λόγια, δικαιολογείται κάποια παραίνεση σχετικά με την αυτονομία μας. Από αυτήν την άποψη, η ντροπή μπορεί να διαδραματίσει θετικό ρόλο, είτε από την άποψη της ντροπής της ίδιας, είτε της διακριτικότητας. Η υπερβολική παραίνεση / ντροπή θα μας δεσμεύσει με μια αίσθηση ντροπής, που καθιστά δύσκολο, αν όχι αδύνατο, να είμαστε ο εαυτός μας¹⁷⁰. Γράφοντας για να υπερασπιστεί τις αρνητικές πολιτικότητες στη θεωρία του συζύγου της, η Joan Erikson σημειώνει ότι κατά κάποιο τρόπο δεν έχει γίνει κατανοητό ή εκτιμημένο ότι η ανθρώπινη ολότητα εξαρτάται από τις θετικές και αρνητικές πολιτικότητες, που λειτουργούν παράλληλα¹⁷¹. Παράγεται δημιουργική ενέργεια, προτείνει, όταν επιτρέπεται στους δύο πόλους να επηρεάζουν ο ένας τον άλλον, γι' αυτό και η ίδια και ο σύζυγός της προτίμησαν να μιλήσουν για τον έναν πόλο έναντι του άλλου. Αναφορικά με τη ντροπή, και οι δυο (Erikson) δηλώνουν ότι οι ενήλικες προσπαθούν να επηρεάσουν πολύ σύντομα τα παιδιά. Συγκεκριμένα, ότι υπάρχει ένα όριο στην αντοχή ενός παιδιού και ενός ενήλικα απέναντι στις απαιτήσεις να θεωρούν τον εαυτό του, το σώμα του και τις επιθυμίες του ως κακά και βρώμικα, και στην πίστη του στο αλάθητο εκείνων που διατυπώνουν τέτοιες κρίσεις¹⁷².

Για τον Erikson, δεν πρέπει να απορρίπτουμε τη ντροπή πάντα ως αρνητική: «δεν υπάρχει νόμιμος τόπος για ντροπή;»¹⁷³ Προτείνει δε ότι η προέλευση της ντροπής σχετίζεται με τα ανθρώπινα όντα, που στέκονται πρώτα όρθια με τα ευάλωτα μέρη τους εκτεθειμένα στον κόσμο. Η επίγνωση μιας τέτοιας ευαλωτότητας είναι σίγουρα το κίνητρο για τη χρήση των φύλλων συκής από τον Αδάμ και την Εύα¹⁷⁴. Η επίγνωση ότι δεν είμαστε παντοδύναμοι, ότι η αυτονομία μας δεν είναι χωρίς όρια, είναι καλή.

«Αυτή η επίγνωση», σύμφωνα με την Erikson, «μας ντροπιάζει και χρησιμεύει για να δημιουργήσει την απαραίτητη ταπεινοφροσύνη για να μας κρατήσει ανθρώπους»¹⁷⁵.

¹⁷⁰ Brad A. Binau, "Holding On" and "Letting Go": The Dynamics of Forgiveness, p. 25

¹⁷¹ Joan M. Erikson (1988), *Wisdom and the Senses: The Way of Creativity*, New York: Norton, p. 113.

¹⁷² E. Erikson (1963), *όπ.π.*, p. 253.

¹⁷³ J. Erikson, *όπ.π.*, p. 117.

¹⁷⁴ Γεν. 3

¹⁷⁵ J. Erikson, *όπ.π.*

Να κατέχουμε τις δικές μας επιλογές - ελεγμένες, με σιγουριά, από ένα σταθερό χέρι, που χρησιμοποιεί τη ντροπή με σύνεση - το αποτέλεσμα είναι η αρετή, που αποκαλείται *θέληση*.

Με τον όρο «θέληση», ο Erikson δεν αναφέρεται στην καθιερωμένη έννοια τής λέξης. Αντίθετα, για τον Erikson, η αρετή τής θέλησης αντιπροσωπεύει μια συνεπή, ακόμη και θαρραλέα, αποφασιστικότητα να επιλέξουμε να κάνουμε ή να μην κάνουμε αυτό που απαιτεί μια κατάσταση, ώστε να διατηρήσουμε ανέπαφη την αίσθηση της αξιοπρέπειας και της αυτοεκτίμησής μας¹⁷⁶. Και αυτή η βούληση (θέληση), επισημαίνει ο Erikson, ασκείται, παρά την αναπόφευκτη εμπειρία τής ντροπής και της αμφιβολίας¹⁷⁷.

Η ντροπή, λοιπόν, βιώνεται με ποικίλους τρόπους· κάποιοι από αυτούς είναι υγιείς, ενώ κάποιο άλλοι όχι. Όσον αφορά στην αυτονομία, η υγιής ντροπή παίζει ζωτικό ρόλο στη διαμόρφωση της ανθρώπινης προσωπικότητας. Μια «ευνοϊκή αναλογία» αυτονομίας έναντι της ντροπής μας δίνει την ικανότητα να «κρατηθούμε» και να «αφεθούμε» κατάλληλα· και αυτό το βιοψυχικό δυναμικό είναι που συνιστά την ουσία τής συγχώρεσης.

2. Το βιοψυχικό δυναμικό τής συγχώρεσης κατά Patton και Suchocki

Σε συνάρτηση με όσα ο Erikson έγραψε για τη συγχώρεση, ο Patton έχει υποστηρίξει ότι η συγχώρεση είναι περισσότερο μια ανακάλυψη, παρά μια πράξη ή μια στάση, και ότι είναι ένα υποπροϊόν τής θεραπευτικής διαδικασίας¹⁷⁸.

Ο αγώνας τής αυτονομίας έναντι της ντροπής, όπως τον περιγράφει ο Erikson, είναι ένα πρότυπο για αυτήν τη θεραπευτική διαδικασία και η αρετή τής «θέλησης», που προκύπτει από αυτήν, είναι αυτή που κάνει δυνατή τη συγχώρεση – όχι μόνο ως ανακάλυψη ζωής, αλλά, σε κάποιο βαθμό, και ως πράξη και στάση ζωής¹⁷⁹. Από αυτήν την άποψη, ο ορισμός τής Suchocki για τη συγχώρεση ως της ικανότητας «να

¹⁷⁶ Donald Capps (2000), *Deadly Sins and Saving Virtues*, Eugene, OR: Wipf and Stock, p. 81–84. Ο Capps χρησιμοποιεί τον όρο «θάρος».

¹⁷⁷ E. Erikson (1964), *Insight and Responsibility: Lectures on the Ethical Implications of Psychoanalytical Insight*, New York: Norton, p. 119.

¹⁷⁸ John Patton (1985), *όπ.π.*

¹⁷⁹ Brad A. Binau, “*Holding On*” and “*Letting Go*”: *The Dynamics of Forgiveness*, p. 28

θελήσουμε την ευημερία του θύματος όσο και του παραβάτη» είναι συναφής¹⁸⁰. Ο Patton από την άλλη μεριά, κάνει μια κλασική μελέτη της δυναμικής της συγχώρεσης, που μακροπρόθεσμα είναι περισσότερο από επαρκής για να μας βοηθήσει να κατανοήσουμε τη δυναμική της συγχώρεσης¹⁸¹.

Ο συγγραφέας για να ισχυροποιήσει την άποψή του αναφέρεται σε μια μελέτη περίπτωσης, όπου μια γυναίκα (η Emmy) προσπαθεί να συγχωρήσει, όντας πιστή Χριστιανή, τον πρώην σύζυγό της για τη συμπεριφορά του. Αν και δεν επήλθε «θεραπεία» όσον αφορά στο διαζύγιο της, ο Patton αναφέρει ότι η ζωή της Emmy βελτιώθηκε με πολλούς τρόπους: βρήκε δουλειά, πλησίασε τα αδέρφια και τα παιδιά της και συμβιβάστηκε με το θάνατο της μητέρας της. Και μετά συνέβη κάτι άλλο: ερωτεύτηκε έναν παντρεμένο άντρα, που είχε γνωρίσει στη δουλειά. Ο Patton παρατήρησε μια ελαφρά αλλαγή στη στάση της απέναντι στον πρώην σύζυγό της, που επιταχύνθηκε από το γεγονός ότι αυτός είχε χάσει τη δουλειά του και δεν ήταν προσωρινά σε θέση να καταβάλει τις πληρωμές διατροφής. Η Emmy, αν και οικονομικά σε δυσκολία, εξέπληξε τον Patton με την επιθυμία της να γράψει ένα γράμμα στον πρώην σύζυγό της, μεταδίδοντας τον ειλικρινή της θυμό για την έλλειψη υποστήριξης αλλά και την ανησυχία της για την απώλεια της εργασίας του.

Με αξιοθαύμαστη αυτοσυγκράτηση ο Patton αντιστάθηκε στον πειρασμό να δώσει εντολή – ως «πνευματικός» της - στην Emmy να συγχωρήσει τον πρώην σύζυγό της· κάτι που θα αντιμετώπιζε τη συγχώρεση ως «πράξη», και παράλληλα αντιστάθηκε στον πειρασμό ανοιχτά να ερμηνεύσει το γράμμα της ως αλλαγή «στάσης».

Τελικά, είναι απορίας άξιο σε πιο βαθμό μπόρεσε η Emmy να «ανακαλύψει» τη συγχώρεση. Είναι γεγονός ότι βίωσε κάποια θεραπεία και εξέφρασε την ικανότητα να νοιάζεται για τον πρώην σύζυγό της με έναν νέο τρόπο. Θα μπορούσαν να είχαν συμβεί περισσότερα; Θα μπορούσε να είχε αρθρωθεί και αγκαλιαστεί μια μεγαλύτερη αίσθηση απελευθέρωσης;

Αρχικά, αν λάβουμε υπόψη τον αγώνα της Emmy να συγχωρήσει με βάση τη θεωρία του Erikson, σημειώνουμε ότι η «δέσμευσή» της ήταν υπερβολική και ότι το «λύειν» ήταν ελάχιστο σχετικά με το παράπονό της με τον πρώην σύζυγό της· δηλαδή

¹⁸⁰ Marjorie Hewitt Suchocki (1996), Reflections on Forgiveness as Transformation, *Dialogue* 35 (2), p. 100.

¹⁸¹ John Patton (2000), *Forgiveness in Pastoral Care and Counseling*. Στο Michael E. McCullough, Kenneth I. Pargament, και Carl E. Thoresen (επιμ.), *Forgiveness: Theory, Research, and Practice*, New York: Guilford, pp. 291–293.

η συμπεριφορά της ήταν περιορισμένη στην ανάπτυξή της προς την ολότητα. Γιατί όμως στην ιστορία της Emmy το «δεσμείν» ήταν τόσο απαραίτητο και το «λύειν» τόσο δύσκολο; Ο Patton μοιράζεται κάποιες πληροφορίες, που ρίχνουν φως σε αυτά τα ερωτήματα.

Όπως αποδεικνύεται, η Emmy είχε αγωνιστεί σε όλη της τη ζωή για να πάρει την έγκριση της μητέρας της. Αναρωτιέται κανείς για τους τρόπους με τους οποίους η υπερβολική παρουσία ανθυγιεινής ντροπής έκανε δύσκολο για την Emmy να εκφραστεί αυτόνομα και να αναπτύξει μια αίσθηση βούλησης, που ο Erikson χαρακτηρίζει ως «την αδιάσπαστη αποφασιστικότητα να ασκεί ελεύθερη επιλογή καθώς και αυτοσυγκράτηση, παρά την η αναπόφευκτη εμπειρία της ντροπής...» «Πρέπει να μάθουμε να θέλουμε ό,τι [είναι εφικτό] να είναι, [και] να αποκηρύσσουμε ως ανάξιο της θέλησής μας αυτό που δεν μπορεί να είναι», λέει ο Erikson¹⁸².

Ένα άλλο σχόλιο του Patton ότι η Emmy ένιωθε «..ότι εξαρτάται από τις επιθυμίες όλων των άλλων» μας κάνει να αναρωτιόμαστε αν η Emmy κατάφερε ποτέ να έχει τη δική της θέληση¹⁸³. Αυτό συνεχίστηκε στο γάμο της, όπου «..συνέχισε να προσπαθεί να ευχαριστεί τον σύζυγό της όπως είχε μάθει να προσπαθεί να ευχαριστεί τους άλλους»¹⁸⁴. Καθώς εξετάζουμε ξανά τον αγώνα της Emmy να συγχωρήσει, είναι χρήσιμο να θυμηθούμε τον ισχυρισμό του Suchocki ότι η συγχώρεση θεωρείται εύκολα τετριμμένη στην εποχή μας. Ο ίδιος υποστηρίζει ότι αφήσαμε τη συγχώρεση να μετατραπεί πολύ εύκολα σε «θερμά αισθήματα προς όποιον μας έβλαψε...»¹⁸⁵. Αν και αυτή η αντίληψη της συγχώρεσης μπορεί να είναι επαρκής για μικρές παραβάσεις, όπως ένα προσβλητικό σχόλιο ή ένα χαμένο ραντεβού, σημειώνει, δύσκολα μπορεί να αντιμετωπίσει αυτό που αποκαλεί «λάθος σε βάθος»¹⁸⁶.

Ως εναλλακτική, προτείνει μια κατανόηση της συγχώρεσης, που σχετίζεται περισσότερο με τη θέληση παρά με το συναίσθημα. Ως εκ τούτου, το επιχείρημά της μας οδηγεί στο να αντιμετωπίζουμε τη συγχώρεση ως πράξη συγκεκριμένη και όχι ως γεγονός ανακάλυψης, όπως τόνιζε ο Patton. Χωρίς να αρνείται τον ρόλο, που παίζει το συναίσθημα —πράγματι, αναγνωρίζει ότι αυτό είναι όπου το κακό μας πληγώνει

¹⁸² J. Erikson (1964), *όπ.π.*, p. 119.

¹⁸³ Patton (1985), *όπ.π.*, p. 167.

¹⁸⁴ *Όπ.π.*, p. 168.

¹⁸⁵ Suchocki, *όπ.π.*, p. 95.

¹⁸⁶ *Όπ. π.*, p. 96.

περισσότερο— ο Suchocki προτείνει ότι η συγχώρεση πρέπει να υπερβαίνει το συναίσθημα.

Όπως σημειώθηκε, ο Suchocki ορίζει τη συγχώρεση ως πρόθυμη ευημερία, τόσο του θύματος, όσο και του παραβάτη. Αυτό δεν σημαίνει ότι συγχωρούμε ό,τι έχει γίνει· σημαίνει ότι θα πάψει ο παραβάτης να παραβιάζει. *«Το να θέλεις, λοιπόν, την ευημερία του αμαρτωλού σημαίνει μεταστροφή της θέλησης από τη συνέχιση της αμαρτίας, και αυτό σίγουρα μπορεί να το κάνει»*, προτείνει¹⁸⁷. Η πρόταση Suchocki έχει αξία στο βαθμό που μας βοηθά να αναλάβουμε την ευθύνη για το τι μπορούμε να κάνουμε στη διαδικασία της συγχώρεσης.

Ο Suchocki επεξεργάζεται περαιτέρω τον ορισμό της για τη συγχώρεση δηλώνοντας ότι *«περιλαμβάνει τη σκληρότητα του να γνωρίζεις όσο το δυνατόν πληρέστερα την έκταση του κακού»* που προκλήθηκε από το λάθος που έγινε¹⁸⁸. Αυτή η «γνώση», θα μπορούσαμε να πούμε, περιλαμβάνει το «δεσμείν» του παραπόνου αρκετά ώστε να κατανοήσουμε το μέγεθός του, ώστε να μπορέσουμε να εκτιμήσουμε επαρκώς τη ζημιά που προκλήθηκε. Μερικές φορές σημαίνει ότι «δεσμευόμαστε» για αρκετό καιρό ώστε να παρέμβει ο νόμος και να διασφαλίσει ότι θα έρθει. Το «δεσμείν» μας μπορεί επίσης να μας βοηθήσει να αυξήσουμε την επίγνωση ότι δεν είμαστε μόνοι στα βάσανά μας.

Οι ομάδες υποστήριξης είναι συχνά σημαντικές επειδή μας συντηρούν με πνεύμα αλληλεγγύης όταν υποφέρουμε. Το «δεσμείν» μπορεί να είναι μια σημαντική παραδοχή ότι ο δρόμος προς την υγεία βρίσκεται μέσα από τον πόνο μας, όχι παρακάμπτοντάς τον. Υπάρχει πολύς πόνος στη ζωή και ίσως ο μόνος πόνος που μπορεί να αποφευχθεί είναι ο πόνος που προέρχεται από την προσπάθεια αποφυγής του πόνου. Όμως έτσι μπορεί να επιτρέψεις στο λάθος που έγινε να επαναληφθεί ξανά και ξανά. Ενώ είναι αλήθεια ότι δεν μπορούμε πραγματικά να αφήσουμε κάτι που δεν έχουμε κατανοήσει, είναι εξίσου αλήθεια ότι όταν έχουμε κατανοήσει την ουσιαστική σημασία ενός αδικήματος που μας έχει γίνει, είναι δυνατό και πλεονεκτικό να το αφήσουμε. Μπορεί να αντισταθούμε στο ««λύειν»» γιατί αυτό είναι σαν να συγχωρούμε το λάθος. Αλλά η Suchocki υπονοεί κάτι βαθύτερο: την προθυμία *«μιας άνθησης βασισμένης στην πραγματικότητα που εμπιστεύεται τον Θεό να αντιμετωπίσει και τον αμαρτωλό και τον εαυτό του»*¹⁸⁹.

¹⁸⁷ Οπ. π., p. 96

¹⁸⁸ Οπ. π., p. 96

¹⁸⁹ Οπ. π., p. 97.

Πράγματι, ήρθε μια αποφασιστική στιγμή αισιοδοξίας στη θεραπεία της Emmy, όταν φαινόταν να βιώνει τουλάχιστον τις απαρχές της ικανότητας να «αφήσει» την κακή θέληση που έτρεφε προς τον πρώην σύζυγό της. Η δική της σχέση με έναν παντρεμένο άνδρα φάνηκε να την εξανθρωπίζει, να την φέρνει σε επαφή με το γεγονός ότι έμοιαζε περισσότερο με τον πρώην σύζυγό της παρά διέφερε από αυτόν. Σαφώς, είχε πρόβλημα να κάνει τον συνειρμό ότι αυτή μπορεί να ήταν η αρχή της συγχώρεσης, αφού λίγο αργότερα τελείωσε τη θεραπεία της. Είναι δυνατόν να ερμηνεύσουμε τη στιγμή του εξανθρωπισμού της Emmy ως μια στιγμή που μια υγιής αίσθηση ντροπής της επέτρεψε να δει ποια πραγματικά ήταν. Η ντροπή έδιωχνε την μη ισορροπημένη αίσθηση της αυτονομίας της, που ήταν «δεσμευμένη» τόσο σφιχτά, με ένα ισορροπημένο κέντρο όπου θα μπορούσε να επιλέξει πιο ελεύθερα να «απαλλαγεί» από ένα παράπονο που δεν χρειαζόταν πλέον ως μέρος της ταυτότητάς της.

Καθ' όλη τη διάρκεια της θεραπείας τους μαζί, ο Patton ένιωθε ότι δεν μπορούσε και δεν έπρεπε να θέσει το θέμα της συγχώρεσης απευθείας στην Emmy, και το ένστικτό του ήταν πιθανότατα σωστό. Το δίλημμα του πνευματικού, όπως το θέτει, είναι ότι περιορίζεται στο να ρωτά: «Βλέπεις τα καλά νέα;» αντί να τα ανακοινώνει ως γεγονός¹⁹⁰.

Η σύγχυση της συμβουλευτικής με την διδασκαλία από την πλευρά του πνευματικού ενισχύει την ντροπή και το συναίσθημα ανεπάρκειας των συμβουλευόμενων αναγκάζοντάς τους να αναρωτηθούν γιατί δεν μπορούσαν να καταλήξουν στο ίδιο συμπέρασμα μόνοι τους. Παραβλέπει τη διορατικότητα του Erikson ότι η βούληση κάποιου δεν μπορεί να χειραγωγηθεί ή να εξαναγκαστεί.

Ο Suchocki, ωστόσο, ανυψώνει την προσευχή καθώς πιστεύει ότι αυτή παίζει βασικό ρόλο στη διαδικασία της συγχώρεσης. Καθώς προσευχόμαστε για τη συμμόρφωση του θελήματός μας με το θέλημα του Θεού, μπορούμε να αρχίσουμε να βιώνουμε τη μετάβαση από το «δεσμείν» στο «λύειν». Θα μπορούσαμε να περιγράψουμε αυτό το κίνημα ως κίνηση της απελευθέρωσης της δέσμευσής μας με το παράπονο και τη σύσφιξη της σύνδεσής μας με τον Θεό.

Η αντίληψη είναι σύμφωνη με αυτή που προτάθηκε από τον Capps, ο οποίος υποστηρίζει ότι η προσευχή δεν είναι θέμα αλλαγής του θελήματος του Θεού μέσω επιχειρημάτων, αλλά μάλλον θέμα εμπειρίας αυτού που αποκαλεί «συν-

¹⁹⁰ Patton, οπ. π., p. 168.

προσανατολισμό» μέσω της επικοινωνίας με τον Θεό¹⁹¹. Υπάρχουν πολλά που μπορούμε να μάθουμε «κρατώντας» και αντιστεκόμενοι στην παρόρμηση να συγχωρήσουμε πρόωρα, όμως, πρέπει να αντιληφθούμε ότι δεν μπορούμε ποτέ να μάθουμε τα πάντα.

Ο Suchocki επισημαίνει ότι μόνο ο Θεός γνωρίζει την πλήρη επίδραση του λάθους, για εμάς ή για αυτόν που το διέπραξε, και μόνο ο Θεός γνωρίζει την πλήρη έκταση του τι σημαίνει «ευημερία» για τον καθένα μας αναφερόμενη στον ορισμό της¹⁹².

«Λύειν» τελικά, δεν σημαίνει να απελευθερωθείς από την πραγματικότητα. Σημαίνει όντως ότι, μέσω της προσευχής, «αφήνουμε» τον εαυτό μας να πάει στην αγκαλιά του Θεού του οποίου η γνώση είναι ανώτερη, αλλά του οποίου η ικανότητα να θέλει η ευημερία όλων των εμπλεκομένων είναι επίσης μεγαλύτερη. Σε αυτά τα χέρια κρατιόμαστε - όχι για να παρασυρθούμε από τον πόνο μας, αλλά για να μεταφερθούμε μέσα από αυτόν. Όπως ο αναστημένος Ιησούς έφερε τα σημάδια των καρφιών, έτσι, προτείνει η Suchocki, «..το μέλλον που μας γίνεται δυνατό μέσω της συγχώρεσης δεν [σηματοδοτεί] ότι δεν έγινε ποτέ η αμαρτία, αλλά ένα μέλλον που σημειώνεται ακριβώς μέσα και μέσα από τα δικά μας σημάδια των εμπειριών μας»¹⁹³.

Συμπέρασμα

Αναρωτιέται κανείς αν ο Patton και η Emmy συζήτησαν ποτέ την προσευχή της και αν ναι αν, αυτή η συνομιλία θα μπορούσε να είχε διαμορφωθεί από τη δυναμική του «δεσμείν» και «λύειν». Θα μπορούσε να ήταν πιο πιθανό για τον Patton να αντιμετωπίσει την Emmy με την ανάγκη της να συγχωρήσει αν είχε χρησιμοποιήσει τις έννοιες του «δεσμείν» και «λύειν» (και ίσως το σχετικό λεξιλόγιο της αυτονομίας, της ντροπής, της θέλησης, κ.λπ.).

Ο Patton έχει προτείνει ότι ένα χαρακτηριστικό στοιχείο της ποιμαντικής θεολογίας είναι η ανάκτηση «μιας διάστασης ενός σημαντικού ανθρώπινου προβλήματος που έχει χαθεί ή τονιστεί ανεπαρκώς στη σύγχρονη θεολογία»: την συγχώρεση που έχει να κάνει με το «δεσμείν» και «λύειν». Έχουμε λόγους να ελπίζουμε γιατί, σύμφωνα με

¹⁹¹ Donald Capps (1982), The Psychology of Petitionary Prayer, *Theology Today* 39(2), 130–141.

¹⁹² Δείτε υποσημείωση 180.

¹⁹³ Suchocki (1996), *όπ.π.*, p. 100.

τον Erikson, όλα τα ζητήματα όλων των σταδίων του κύκλου της ζωής είναι πάντα παρόντα και διαθέσιμα για επεξεργασία αν παραστεί ανάγκη. Ποτέ δεν είναι αργά για την οποιαδήποτε Emmy να αναζητήσει μια πιο ευνοϊκή αναλογία αυτονομίας και ντροπής και ποτέ δεν είναι αργά για να βιώσει το «δεσμείν» και «λύειν» με πιο κατάλληλους τρόπους.

Τέλος, η συγχώρεση έχει να κάνει με την ελευθερία - την ελευθερία να «κρατηθείς» και να «αφεθείς» κατά βούληση. Στο βαθμό που, αυτή η πλευρά της πλήρως συνειδητοποιημένης βασιλείας του Θεού, δεν υπάρχει ανώτατο όριο στην ελευθερία, η Emmy και όλοι οι υπόλοιποι από εμάς μπορούν να βοηθηθούν μόνο από κάθε νέα επίγνωση που έρχεται να φέρει σε πέρας την ομολογουμένως περίπλοκη ψυχοδυναμική της συγχώρεσης.

Αυτή η συμφιλίωση και η συγχώρεση δεν είναι ποτέ καθαρά προσωπική ή ατομική διαδικασία, αν και τα αποτελέσματα της συστημικής αμαρτίας γίνονται προσωπικά προβλήματα για εκείνους στους οποίους πέφτουν τα χειρότερα αποτελέσματα. Ως εκκλησιαστική κοινότητα, νομίζω ότι η τύφλωσή μας στον τρόπο με τον οποίο η κρυφή βία λειτουργεί μέσω του εκκλησιαστικού συστήματος, συμπεριλαμβανομένων των θρησκευτικών κοινοτήτων και των θεσμών τους, κάνει τόσο δύσκολο το έργο της συμφιλίωσης και της συγχώρεσης.

Είμαστε όλοι θιγμένοι και παραβάτες σε κάποια διάσταση. Συχνά είμαστε πολύ πρόθυμοι να θυσιάσουμε κάποιον άλλο για τις συλλογικές αμαρτίες της κοινότητας. Νομίζω ότι αυτή η κρυφή διαδικασία αμαρτίας, που έχει τις ρίζες της στο φόβο και τη δυσπιστία, είναι που βοηθάει το μίσος και δικαιολογεί την αδικία. Νομίζω ότι είναι η συλλογική μας ανάγκη να τιμωρήσουμε κάποιον, οποιονδήποτε άλλο εκτός από εμάς, ώστε να μπορούμε να νιώθουμε άμεμπτοι που κάνει την απλή διαπροσωπική διαδικασία της συγχώρεσης δύσκολη και η συλλογική διαδικασία της αυθεντικής μεταστροφής ακόμη πιο άπιαστη.

Ο Βιβλικός Θεός κατευθύνει μια διαδικασία που αποκαλύπτει τη δυναμική της βίας στην καρδιά της ιστορίας και σταδιακά επιδιώκει να την ξεπεράσει, πρώτα μέσω της διαδικασίας της θυσιαστικής αντικατάστασης - το κριάρι στους θάμνους αντί για τον Ισαάκ, τον τράγο που οδηγήθηκε στην έρημο στο Ημέρα της Εξιλέωσης, κτλ., μέχρι που στον Ιησού, ακόμη και αυτές οι μικρότερες μορφές ιερής βίας εξαλειφθούν εντελώς μέσω της πρεσβείας σχέσεων, αμοιβαίας συγχώρεσης και συμφιλίωσης στην κοινότητα.

Ο βίαιος θάνατος του Ιησού έχει σκοπό να αποκαλύψει όλες τις άλλες μορφές βίας, έτσι ώστε να μην υπάρχει καμία δικαιολογία για την καταφυγή σε βία οποιουδήποτε είδους. Ο θάνατος και η ανάσταση του Ιησού συνεπάγονται νομιμοποίηση κάθε μορφής βίας που έχει τις ρίζες του στο πρωτόγονο ιερό. Αυτό γίνεται μέσω της φωνής και της αλήθειας του αθώου θύματος, του Ιησού που σπάει το πέπλο της βίας. Επειδή κάποια μορφή αυτής της κοινωνικής βίας είναι πάντα διαθέσιμη, νομίζω ότι καθιστά την ατομική αμαρτωλότητα και τη συγχώρεση της κάπως δύσκολη αλλά όχι αδύνατη.

Αυτό ισχύει ιδιαίτερα όταν ο Χριστιανισμός έχει συχνά αντιστρέψει το σύμβολο του σταυρωμένου ως δικαιολογία για την ενθάρρυνση του πόνου και του θανάτου των άλλων - σαν να θέλει ο Θεός πιο ιερή βία συχνά με τη μορφή τιμωρίας αντί να τη μεταμορφώνει εντελώς. Αποτυγχάνουμε να αναγνωρίσουμε τη βία που κάνουμε στον εαυτό μας πνευματικά, αποτυγχάνοντας να αναγνωρίσουμε όχι μόνο αισθήματα μνησικακίας, αντιπαλότητας και φθόνου για άλλους τους οποίους στη συνέχεια αισθανόμαστε δικαιωμένοι να αποκλείσουμε ή να απορρίψουμε ή να επιτεθούμε, αλλά και την αδυναμία και την απροθυμία μας να επιτρέψουμε οι πιο θεόμορφες δυνατότητές μας να έρθουν σε επαφή μέσα μας.

Αυτό είναι το προσωπικό μέρος της εξίσωσης Αυτό είναι το μυστήριο της συγχώρεσης και της συμφιλίωσης που συναντάμε όταν βιώνουμε σε όλο το σύμβολο του σταυρωμένου την ανεξάντλητη χάρη της συγχώρεσης και της μεταγραφής που μας αποκαθιστά. Είναι πιο συχνά η συλλογική και ακόμη πιο ασυνείδητη μορφή αυτής της βίας, επιρρεπείς σε λεπτές μορφές εκτοπισμού στην κοινότητα που συχνά αδυνατούμε να αναγνωρίσουμε.

Μοιάζουμε περισσότερο με αυτό που φοβόμαστε ή μισούμε παρά είμαστε διατεθειμένοι να παραδεχτούμε. Η θεραπεία για το άτομο ή την ομάδα του άλλου η βία εναντίον μας, αν είμαστε ο άλλος, είναι πιθανό να δικαιολογήσει τον απλό μας περιορισμό της παρόμοιας βίας Η βία γεννά βία χωρίς την παρέμβαση της επιείκειας τόσο στη διαπροσωπική όσο και στην κοινωνική σφαίρα Σε σύγκριση με τη συλλογική μορφή τη διαπροσωπική διαδικασία της μετάνοιας, της συγχώρεσης, και η συμφιλίωση είναι σχετικά εύκολη Ας δούμε πρώτα τα βήματα της διαδικασίας της συγχώρεσης

Κατ' αρχήν, η Βιβλική μας παράδοση μάς διδάσκει ότι ο Θεός στέκεται απέναντί μας σε μια στάση απόλυτης συγχώρεσης Όταν ο Θεός μας συγχωρεί, ο Θεός ξεχνά, που είναι η βασική έννοια της αμνηστίας. Οι αμαρτίες μας που ο Θεός λυτρώνει, αποκαθιστά, ολοκληρώνει και ξεχνά την αμαρτία όταν ο αμαρτωλός μετανοεί. Και αυτό

είναι που θέλει ο Θεός ο Θεός δεν μας αφήνει στην αμαρτία μας. Πολύ συχνά επιλέγουμε να μείνουμε στην αμαρτία μας.

Η διακονία του Ιησού ασχολήθηκε πρωτίστως με την αποκατάσταση των αμαρτωλών και των απόκληρων σε πλήρη προσωπικότητα. Προσπάθησε να επιδιορθώσει τις κοινωνικές συνέπειες των δομικών πλαισίων που απαιτούσαν έναν μόνιμο πυρήνα αμαρτωλών που δεν μπορούσαν ποτέ να αποκατασταθούν στην κοινότητα. Εάν ένα άτομο ή μια ομάδα αποκατασταθεί έτσι, τότε η πλήρης συνειδητοποίηση αυτού του δώρου θα έχει ως φυσική συνέπεια τη συγχώρεση των άλλων, στο να μην κρατάμε τους άλλους δεσμευμένους από την κρίση μας. Επομένως, η συγχώρεση συνεπάγεται συγχώρεση. Η λήψη συγχώρεσης ενδυναμώνει τη συγχώρεση των άλλων.

Από την πλευρά του να συγχωρούμε τον άλλον, είναι συχνά μια διαφορετική ιστορία. Επειδή συχνά δυσκολευόμαστε να συγχωρήσουμε κάποιον που μας προσέβαλε ή μας βλάψει, υποθέτουμε ότι ο Θεός το βρίσκει επίσης δύσκολο. Η δυναμική της συγχώρεσης ανθρώπου-ανθρώπου δεν παραλληλίζεται πλήρως με τη θεανθρώπινη δυναμική της συγχώρεσης. Όταν συγχωρώ ένα άλλο άτομο, πρέπει να μαλακώσω και να απελευθερώσω την καρδιά μου. Η καρδιά μου πρέπει να επεκταθεί με συμπόνια για να συγχωρήσω τον άλλον. Πρέπει να υποχωρήσω, να ξεχάσω, να καταθέσω το παράπονό μου όταν κάποιος άλλος μου ζητήσει τη συγχώρεση. Μεμονωμένα, ξέρουμε πόσο δύσκολο μπορεί να είναι αυτό, αν έπρεπε να δεσμεύσω και να σκληρύνω την καρδιά μου για να σταματήσω να νιώθω τον πόνο της πληγής, δεν είναι μικρό πράγμα για να απελευθερωθεί κάποιος από αυτή την πανοπλία.

Ωστόσο, ξέρω ότι, αν κρατήσω τη δικαιοσύνη μου, τη θλιμμένη και δικαιολογημένη αίσθηση ότι έχω εκμεταλλευτεί, πληγωθεί, θα δυσκολευτώ να εμπιστευτώ και να αγαπήσω ξανά. Τόσο βλάπτω τον εαυτό μου όσο και τον προστατεύω αν δεν μάθω πώς να συγχωρώ. για ένα σοβαρό θέμα είναι καθαρά μια πράξη χάριτος. Μέσα στη χριστιανική θεώρηση είναι ο Θεός που συγχωρεί μέσα μας, ο Θεός που εξουσιοδοτεί τη συγχώρεση. Από την πλευρά του Θεού, ο Θεός δεν χρειάζεται να απελευθερώσει την καρδιά του Θεού. Η καρδιά του Θεού είναι ήδη ανοιχτή σε συμπονετική αγάπη. Είμαστε εμείς που πρέπει να απελευθερώσουμε τη σκληρότητα της καρδιάς μας για να λάβουμε αυτή την αφθονία.

Όταν μας λέει να αγαπάμε τους εχθρούς μας, δίνει με την εντολή, την ίδια την αγάπη Η βαθιά εξουσιοδοτημένη από τον Θεό χάρη της συγχώρεσης γίνεται δυνατή μόνο από μια συμπονετική στάση προς τον εαυτό του. Μπορώ να συγχωρήσω τον άλλον από καρδιάς μόνο όταν έχω αγαπήσει και αποδεχτώ τον εαυτό μου τόσο με την

αμαρτωλότητά μου όσο και με τη χάρη μου. Μπορώ πραγματικά να συγχωρήσω τον άλλον μόνο όταν έχω να αποδεχτώ τους δικούς μου περιορισμούς, αποτυχίες, ακόμη και την ανάγκη για τους άλλους. Ανακαλύπτω ότι κι εγώ είμαι μέρος της ανθρώπινης κοινότητας. Είμαστε πάντα περισσότερο όμοιοι με κάποιους τρόπους παρά διαφορετικοί.

Ταυτόχρονα, η διαπροσωπική συγχώρεση είναι μοναδική για κάθε κατάσταση και σχέση. Επηρεάζεται, από κάθε πτυχή της σχέσης: η δύναμη του δεσμού, η ιστορία της εμπιστοσύνης, η παραδοχή της ενοχής από το άτομο που μας αδίκησε. Επειδή αυτοί οι παράγοντες είναι διαφορετικοί σε κάθε περίπτωση, ίσως χρειαστεί να επιστρέφουμε ξανά και ξανά σε κάποια πτυχή της διαδικασίας της συγχώρεσης. Μπορεί να καταλάβουμε την έννοια ενός τραυματισμού με διαφορετικό τρόπο σε διαφορετικές στιγμές της ζωής μας. Οι νέες κατανοήσεις ξεκινούν τη διαδικασία της συγχώρεσης σε σχέση μαζί τους.

Η συγχώρεση δεν σημαίνει ότι παραβλέπουμε τα αδικήματα, προσποιούμαστε ότι δεν συνέβησαν ποτέ ή αποτυγχάνουμε να προστατεύσουμε τους εαυτούς μας εκείνους που μας έχουν βλάψει σοβαρά απαιτούν συχνά αυτές τις διαθέσεις επειδή ανακουφίζουν τον παραβάτη μετά την παραδοχή του αδικήματος ή την αλλαγή συμπεριφοράς ή τις κοινωνικές ρυθμίσεις που αφήνουν τους πληγωμένους ευάλωτους. Συγχώρεση σημαίνει όντως την προθυμία να ξεκινήσεις τη διαδικασία και να είσαι ανοιχτός στη θεραπεία. Υπάρχει μια ειδική περίπτωση σε καταστάσεις πολέμου, τρομοκρατίας, βασανιστηρίων και σεξουαλικής κακοποίησης που συνεπάγονται σωματική παραβίαση του εαυτού τους. σε μια αφήγηση που αντιστέκεται στην αφήγηση του ψέματος, αποκαθιστά τόσο την αίσθηση του εαυτού όσο και την αίσθηση ασφάλειας και στη συνέχεια αναζητά κάποιου είδους αποκατάσταση.

Γιατί η κατάσταση της βίας φιμώνει την οργή του θύματος ενάντια σε τι έχει γίνει σε αυτούς, το θύμα που επιζεί χρειάζεται συχνά να εκφράσει, να φωνάξει, να θρηνήσει και να βιώσει το θυμό, που καταπιέζεται παρουσία του καταπιεστή. Αντίθετα, αυτός ο δικαιολογημένος θυμός μπορεί να ερμηνευθεί ως μέτρο του βάθους του πόνου ή της απειλής που προκλήθηκε από την αρχική πληγή και ως ένας τρόπος τιμής του πόνου που υπέστη. Μόνο σε αυτό το στάδιο της διαδικασίας συνήθως ένας επιζών μπορεί να έχει την εξουσία να συγχωρήσει τον καταπιεστή ή τουλάχιστον δραματικά να το απελευθερώσει («λύειν») να απέχει από την τιμωρία και να αποτρέψει την προσοχή, έτσι ώστε ο επιζών να μην ορίζεται πλέον από αυτό το συγκεκριμένο πόνο.

Με αυτόν τον τρόπο, ο επιζών συγχωρεί-εγκαταλείπει το χρέος ή στη μετάφραση από τα αραμαϊκά της προσευχής, Συγχώρεσε μας τα χρέη μας όπως συγχωρούμε τους αρχηγούς μας, ο επιζών καταφέρνει να «Λύσει τα κορδόνια των σφαλμάτων που μας προσκαλούν, καθώς απελευθερώνουμε τα σκέλη που κρατάμε από την ενοχή των άλλων. Δεν υπάρχει, πιστεύω, προβλέψιμο χρονοδιάγραμμα για αυτή τη διαδικασία. Αλλά το επακόλουθο ξεμπερδεμα των δεσμών που προκαλείται από τα βάσανα μπορεί να πάρει μια ζωή για να συμφιλιωθεί τελικά.

Η πρώτη Εκκλησία αναγνώρισε κάτι από αυτές τις δυναμικές, όταν παραχώρησε τη δυνατότητα συγχώρησης των *lapsi*, εκείνων που απέτυχαν στη δοκιμασία τού μαρτυρίου, στα χέρια των εξομολογητών, εκείνων που επέζησαν από τη βίαιη δίωξη. Μόνο οι θιγόμενοι μπορούν να προσφέρουν συγχώρεση. Και αυτή η συγχώρεση μπορεί να προκαλέσει μετάνοια εκ μέρους του καταπιεστή που δεν μπορεί να συγχωρήσει. Απόπειρες συμφιλίωσης που αποτυγχάνουν να αντιμετωπίσουν την ανάγκη αλλαγής ή απελευθέρωσης από διάφορες μορφές καταπίεσης δεν μπορούν να επιφέρουν τη νέα κατάσταση που απαιτείται για να επουλωθούν οι ατομικές ή κοινωνικές πληγές. Δεν υπάρχει συμφιλίωση χωρίς απελευθέρωση («λύειν»).

Όπως υποστηρίζει ο Robert Schreiter¹⁹⁴, η συμφιλίωση απαιτεί 10 απελευθερώσεις. Όπως επισημαίνει περαιτέρω ο Schreiter, η βία κλέβει την ανθρωπιά του βασανιστή, όπως η βία είναι επίθεση κατά της ανθρωπότητας ενός άλλου. Μόνο το θύμα μπορεί να είναι ο φορέας της συμφιλίωσης, που μπορεί να αποκαταστήσει την ανθρωπιά του καταπιεστή μέσω της συγχώρεσης που μπορεί στη συνέχεια να οδηγήσει στη μετάνοια του καταπιεστή. Αυτή η συγχώρεση δεν μπορεί να υπάρξει αν δεν κατονομαστεί η αλήθεια του τραυματισμού και δεν αναδειχθεί στο φως. Σε πολιτιστικά ή θρησκευτικά εγκεκριμένη βία, ειδικά όταν υποστηρίζεται από κοινωνικές δομές και διαδικασίες που υποστηρίζουν τον καταπιεστή, όσοι συμμετέχουν ή επωφελούνται σε τέτοιες πράξεις βίας συχνά δεν μπορούν να αναγνωρίσουν ότι έχουν κάνει κάτι κακό. Ακολούθησαν μόνο τις εντολές των νόμιμων αρχών, των στρατιωτικών τους διοικητών, των θρησκευτικών τους ηγετών. Και δεν θέλουν να ακούσουν τους επιζώντες και την ιστορία τους.

¹⁹⁴ Robert J. Schreiter (1998), *Reconciliation: Mission and Ministry in a Changing Social Order*, Maryknoll: Orbis, p. 21· Robert J. Schreiter (1998), *The Ministry of Reconciliation: Spirituality and Strategies*, Maryknoll: Orbis.

Συχνά θέλουν αμνηστία χωρίς να συμμετέχουν στη διαδικασία θεραπείας που απαιτείται για να θεραπευτούν οι επιζώντες. Το μυστήριο του σταυρού που συμφιλιά-νει τα πάντα είναι το κλειδί για όλα. Ο Θεός μας συμφιλιάνει με τον Θεό όσο είμαστε ακόμα αμαρτωλοί. *«Εν Χριστώ, ο Θεός συμφιλίωσε τον κόσμο με τον εαυτό του, χωρίς να υπολογίζει τα παραπτώματά τους εναντίον τους και εμπιστευόταν το μήνυμα της συμφιλίωσης σε εμάς».*¹⁹⁵

Αυτό το είδος συμφιλίωσης, που βυθίζει τις ρίζες της μέχρι κάτω μέσω του σταυρού του Χριστού, δημιουργεί μια νέα κατάσταση. Δεν είμαστε πια Εβραίοι ή εθνικοί, άνδρες ή γυναίκες, σκλάβοι ή ελεύθεροι. Δεν είμαστε πια εξωγήινοι ή ξένοι. Είναι ο Χριστός που είναι *«η ειρήνη μας· στη σάρκα του έκανε και τις δύο ομάδες σε μία και κατέρριψε το διαχωριστικό τείχος, αυτή είναι η εχθρότητα μεταξύ μας. Κατάργησε τον νόμο με τις εντολές και τις διατάξεις του, για να δημιουργήσει σε ο ίδιος μια νέα ανθρωπότητα, στη θέση των δύο, κάνοντας έτσι ειρήνη και συμφιλιώνοντας και τις δύο ομάδες με τον Θεό σε ένα σώμα μέσω του σταυρού»*¹⁹⁶.

Αυτή είναι η νέα ανθρωπότητα που εισέρχεται από τις πόρτες του ιωβηλαίου. Και αυτή η πρόσφατα ενωμένη και συμφιλιωμένη ανθρωπότητα μπορεί να αρχίσει να τραγουδά το τραγούδι της δοξολογίας, να χαίρεται με μια τέτοια υπόσχεση που καλεί τον καθένα μας να συμφιλιωθεί και να θεραπεύσει ο ένας τον άλλον από όπου κι αν βρισκόμαστε μέσα στην Εκκλησία. Η αγαλλίασή μας είναι το τραγούδι που υψώνεται ακατάσχετα όταν ανοίγουμε τους εαυτούς μας στη συμφιλιωτική χάρη του Θεού που μας αναγκάζει να ξεμπλέξουμε τους κόμπους μέσα μας για να μπορέσουμε να διορθώσουμε τους απλούς δεσμούς της καρδιάς μας με τους άλλους και να λύσουμε τα κορδόνια των λαθών που μας δένουν, απελευθερώνουμε τα σκέλη που κρατάμε από τις ενοχές του άλλου¹⁹⁷.

¹⁹⁵ Β' Κορ. 5, 10-11.

¹⁹⁶ Εφεσ. 2, 12-16.

¹⁹⁷ Gil Bailie (1997), *Violence Unveiled: Humanity at the Crossroad*, New York: Crossroad· Sebastian Moore (1977), *The Crucified Jesus is No Stranger*, New York: Crossroad.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

«Δεσμείν» και «λύειν» στην καθημερινότητα

Εισαγωγή

Η διάπραξη ενός παραπτώματος επηρεάζει έντονα τον βιοψυχισμό τού ανθρώπου. Η αυτοκατάκριση, η δυσαρέσκεια και η έντονη απογοήτευση είναι στοιχεία που οδηγούν στον άνθρωπο σε μια λανθάνουσα ψυχική και ψυχολογική στάση. Άλλωστε, τα φαινόμενα πανικού, άγχους, στρες και χαμηλής αυτοεκτίμησης είναι στοιχεία που προκαλούνται από το «δεσμείν» μιας πράξης¹⁹⁸. Γι' αυτό και η αυτο-συγχώρεση δεν θεραπεύει μονάχα την ψυχική υγεία, αλλά και τη φυσική - σωματική υγεία του ατόμου.

Με τον όρο αυτοσυγχώρηση εννοούμε «την προθυμία του ατόμου να απαλλαγεί από τη δυσαρέσκεια απέναντι στον εαυτό του έχοντας αναγνωρίσει το αντικειμενικό του λάθος, προάγοντας παράλληλα τη συμπόνια, τη γενναιοφροσύνη και την αγάπη απέναντι στον εαυτό του»¹⁹⁹. Γι' αυτό και θα μπορούσαμε να πούμε πως η αυτο-συγχώρεση έχει άμεση σχέση με την έννοια της αυταγάπης χωρίς όμως αυτό να συνδέεται με το ναρκισσισμό²⁰⁰. Με την αυτο-συγχώρεση το άτομο προσπαθεί να οδηγηθεί στην μεταβολή όλων των αρνητικών συναισθημάτων που προέκυψαν από ένα παράπτωμα σε συναισθήματα καλοσύνης και αποδοχής. Το άτομο με την αποδοχή του λάθους οδηγείται τελικά στην επάνοδο και την έναρξη νέας ζωής. Η αυτοσυγχώρεση μπορεί να αναφέρεται είτε στην προσπάθεια του ατόμου να συγχωρεθεί για μια πράξη που έκανε ο ίδιος και χαρακτηρίζεται ως ενδο-ατομική είτε διαπροσωπική αυτοσυγχώρεση με την οποία προσπαθεί ο άνθρωπος να συγχωρεθεί για πράξη με την οποία και πλήγωσε κάποιον άλλον.

Με την αυτοσυγχώρεση ο άνθρωπος προσπαθεί να θεραπεύσει τις βιοψυχικές συνέπειες των αποτυχιών ή και των παραπτωμάτων του με τα οποία και έβλαψε τον ίδιο ή και κάποιον άλλο²⁰¹. Μάλιστα η αυτοσυγχώρεση περιλαμβάνει «μία θετική

¹⁹⁸ Pelluchi, S., Paleari, F. G., Regalia, C., Fincham, F.D. (2013). Self- forgiveness in Romantic relationships: it matters to both of us. *Journal of Family Psychology*, p. 542.

¹⁹⁹ Enright, R. D., & The Human Development Study Group (1996). Counseling within the forgiveness triad: On forgiving, receiving forgiveness, and self-forgiveness. *Counseling and Values*, 40, p. 115.

²⁰⁰ Σ. Τσιτσιγκός, *Η διαπροσωπική συγχωρητικότητα*, σ. 27

²⁰¹ Hall, J. H., & Fincham, F. D. (2008). The temporal course of self-forgiveness. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 27, p, 182.

αλλαγή των στάσεων του ατόμου όσον αφορά στα συναισθήματα, τις πράξεις και τις πεποιθήσεις του απέναντι στον εαυτό του, η οποία ακολουθεί την πράξη που γίνεται αντιληπτή από το άτομο ως παράπτωμα ή λάθος»²⁰².

Θα πρέπει να τονιστεί πως πολλές φορές το άτομο σχοινοβατεί ανάμεσα στην αυτό-συγχώρεση και την ψευδο-συγχώρεση. Η δεύτερη συνθήκη δεν βοηθά τον άνθρωπο να απαλλαχθεί από το τραύμα του λάθους του και οδηγείται σε μια κατάσταση στην οποία δικαιολογεί μόνο τον εαυτό του χωρίς την αναγνώριση και παραδοχή της ευθύνης του²⁰³. Σε αυτό βοηθά και ο έντονος ναρκισσισμός που μπορεί να αντιμετωπίσει το άτομο με τον οποίο και να προστατεύει τον εαυτό του από την πρόκληση συναισθηματικού τραύματος εξαιτίας της παραδοχής του λάθους.

α' «λύειν»

Όχι σπάνια ισχύει η αρχή που σύμφωνα με τον Horsbrugh αναφέρει πως: «Ο άνθρωπος ο οποίος ανένδοτα αρνείται να συγχωρήσει τον εαυτό του, ρίχνεται στο δρόμο της απόλυτης αυτό-καταστροφής · αυτό ακριβώς το γεγονός είναι που προσδίδει ηθική σημασία στη διαδικασία της αυτό-συγχώρεσης».

Η αυτό-συγχώρεση συμβάλλει αποφασιστικά στη θεραπεία ενός βιοψυχικού υποβάθρου που έχει πληγωθεί από το γεγονός του παραπτώματος. Η αδυναμία αυτό-συγχώρεσης οδηγεί σταδιακά στην αναγκαιότητα της ψυχοθεραπείας. Άλλωστε η αυτό-συγχώρεση μπορεί να βοηθήσει στην ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων που θα χαρακτηρίζονται από επίπεδα ενσυναίσθησης και επιθυμίας συμφιλίωσης.

Ο απόστολος Παύλος λέει ότι «...ο Θεός μου θα καλύψει όλες τις ανάγκες σας σύμφωνα με τον ένδοξο πλούτο του εν Χριστώ Ιησού»²⁰⁴. Ο Παύλος δεν είπε ότι ο Θεός θα ικανοποιήσει όλα τα θέλω μας. Από την οπτική του σημερινού ανθρώπου, λέμε συχνά ότι «χρειαζόμαστε» περισσότερα χρήματα, περισσότερα από αυτά ή περισσότερα από αυτά. Αλλά ο Θεός απαντά στις παρακλήσεις μας: «Όχι, αυτό που πραγματικά χρειάζεσαι είναι περισσότερη ευσέβεια, αγιότητα και δικαιοσύνη... αν είχες αφθονία από αυτά τα πράγματα, τότε θα μπορούσα να σου δώσω ελεύθερα «περισσότερα από όλα όσα

²⁰² Wohl, M. J. A., DeShea, L., Wahkinney, R. L., Looking within: Measuring State Self- Forgiveness and its relationship to psychological well-being. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 40, p. 5

²⁰³ Fisher, M. L., & Exline, J. J. (2006). Self-forgiveness versus excusing: The roles of remorse, effort, and acceptance of responsibility. *Self and Identity*, 5, p. 131.

²⁰⁴ Φιλ. 4, 19.

ζητάμε ή φανταζόμαστε σύμφωνα με στη δύναμή του που δρα μέσα μας»²⁰⁵. Φυσικά, αν διακατέχονταν άφθονα από ευσέβεια, αγιότητα και δικαιοσύνη, δεν θα σκεφτόμασταν ποτέ να ζητήσουμε περισσότερα χρήματα ή αυτό ή εκείνο για τα δικά μας απολαύσεις.

Εάν ισχύει αυτό, τότε τι μπορώ να "λύσω" νόμιμα από αυτό το τεράστιο εφόδιο που έχει ο Θεός; Μπορώ να "λύσω" 1) ό,τι χρειάζομαι για την ευσέβεια, την αγιότητα και τη δικαιοσύνη μου και 2) ό,τι χρειάζομαι για να επιτύχω την του Θεού θέληση στη ζωή μου. Το πρώτο ισχύει για το εσωτερικό μου, το δεύτερο ισχύει για υλικά πράγματα ή φυσικές προμήθειες για την κλήση μου ως δούλος του Χριστού. Η βασική ερώτηση που πρέπει πάντα να κάνουμε είναι, «Τι χρειάζομαι για να ολοκληρώσω τα του Θεού θα είναι στη ζωή μου;».

Ωστόσο, υπάρχουν περιπτώσεις που πρέπει να δώσουμε εντολή στις δυνάμεις του σκότους να χαλαρώσουν τα πράγματα. Οι πνευματικές δυνάμεις του σκότους θα δέσουν επίσης τους ανθρώπους. Συχνά υπό την καθοδήγηση του Αγίου Πνεύματος, ένας πνευματικά ώριμος αδελφός ή αδελφή μπορεί να κατευθυνθεί να δώσει εντολή στις δυνάμεις του σκότους να λύσουν το άτομο.

Οι προσευχές μας και η αναζήτηση του Θεού δεν πρέπει ποτέ να περιορίζονται σε μια φόρμουλα. Όπως πάντα πρέπει να αναζητούμε με προσευχή το Άγιο Πνεύμα για κατεύθυνση στο «δεσμείν» και «λύειν» μας. Και κάθε φορά που το κάνουμε αυτό, θα πρέπει να το κάνουμε με επίγνωση και εξουσία, όχι με κάποια περιστασιακή προσευχή.

β' «Δεσμείν».

Πολλές φορές το άτομο η αδυναμία ελέγχου μιας κινητικότητας του ψυχισμού αδυνατεί αν ελέγξει την κατάσταση και γι αυτό και η παρόρμηση οδηγείται σε ενοχή μέχρι του σημείου της απώθησης στο ασυνείδητο όπου και παραμένει εκεί²⁰⁶. Το άτομο όσες φορές εσωτερικεύει τις δεσμεύσεις αναπτύσσει μια σειρά συναισθηματικών δεσμών που αναπτύσσει συναισθήματα ιερότητας. Τέτοια περίπτωση είναι η σχέση και η επαφή των παιδιών με τον πατέρα ή την μητέρα.

Η αποστολή του Σατανά εκτίθεται ξεκάθαρα στο Ιωάννη 10:10: «Ο κλέφτης έρχεται μόνο για να κλέψει, να σκοτώσει και να καταστρέψει...». Οι δαιμονικές δυνάμεις

²⁰⁵ Εφ. 3, 20.

²⁰⁶ Pierre Daco, *Οι Καταπληκτικές Νίκες Της Σύγχρονης Ψυχολογίας*, μτφρ. Γ. Βασδέκη, εκδ. Δίπτυχο, Αθήνα 1969, σ. 228.

έχουν αυτή τη δύναμη, και τίποτα στην ανθρώπινη φύση μας δεν μπορεί να τις υπερνικήσει.

Αλλά ο Παύλος είπε επίσης, «*Επειδή, αν και ζούμε στον κόσμο, δεν κάνουμε πόλεμο όπως ο κόσμος. Τα όπλα με τα οποία πολεμάμε δεν είναι τα όπλα του κόσμου. Αντίθετα, έχουν θεϊκή δύναμη να γκρεμίζουν οχυρά*»²⁰⁷. Πώς μπορούμε να επικαλεστούμε αυτό το φοβερό πνευματικό όπλο...αυτή την εκπληκτική δύναμη να κατεδαφίσουμε δαιμονικά οχυρά; Ασκώντας την εξουσία μας να δεσμεύσουμε τη δύναμη και τα σχέδια του κόσμου του σκότους!

3. «Δεσμείν» και «λύειν» και προσωπική ευθύνη.

Η δέσμευση και αποδέσμευση γύρω από ένα συγκεκριμένο παράπτωμα έχει καθαρά προσωπικό χαρακτήρα. Μέσω της διαδικασίας της αυτό-συγχώρεσης το άτομο κατανοεί το λάθος του και προβαίνει σε μια σειρά πράξεων με τις οποίες πιστεύει ότι μπορεί να διορθώσει ότι έχει γίνει λάθος. Σε κάθε περίπτωση καλούμαστε να επιλέξουμε είτε τη συμπεριφορική αλλαγή είτε τη διατήρηση της συμπεριφοράς με τίμημα την επανάληψη του λάθους ως προσωπική ευθύνη²⁰⁸.

Σημαντικοί παράγοντες ανάληψης της προσωπικής ευθύνης απέναντι στη διαδικασία της αυτοσυγχώρεσης ή μη είναι η ντροπή και η ενοχή ως βασικοί συναισθηματικοί παράγοντες. Η ενοχή οδηγεί το άτομο να βιώσει καταστάσεις έντασης, άγχους, μετανοίας και τύψεων για ότι έχει κάνει.

Αν και η αυτοσυγχώρεση είναι μια άκρως θετική διαδικασία πολλές φορές το άτομο είναι αντιμέτωπο με την πιθανότητα επανάληψης της πράξης. Εδώ πρωτεύοντα ρόλο διαδραματίζει η ανάληψη της προσωπικής ευθύνης ώστε τελικά ο άνθρωπος να μεταβεί από το στάδιο του «δεσμείν» με την διάπραξη του παραπτώματος στην κατάσταση του «λυειν» και της βιοψυχικής ελευθερίας με την αυτοσυγχώρεση.

Τώρα ας εξετάσουμε τον δικό μας ρόλο ή ευθύνη σε αυτή τη διαδικασία. Ναι, έχουμε αυτή τη δύναμη να δένουμε και να χαλαρώνουμε. Ο Ιησούς το έδωσε στην εκκλησία Του. Υπάρχουν όμως και πράγματα που πρέπει να κάνουμε καθώς προσευχόμαστε. Δεν αρκεί σε οποιαδήποτε δεδομένη περίπτωση να προσευχόμαστε δεσμευτικά

²⁰⁷ Β' Κορ. 10, 3.

²⁰⁸ Blake, M. R., Lindsey, M. R. L., & Chelsea, A. S., (2014). Transgression guilt and Shame: A longitudinal examination of forgiveness seeking. *Journal of Social and Personal Relationships*, 31 (6), p. 762

και λυσιτελώς ακόμα και όταν η προσευχή μας είναι σύμφωνη με τα σχέδια του Θεού. Με άλλα λόγια, πρέπει να κάνουμε αυτό που μας αναλογεί. Ο Θεός δεν τα κάνει όλα. Πρέπει, σε κάθε περίπτωση, να επιδιώξουμε να καταλάβουμε τι πρέπει να κάνουμε, ή ποια είναι η ευθύνη μας, και στη συνέχεια να το κάνουμε όσο καλύτερα μπορούμε. Τότε ο Θεός είναι ελεύθερος να απαντήσει στις προσευχές μας.

Έτσι, καθώς είμαστε πιστοί στην εκτέλεση των ανθρωπίνων ευθυνών μας, ο Θεός θα είναι πιστός να εκτελεί τις υποσχέσεις Του. Ο Θεός δεν θα περάσει αυτή τη γραμμή για να κάνει εκείνα τα πράγματα για τα οποία είμαστε υπεύθυνοι. Αν περιμένουμε από τον Θεό να δεσμεύσει στον ουρανό ό,τι δεσμεύουμε στη γη, πρέπει να είμαστε υπάκουοι στον λόγο και τις οδηγίες Του σε κάθε θέμα. Αυτό είναι σίγουρα ένα από τα πνευματικά όπλα για τα οποία ο Παύλος μίλησε στην εκκλησία της Κορίνθου ως μέσο κατεδάφισης των οχυρών του εχθρού²⁰⁹.

4. Συμπέρασμα.

Το ερευνητικό ερώτημα που τέθηκε από την παρούσα μελέτη ήταν να ελεγχθεί η υπόθεση ότι το προφίλ ψυχολογικού τύπου του αναγνώστη επηρεάζει την οπτική γωνία της στρατηγικής για τις πειθαρχικές διαδικασίες της εκκλησίας που προτείνεται από το Μτθ. 18,15-18.

Επειδή η κρίση και η αξιολόγηση εμπλέκονται στην αξιολόγηση μιας στρατηγικής αυτής της φύσης, το επίκεντρο της μελέτης τέθηκε στο βιοψυχικό θεμέλιο που απαιτείται για την σύμπνευση με την Κυριακή Παρακαταθήκη του «δεσμείν» και «λύειν». Τα δεδομένα που παρέχονται από τις πηγές σε δύο διαφορετικά αλλά συμπληρωματικά πλαίσια επιβεβαίωσαν την άποψη ότι οι τύποι συναισθήματος και οι τύποι σκέψης προσέγγισαν τη ματθαιακή στρατηγική με διαφορετικούς τρόπους.

Η νοητική προσέγγιση είναι περισσότερο συναφής με τη λογική της στρατηγικής του Ματθαίου, ενώ όσον αφορά την βουλευτική προσέγγιση να αισθάνονται άβολα για τις ανθρώπινες συνέπειες μιας τέτοιας στρατηγικής. Τρία κύρια συμπεράσματα μπορούν να εξαχθούν από αυτά τα ευρήματα.

Το πρώτο συμπέρασμα αφορά τη σημασία των ευρημάτων δίνοντας πρωταρχική προσοχή στα ψυχολογικά χαρακτηριστικά του πιστού παρά στην κοινωνιολογική θέση του. Η παρούσα μελέτη προσθέτει περαιτέρω βάρος στα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν

²⁰⁹ Β' Κορ. 10,4.

από τη σειρά προηγούμενων μελετών που αναφέρονται στην βιβλιογραφική ανασκόπηση αυτού του άρθρου. Μια τέτοια προσέγγιση στην ανάγνωση των γραφών (ή στη μελέτη της Βίβλου) μπορεί να βοηθήσει στην απελευθέρωση των πλουσιότερων νοημάτων του κειμένου.

Το δεύτερο συμπέρασμα αφορά τη σημασία των ευρημάτων στο λειτουργικό κήρυγμα. Οι ιερείς που δεν γνωρίζουν συνειδητά τον αντίκτυπο των προτιμήσεων τους στη χαρακτηριστική τους ερμηνεία της γραφής μπορεί να ενοχλήσουν ή να στενοχωρήσουν ακούσια κάποιους από τους συμμετέχοντες που εκτίθενται στο κήρυγμα τους. Αυτό το μήνυμα του Ευαγγελίου που κηρύχθηκε ξεκάθαρα από τον άμβωνα μπορεί να απογοητεύσει κάποιους σκεπτόμενους τύπους πιστών που περιμένουν από την εκκλησία τους την κατάλληλη πρακτική καθοδήγηση για τέτοιες καταστάσεις.

Αυτό το μήνυμα του Ευαγγελίου που κηρύχθηκε ξεκάθαρα από τον άμβωνα μπορεί να αναστατώσει τους συναισθηματικούς τύπους μέσα στην εκκλησία που περιμένουν από την εκκλησία τους να δείξει έλεος και καλοσύνη. Αυτή η έκκληση στην αυθεντία της γραφής ανυψώνει τη διαφορά ψυχολογικής προτίμησης σε θέμα θεολογικής σημασίας. Οι βασικές διαφωνίες σχετικά με τους τρόπους με τους οποίους οι εκκλησίες αποφασίζουν ποιος περιλαμβάνεται και ποιος αποκλείεται μπορεί να επανεξεταστούν μέσω αυτού του ψυχολογικού φακού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αγγελόπουλος, Ι. (1998), *Η μετάνοια κατά την Ορθόδοξον Καθολικήν Εκκλησίαν*. Αθήνα.
- Bailie Gil (1997), *Violence Unveiled: Humanity at the Crossroad*, Herder & Herder; Edition Unstated.
- Bernard P. Robinson, (1984), Peter and His Successors: Tradition and Redaction in Matthew 16.17 -19, *Journal for the Study of the New Testament*, 21.
- Binau A. Brad (2007), “Holding On” and “Letting Go”: The Dynamics of Forgiveness, *Word & World*, 27 (1), pp. 23-31.
- Blake, M. R., Lindsey, M. R. L., & Chelsea, A. S., (2014). Transgression guilt and Shame: A longitudinal examination of forgiveness seeking. *Journal of Social and Personal Relationships*, 31 (6), pp. 751-772.
- Capps Donald (1982), The Psychology of Petitionary Prayer, *Theology Today* 39(2), 130–141.
- Converse, Philip E. (1964), The Nature of Belief Systems in Mass Publics, in: David E. Apter (επιμ.), *Ideology and Discontent* (pp. 206–26), *International Yearbook of Political Research*, Vol. 5, New York: Free Press.
- Conybeare, F.C. (2007), *Christian Demonology*, Gorgias Press. Daco Pierre, *Οι Καταπληκτικές Νίκες της Σύγχρονης Ψυχολογίας*, μτφρ. Γ. Βασδέκη, εκδ. Δίπτυχο, Αθήνα 1969.
- Damasio, AR. (1989), The brain binds entities and events by multiregional activation from convergence zones, *Neural Comput.* 1: pp. 123–32
- Davies, W. D & Dale C. Allison (1988), *A critical and exegetical commentary on the Gospel according to Saint Matthew 8-18*, Edinburg: T & T. Clark.
- Dayton T. Wilber, John (1947), 20, 23; Matthew 16, 19 and 18, 18 in the Light of the Greek Perfect Tense, *The Asbury Journal*, 2 (2), pp. 74-89.
- Duncan, J. M. Derrett (1983), Binding and Loosing (Matt 16,19; 18,18; John 29,23), *Journal of Biblical Literature* 102 (1), pp. 112–117.
- Enright, R. D., & The Human Development Study Group (1996). Counseling within the forgiveness triad: On forgiving, receiving forgiveness, and self-forgiveness. *Counseling and Values*, 40, 107–146.
- Erikson E., *Insight and Responsibility: Lectures on the Ethical Implications of Psychoanalytical Insight*, New York: Norton, 1964.
- , *Identity and the Life Cycle*, New York: Norton, 1980.
- , *Childhood and Society*, New York: Norton, 1963.
- Erikson M. Joan (1988), *Wisdom and the Senses: The Way of Creativity*, New York: Norton.
- Falk, Z. W. (1974), Binding and Loosing, *Journal of Judaic Studies* 25.
- Fisher, M. L., & Exline, J. J. (2006). Self-forgiveness versus excusing: The roles of remorse, effort, and acceptance of responsibility. *Self and Identity*, 5, pp. 127–146.
- France, R. T. (1989), *Matthew: Evangelist and Teacher*, Grand Rapids: Akademie Books.
- (2007), *The Gospel of Matthew*, Grand Rapids, Mich.: William B. Eerdmans Pub.
- Giles, Kevin (1995), *What on Earth Is the Church? An Exploration in New Testament Theology*, Downers Grove, Illinois: InterVarsity Press.
- Gundry, Robert H. (1994), *Matthew: A Commentary on His Handbook for a Mixed Church under Persecution*, Grand Rapids, Mich.: W.B. Eerdmans.

- Hagner, D. A. (1995), Matthew 14, 28, David A. Hubbard & Glenn W. Barker (επιμ.), *The World Biblical Commentary*, ed. 33b, Dallas, Texas: Word Books
- Hall, J. H., & Fincham, F. D. (2008). The temporal course of self-forgiveness. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 27, 171–198.
- Hiers, Richard H. (1985), ‘Binding’ and ‘Loosing’: The Matthean Authorizations, *Journal of Biblical Literature*, 104 (2).
- Hymer, S. (1988). *Confessions in Psychotherapy*, New York: Gardner Press.
- Κορναράκης Ι. (2009), *Η νεύρωση ως Αδαμικό πλέγμα*, Αθήνα: εκδ. Αρμός.
- Maier, Gerhard (1993), The Church in the Gospel of Matthew: Hermeneutical Analysis of the Current Debate. In: D.A. Carson (επιμ.), *Biblical Interpretation and the Church: Text and Context*, Grand Rapids, Michigan: Baker Book House.
- Μαρκαντώνης Ι. (1963), «Η αμαρτία», *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαιδεία*, τομ. Β’, στ. 249, εκδ: Μαρτίνοσ, Αθήνα.
- Matera, C. J. (2007), *New Testament Theology: Exploring Diversity and Unity*, London: John Knox.
- Moore Sebastian (1981), *The Crucified Jesus is No Stranger*, Paperback Edition.
- Murray-Swank, A. B., McConnell, K. M., & Pargament, K. I. (2007). Understanding spiritual confession: A review and theoretical synthesis. *Mental Health, Religion & Culture*, 10(3).
- Nolland, John (2005), *The Gospel of Matthew: A Commentary on the Greek Text*, Grand Rapids, Mich.: Paternoster Press.
- Pargament K. I., *The Psychology of Religion and Coping -Theory, Research, Practice*, The Guilford Press, New York 1997.
- Patton John (2000), Forgiveness in Pastoral Care and Counseling. In: Michael E. McCullough, Kenneth I. Pargament, & Carl E. Thoresen (επιμ.), *Forgiveness: Theory, Research, and Practice*, New York: Guilford.
- Pelluchi, S., Paleari, F. G., Regalia, C., Fincham, F.D. (2013). Self- forgiveness in Romantic relationships: it matters to both of us. *Journal of Family Psychology*, 27, 541-549.
- Πολίτη Τ., *Περί αμαρτίας, πάθους, βλέμματος και άλλων τινων*, Αθήνα: εκδ. ΑΓΡΑ, 2006.
- Porter, Stanley E. (1989), *Verbal Aspect in the Greek of the New Testament: With Reference to Tense and Mood*, New York: P. Lang F.C. Power, Commentary”, *Human Development* 37(1994) pp. 81-85.
- Quarles, Charles L. (2017), *Matthew. Exegetical Guide to the Greek New Testament*, Νάσβιλ: B & H Academic Press.
- Reik, T. (1959). *Compulsions to Confess: On the Psychoanalysis of Crime & Punishment*. Farrar, Straus, and Cudahy.
- Schreiter J. Robert (1998), *Reconciliation: Mission and Ministry in a Changing Social Order*, Maryknoll: Orbis.
- , *The Ministry of Reconciliation: Spirituality and Strategies*, Maryknoll: Orbis.
- Schlatter, Adolf (1999), *The Theology of the Apostles*, Andreas J. Köstenberger (μετφρ.), Grand Rapids: Baker Academic.
- Schnakenburg, R. (2002), *The Gospel of Matthew*, Robert R. Barr (μετάφρ), Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans.
- Schweitzer, Albert, W. Montgomery, και James M. Robinson, (1968), *The Quest of the Historical Jesus: A Critical Study of Its Progress from Reimarus to Wrede*, New York: Macmillan.

- Stewart-Sykes, Alistair (2009), *The Didascalia Apostolorum: An English Version, Studia Traditionis Theologiae: Explorations in Early and Medieval Theology*, Brepols Publishers.
- Suggs, M. Jack (1985), Matthew 16,13 – 20, *Interpretation* 39(3), p. 291.
- Τσιτσίκος Σ. (2010). *Θρησκευτικότητα και επιθυμία*, Αθήνα: εκδ. Tremendum.
- , (2018). *Η διαπροσωπική συγχωρητικότητα*, Αθήνα: εκδ. Tremendum.
- Turner, David L. (2008), *Matthew*, Grand Rapids, Mich.: Baker Academic
- Ulrich Luz, *Studies in Matthew* (Michigan: William B. Eerdmans, 2005), pp. 165 -185.
- Wohl, M. J. A., DeShea, L., Wahkinney, R. L. (2008). Looking within: Measuring State Self- Forgiveness and its relationship to psychological well-being. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 40, 1-10